HRVATSKI VOJNIK

BROJ 621

11. SIJEČNJA 2021.

CIJENA 10 KUNA

POTRES NA BANOVINI

Hrvatska vojska pomaže u otklanjanju posljedica potresa

UOČI 28. OBLJETNICE

ABECEDA VRO MASLENICA

RAZGOVOR

STOŽERNI NAREDNIK **MARKO BRALIĆ,** OSNIVAČ I ZAPOVJEDNIK KLAPE "SVETI JURAJ" HRM-a

MORH I OSRH U 2020.

HRVATSKA VOJSKA – OSLONAC U NAJTEŽOJ GODINI NAKON DOMOVINSKOG RATA

ISSN 1330 - 500X

PRINTED IN CROATIA

PRVI HRVATSKI VOJNOSTRUČNI MAGAZIN // IZLAZI OD 1991. // WWW.HRVATSKI-VOJNIK.HR

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: **MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVO / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA**

Glavni urednik: Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@morh.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@morh.hr)
Urednici i novinari: Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Puljizević (ladapuljizevic@yahoo.com), Petra Kostanjšak (petra.kostanjsak@morh.hr), Martina Butorac
Lektura / korektura: Gordana Jelavić (gjelavic50@gmail.com), Andrea Pavlić // **Prijevod:** Dubravka Marić (dmaric@morh.hr) // **Fotografi:** Tomislav Brandt, Mladen Čobanović
Grafička redakcija: Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@morh.hr), Ante Perković // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@morh.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322
Tisak: VJESNIK d.d., Slavonska avenija 4, Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hrvojnik@morh.hr

HRVATSKA VOJSKA POMAŽE U OTKLANJANJU POSLJEDICA POTRESA

Petrinju je 29. prosinca 2020. u 12 sati i 19 minuta pogodio razoran potres magnitude 6,2 te brojni naknadni potresi. Osim u užem epicentralnom području Petrinje, Siska, Gline i okolice, osjetio se i u cijeloj središnjoj Hrvatskoj te u susjednim zemljama. Odnio je sedam ljudskih života te prouzročio veliku materijalnu štetu. Bio je to jedan od dva najjača potresa koja su, otkako je instrumentalnog mjerenja, pogodila Hrvatsku. Prvi koji su u tim trenucima krenuli u spašavanje ljudi bili su pripadnici Hrvatske vojske

[STR. 4]

NASLOVNICU SNIMIO **TOMISLAV BRANDT**

SADRŽAJ

12 **UOČI 28. OBLJETNICE**
Abeceda VRO Maslenica

20 **RAZGOVOR**
stožerni narednik Marko Bralić

26 **PREDSTAVLJAMO**
Vrhunska ostvarenja hrvatskih sportaša - vojnih pričuvnika u 2020.

30 **REZIME - MORH I OSRH U 2020.**
Hrvatska vojska - oslonac u najtežoj godini nakon Domovinskog rata

34 **STRELJAČKO NAORUŽANJE**
Višecijevni pištolji

40 **KOPNENA VOJSKA**
Vojno nasljeđe Renaulta

46 **DIGITALIZACIJA BOJIŠNICE**
Pametnim telefonom do taktičke prevlasti

52 **PODLISTAK**
Brodsko topništvo: Jedrenjaci bez jedrilja

56 **CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI**
Stari grad Krapina

58 **PRIČE IZ DOMOVINSKOG RATA**
Misa

60 **U SPOMEN NA 15. SIJEČNJA 1992. – MEĐUNARODNO PRIZNANJE HRVATSKE**
Dan kad je počela budućnost

62 **EKSHUMACIJE MASOVNIH GROBNICA**
Daljski atar

66 **RAZVOJ ODORA OSRH**
Oznake pripadnosti, specijalnosti i vještina u OSRH (II. dio)

67 **FILATELIJA**
Marke - Hobi

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA).
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2020.
Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA

Pratite nas i na društvenim mrežama
LinkedIn YouTube twitter facebook

Petrinju je 29. prosinca 2020. u 12 sati i 19 minuta pogodio razoran potres magnitude 6,2 te brojni naknadni potresi. Osim u užem epicentralnom području Petrinje, Siska, Gline i okolice, osjetio se i u cijeloj središnjoj Hrvatskoj te u susjednim zemljama. Odnio je sedam ljudskih života te prouzročio veliku materijalnu štetu. Bio je to jedan od dva najjača potresa koja su, otkako je instrumentalnog mjerenja, pogodila Hrvatsku. Prvi koji su u tim trenucima krenuli u spašavanje ljudi bili su pripadnici Hrvatske vojske

TEKST
Lada Puljizević

FOTO
Tomislav Brandt
Filip Klen

HRVATSKA VOJSKA POMAŽE U OTKLANJANJU POSLJEDICA POTRESA

POTRES NA BANOVINI

Pripadnici Gardijske mehanizirane brigade, Tigrovi i Gromovi smješteni u vojarni "Pukovnik Predrag Matanović" u Petrinji bili su prvi koji su, dok se prašina nakon potresa tek slijegala, priskočili i pružili ruku pomoći stanovnicima Petrinje i okolnih sela. Trebalo je svega dvadesetak minuta nakon snažnog udara 29. prosinca da se pojave na ulicama razrušenog grada i među očajnim, prestravljenim ljudima, a jedva jedan sat nakon potresa već su se angažirali na preuzimanju i evakuaciji najteže stradalih. Iz sata u sat, broj pripadnika Hrvatske vojske angažiranih u spašavanju kao i opseg njihovih zadaća je rastao. Vojarna "Pukovnik Predrag Matanović", čiji je proces modernizacije i nadogradnje počeo 2009. godine, u ovoj nevolji, potresu, postala je središnje mjesto u koje su se slijevale informacije, koordinirala se, organizirala i slala pomoć, ali i sigurno utočište za one koji su u nju dovoženi jer im je trebao hitan smještaj.

U prvim satima nakon potresa na teren su izišle snage Hrvatske kopnene vojske, Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i Zapovjedništva za potporu, a u zadaćama traganja i spašavanja pomoć im je pružao tim Zapovjedništva specijalnih snaga. Sto dvadeset pripadnika Hrvatske kopnene vojske s pripadajućom mehanizacijom Inženjerijske pukovnije HKoV-a raščišćavalo je prometnice i javne površine u užem središtu Petrinje i odvozilo urušene dijelove građevina, a Hrvatska kopnena vojska uputila je pet sanitetskih timova s vozilima na teren te je pružila potporu u evakuaciji štićenika doma za starije u Petrinji. Istodobno je u vojarni u Petrinji osiguran privremeni smještaj za stotine najviše stradalih u potresu. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo uključilo se angažiranjem četiriju helikoptera i jednog sanitetskog tima s vozilom. Dva su helikoptera iz Splita prevozila za Petrinju pripadnike HGSS-a i potražne pse, dok su druga dva poletjela iz Lučkog i sudjelovala u prebacivanju bolesnika iz Siska u zagrebačke bolnice.

Policija, vatrogasci, pripadnici HGSS-a, hitne službe, civilna zaštita, Crveni križ, navijačke skupine iz cijele zemlje, pojedinci, udruge, svi su se oni zajednički, dragovoljno i puna srca unutar kratkog vremena organizirali, uključivali u zbrinjavanje i pomaganje stradalima u velikom potresu – no prvi koji su sustavno i organizirano počeli spašavati bili su pripadnici Hrvatske vojske.

Dan je nakon velikog potresa, hladna je i maglovita noć, sutra će Silvestrovo, a zgrade unutar vojarne

"Pukovnik Predrag Matanović" osvijetljene su i pune ljudi. U jednoj su smještene stare i nemoćne osobe evakuirane iz domova za koje se brinu pripadnici vojske, u drugoj su sklonjene obitelji čije su kuće oštećene i srušene pa ne mogu u njima biti. U glavnoj zgradi smješten je Taktičko-operativni centar u kojem su organizirana neprekidna, 24-satna dežurstva. Telefoni tu ne prestaju zvoniti, stalno stižu novi podaci s terena, ažuriraju se tablice, na teren šalju dodatne snage, prate se meteouvjeti – usred svega se usput, sasvim usput klimne glavom i zaključi kako je potres koji nas upravo trese jači od onoga malopri-je, i onda se ide dalje – stanje na cestama, prohodnost, gdje su još popucale vodovodne cijevi? Na veliki zemljovid

DAN NAKON POTRESA...

Predsjednik Republike Hrvatske i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga Zoran Milanović istaknuo je kako vojnici ovdje rade human posao koji nije primaran vojnički, ali je iznimno bitan: "Ljudi gledaju vojsku kao instituciju stabilnosti i poštenja, dobre organizacije i to se u ovom slučaju pokazuje, te da je vojska u hrvatskom društvu jedan od stupova povjerenja."

"Dokle god bude iskazana potreba, Hrvatska vojska ovdje će biti prisutna," rekao je ministar obrane Mario Banožić poručivši svim građanima mjesta pogođenih potresom: "Ostanite hrabri, Hrvatska vojska je uz vas!"

Admiral Robert Hranj, načelnik GS-a OSRH, rekao je kako je zadaća Hrvatske vojske ne samo braniti domovinu nego i pomoći civilnom stanovništvu u ovakvim situacijama, kad im nitko drugi ne može bolje pomoći od nje.

Glavni vatrogasni zapovjednik Slavko Tucaković izjavio je kako su sve raspoložive vatrogasne snage uključene u pružanje pomoći i intervencije: "Na dan potresa u spašavanjima je sudjelovalo više od 800 vatrogasaca iz cijele Hrvatske sa 125 vozila i 11 potražnih pasa. Uspostavljena je dobra povezanost i suradnja između vojske, policije, vatrogasaca, HGSS-a i svih žurnih službi, kao i s jedinicama lokalne samouprave. Tako organizirani, dobro povezani dajemo puni doprinos pomoći stanovništvu. Kao u ratnim vremenima, svi smo zajedno, svi smo za Hrvatsku."

POTRES NA BANOVINI

Kad se nakon dvadesetak sekundi potresa, a činilo se kao smak svijeta, zemlja smirila, trebalo je brzo, odmah spašavati one koji su najteže stradali i organizirati pomoć. Tijekom nešto više od 24 sata nakon potresa Hrvatska vojska sudjelovala je u dostavi hrane i vode, kreveta, madraca, deka, šatora, lopata, vreća za spavanje, agregata, osigurala je terenske kuhinje, podigla je šatore. U prvom naletu angažirana su 34 transportna vozila i pretovarna sredstva – od kamiona, šlepera, kipera, kombija, viličara, cisterni vode i goriva do labudica i terenskih vozila. Šatori za zbrinjavanje civilnog stanovništva postavljeni su na četiri lokacije – u mjestima Hrastovici, Majskim Poljanama, Cepelišu i Križu Hrastovačkom. Osigurana je sva potrebna logistička potpora za primanje i smještaj civila i snaga Hrvatske vojske u vojarni u Petrinji. Pripadnici Vojnog zdravstvenog središta ZzP-a s tri sanitetska tima i opremljeni sanitetskim vozilima bili su angažirani na prevoženju pacijenata iz Petrinje u Zagreb, a zračnu potporu davale su helikopterske snage HRZ-a. Tri sata nakon potresa vojni sanitetski timovi prevezli su 20 bolesnika u zagrebačku Specijalnu bolnicu za plućne bolesti u Rockefellerovoj ulici te u Kliniku za psihijatriju Vrapče u Zagrebu.

unose se novi simboli, hitno poslati još dva bagera, u vojarnu stiže još pet civila, treba li još šatora? Nevjerojatan je broj pitanja na koja u ovakvoj situaciji treba dati brzo i jasno rješenje. Svako pitanje koje pristiže traži punu pažnju i odgovor, a svaki odgovor će negdje, nekome u ovoj noći pomoći da je bar malo lakše preživi.
I dok stotine vojnika raspoređenih od Gline do Petrinje preko

pukovnik Krešimir Kršinić

Sad se pokazalo koliko je bio opravdan projekt Vojarna 21. stoljeća, gradnja modernog objekta koji je u situaciji ekstremne katastrofe poslužio kao sigurno utočište za ljude stradale u potresu. Vidi se da je svaka kuna utrošena ovdje dobro utrošena. Ovdje je trenutačno smješteno više od 300 stradalih, sklonjeni su s ulica, s hladnoće, imaju tople i suhe prostore, hranu i vodu.

satnik Tihomir Kastmiler

Baš u ovakvim situacijama i teškim trenucima iznimna je čast nositi odoru hrvatskog vojnika. U ovakvim se situacijama, u najvećim katastrofama vidi da je to sustav koji će prvi reagirati i priskočiti u pomoć onima kojima treba. Dokazuje se po ne znam koji put kako hrvatski narod uvijek može računati na svoju vojsku. Konačno, to i mi osjećamo kad iziđemo na teren – ljudi nas pozdravljaju, kroz suze nam zahvaljuju, zahvalna i oduševljena našom brzinom i aktivnošću bila je i ravnateljica doma za umirovljenike koji smo evakuirali i štićenike prebacili u našu vojarnu. Sve strukture Oružanih snaga organizirane su i uključene u pružanje pomoći stradalim civilima.

don Branko Čagelj, vojni kapelan u vojarni "Pukovnik Predrag Matanović"

Čim sam osjetio potres, došao sam u vojarnu da budem na pomoć svima kojima pomoć treba i odmah nakon potresa bili smo na ulicama Petrinje. Razgovarao sam s ljudima. U prvim trenucima bili su izbezumljeni, pokušavao sam ih smiriti i olakšati im užas i strah koje su osjećali. To im je bilo potrebno. Sljedećeg dana obilazio sam stare, bolesne i nemoćne ljude smještene kod nas u vojarni. Tužni su, utučeni, razgovarao sam s njima, bio uz njih i koliko god sam mogao pokušao sam im pomoći i pružiti duhovnu potporu. Vojna kapelanija i Vojni ordinarijat uvijek su prisutni kao duhovna potpora i dio su sustava, a njihova uloga pogotovo dolazi do izražaja u ovakvim teškim i kriznim trenucima.

POTRES NA BANOVINI

Strašnika, Gornje i Donje Bačuge, Pecki ili Majskih Poljana satima raščišćavaju građevinsku šutu, oslobađaju prometnice, transportiraju ili pomažu u podjeli humanitarne pomoći, dio njih je u Taktičko- operativnom centru u vojarni. Fokusirani svaki na svoj segment, užurbani, budni, besprijekorno organizirani i sinkronizirani, mnogi od ovih ljudi, pripadnika Tigrova i Gromova, i sami su stradali u potresu, kuće su im oštećene ili porušene. Svoje žene, djecu ili starce prebacili su na koliko-toliko sigurnija mjesta, a onda su došli u vojarnu i krenuli spašavati druge.
I satnik Tihomir Kastmiler jedan je od takvih. Njegova je obiteljska kuća oštećena, unutra je sve porazbijano, razmjeri štete još se ne znaju, a on? "Suprugu i djecu smjestio sam na sigurno. Samo sam zaključao kuću, ostavio tako kako

je i došao u vojarnu. Što ću, kako ću? – ne mogu to sad rješavati. To ću kasnije, kad se ovdje smiri," govori. Pukovnik Krešimir Kršinić klima glavom i dodaje: "Mnogo je takvih ovdje. Vojnici koji su bili najbliži prvi su nakon potresa došli u vojarnu iako su i sami imali štete na svojim kućama." Prisjećaju se prve noći nakon potresa, one s utorka na srijedu, koju su cijelu proveli obilazeći okolna sela i gdje god su vidjeli ljude na otvorenom, pod najlonima ili u automobilima, zvali su ih da odmah dođu u vojarnu, da se smjeste na sigurno i toplo mjesto. Cijelu noć tako, do četiri ujutro.

Tu je i don Branko Čagelj, vojni kapelan u vojarni "Pukovnik Predrag Matanović". I on je došao u vojarnu brzo, čim se zemlja malo smirila, a zatim je s vojskom krenuo prema stradalima. Bio je, kaže, spreman raditi bilo što da im pomogne, lopatom otkopavati, nositi, tješiti, razgovorom smirivati.

Lica pukovnika Kršinića, satnika Kastmilera i don Branka Čagelja iscrpljena su, blijedi su, iza njih je četrdesetak sati bdjenja i dežurstva, duga neprospavana noć, ali oni ne priznaju da su umorni niti da im je teško. Odmahuju rukom i kažu: "Tu smo dokle god treba."

A nad petrinjski kraj spustila se još jedna teška, duga noć.

Prema podacima Geofizičkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, petrinjski potres magnitude ML = 6,2 jedan je od dva najjača instrumentalno zabilježena potresa koja su se dogodila na teritoriju Republike Hrvatske od početka XX. stoljeća, otkad počinje instrumentalno bilježenje potresa u Hrvatskoj. Jedino je potres kod Imotskog 1942. bio jednake magnitude, a dogodio se na isti datum, 29. prosinca. Dosad najjači instrumentalno zabilježen potres na području Pokuplja bio je povijesni pokupski potres iz 1909. godine magnitude ML = 5,8.

Nakon što su pripadnici Hrvatske vojske cijeli dan pomagali oko postavljanja privremenog smještaja u kontejnerima nadamo se da će uslijediti prva mirnija noć

UOČI 28. OBLJETNICE

abeceda VRO

Iako je službeni naziv operacije Gusar, a u nekim dokumentima i Zima '93 u javnosti je prihvaćena kao operacija Maslenica. Odvijala se na prostoru Velebita te u zaleđu Zadra. Napadni dio operacije trajao je šest dana, od 22. do 27. siječnja 1993. dok se faza aktivne obrane oslobođenih područja protezala do početka travnja 1993. kad je intenzitet neprijateljskih napada znatno smanjen, no obrana oslobođenih područja nastavljena je i dalje sve do kraja ožujka 1994. kad je potpisan Sporazum o prekidu vatre poznatiji kao Zagrebački sporazum

Tekst: Marinko Karačić

a

AKTIVNA OBRANA NAKON OSLOBAĐANJA HRVATSKOG OKUPIRANOG TERITORIJA

Nakon napadnih djelovanja (22. - 27. siječnja 1993.) snage Hrvatske vojske i policije prešle su u fazu aktivne obrane oslobođenih područja Hrvatske. Značajnu pobjedu hrvatskih snaga u dotadašnjem dijelu Domovinskog rata trebalo je potvrditi u nastavku bojnih djelovanja koja se izravno vežu uz VRO Maslenica. Neprijatelj je ojačanim snagama nastojao vratiti područja te su borbe hrvatskih i neprijateljskih agresorskih srpskih snaga na cijeloj crti obrane nastavljene sve do početka travnja 1993. kad je žestina napada oslabjela, no obrana je potrajala sve do kraja ožujka iduće godine kad je potpisan Zagrebački sporazum.

Obrana oslobođenih područja bila je iznimno zahtjevna zadaća o čemu svjedoči i podatak kako je napadni dio trajao nepunih tjedan dana dok se intenzivna aktivna obrana odvijala nešto više od dva mjeseca. U tom je vremenu poginulo više hrvatskih branitelja u snažnim borbama s neprijateljskim snagama nego u prvim danima bojnih djelovanja.

b

BOJNO POLJE VELEBIT I ZALEĐE ZADRA

VRO Maslenica odvijala se na prostoru Velebita i zaleđa Zadra. Bojišta su bila iznimno zahtjevna, osobito Velebit u surovim zimskim uvjetima. Hrvatske su snage u prvim danima operacije ovladale značajnim kotama i područjima te otvorile vidike za obranu područja i nova napredovanja. Zahtjevnost bojišta pred hrvatske snage stavila je i novi izazov: Učiniti sve za sigurniju i učinkovitiju obranu novooslobođenih područja i zaštitu života hrvatskih branitelja! Tako su nakon dostignutih crta obrane prvi put u Domovinskom ratu u značajnijoj mjeri inženjerijske i logističke postrojbe HV-a probijale na Velebitu važne putove za opskrbu postrojbi, a posebnu važnost imale su betonske kućice koje su bile sigurnosna utvrda hrvatskim braniteljima na crtama obrane. Jedna od posebnosti bojišta na Velebitu zasigurno je i korištenje konja i mazgi za dostavu opreme i hrane do najnepristupačnijih područja koja su čuvali hrvatski branitelji, što je iznimna rijetkost u modernoj povijesti ratovanja te pokazatelj odlučnosti i neslomljive volje hrvatskih branitelja i mještana u obrani Velebita.

Maslenica

CILJEVI VRO MASLENICA

Uspostaviti kopnenu prometnu povezanost sjevera i juga Hrvatske na dionici Zadar – Maslenica – Karlobag oslobađajući mjesta u zaleđu Zadra i odbacivanjem neprijatelja dalje u dubinu od hrvatske obale.

Ovladati ključnim strateškim točkama na Velebitu od Svetog brda do Tulovih greda radi čvršće i sigurnije obrane oslobođenih prostora te stvaranja pretpostavki za nove oslobodilačke operacije.

Osloboditi važne objekte, Zrakoplovnu bazu i aerodrom u Zemuniku, čime se stvaraju pretpostavke za uspostavu i zračne prometne povezanosti sjevera i juga Hrvatske.

ČUVARI VELEBITA

"...tko ima Velebit, ima i pola Hrvatske...." general Janko Bobetko.

Velebit u memoriji hrvatskih branitelja zauzima jedno od najuzvišenijih mjesta obrane Hrvatske, te za svaku od postrojbi koje su sudjelovale u podvelebitskom području i planini Velebit ima posebno mjesto u povjesnici Domovinskog rata. Sveta planina koja je unatoč surovosti i neprohodnosti pružala motivaciju i snagu za potpuno oslobađanje Hrvatske. Ta duboka povezanost Velebita i branitelja očituje se i danas kad nakon završetka Domovinskog rata branitelji pohode Velebit i po nekoliko puta godišnje, a u vrijeme obljetnica VRO Maslenica spontani susreti gotovo cijelih postrojbi postaju tradicija. Kad je riječ o postrojbama za specijalne namjene MUP-a, koje su bile angažirane na Velebitu u operaciji Maslenica s obzirom na težinu terena i klimatske uvjete, za njih je ovo bila najbriljantnije izvedena operacija u Domovinskom ratu. U ovoj su operaciji imali tri poginula pripadnika, devet teško i 17 lakše ranjenih specijalaca.

DINAMIKA NAPADNOG DIJELA VRO MASLENICA

VRO Maslenica započela je ujutro 22. siječnja 1993., a nakon topničke pripreme hrvatske vojne i redarstvene snage krenule su u četiri težišna smjera napada: Libinje – Bukva – Tulove grede – Mala Bobija; Rovanjska – Jasenice – Obrovac; Podgradina – Paljuv – Pridraga – Bruška; Suhovare – Veljane.

Istodobno, operacija je obuhvaćala i oslobađanje mjesta u neposrednoj blizini Zadra na dodatnim četirima pomoćnim smjerovima: Briševo – Murvica – Smoković; Stara karaula – Musapstan – Crno; Sv. Martin (brdo) – Babindub – Zrakoplovna baza Zemunik; Prkos – Škabrnja – Ražovljeva glava.

ELEKTRONIČKIM DJELOVANJEM (ED) PROTIV NEPRIJATELJA

Elektroničko djelovanje HV-a u VRO Maslenica pružalo je značajnu potporu snagama u području djelovanja. Jedan od primjera uspješnog odgovora hrvatskog ED-a na neprijateljske snage jest onaj u Paljuvu kod Novigrada 27. siječnja 1993. Naime, neprijatelj je u pokrenutom protunapadu sustavom ometanja upao i zaustavio hrvatsku radiovezu. Hrvatski odgovor ED-a bio je formiranje lažne mreže čime su odvukli njihov ED na tu mrežu te su nakon toga svjesno plasirali lažne informacije o ubacivanju snaga za protuoklopnu borbu s raketnim sustavom srednjeg dometa na neprijateljsko uporište Debelo brdo te punu spremnost djelovanja na tenkove koji su planirali krenuti u napad na Paljuv. Čini se kako su "igre" hrvatskog ED-a došle do zapovjednog lanca neprijatelja, tenkovi tog trenutka nisu krenuli na Paljuv, čak su se i povukli te je ED na ovom primjeru potvrdio punu opravdanost i korisnost djelovanja u operaciji Maslenica.

fh-gi

FRANJO TUĐMAN O VRO MASLENICA

"Trebalo je pokazati pobunjenim Srbima da oni moraju ozbiljno računati da je Hrvatska spremna za oslobađanje svojih okupiranih područja."

GLAVOTE, ČETIRI BRATA U VRO MASLENICA, JUNACI IMOTSKE KRAJINE

Iz obitelji Glavota četiri su brata sudionici VRO Maslenica. Njihova hrabrost, domoljublje i želja za sudjelovanjem u oslobađanju okupiranih područja Hrvatske primjer su koji izaziva duboko poštovanje i zahvalnost. Trojica su bila pripadnici junačke Imotske bojne, 3. bojne 4. gardijske brigade, koji su se borili na području Paljuva i Kašića dok je četvrti bio iznad njih na Velebitu kao pripadnik Specijalne postrojbe MUP-a BATT iz Splita. Mario Glavota poginuo je kao zapovjednik satnije 3. bojne 4. gardijske brigade u Paljuvu, Zdravko Glavota teško je ranjen kao zamjenik zapovjednika Oklopne bojne u Kašiću, dok je Ivica Glavota ranjen kao pripadnik Specijalne postrojbe MUP-a BATT iz Splita na području Velebita. Četvrti brat Petar kao pješak borio se kao pripadnik 3. bojne. Za smrt brata Marija, Zdravko je saznao dok je bio u bolnici. Nije mogao na pogreb zbog ozljede od gelera, no čim je uspio stati na noge pobjegao je iz bolnice i otišao na bratov grob. U obranu Hrvatske sva četvorica uključila su se 1991. kao dragovoljci.

HRABROST HRVATSKIH BRANITELJA U OBRANI OSLOBOĐENIH PODRUČJA U VRO MASLENICA

Brojna su svjedočenja hrvatskih branitelja o iskazanoj hrabrosti u najjačim napadima neprijateljskih agresorskih srpskih snaga u pokušaju povratka područja koje su hrvatske snage oslobodile.

Uz primjer četvorice braće Glavota navodimo i pogibiju braće Majetić u Kašiću koji su stradali zajedno s ostatkom skupine kad ih je neprijatelj dočekao i otvorio vatru. Jedan od trojice branitelja Kuna, koji su preživjeli napad neprijatelja na kamion u kojem su tragično poginuli njihovi prijatelji, bio je Anton Zubak. Zadobio je teške ozljede iz pješačkog naoružanja, no uspio se izvući. Teško ranjen spašavao se dalje i od paljbe snajpera, skrivao u grobnici, izdržao udare granata, puzanjem tražio spas. Susreće ranjenog kolegu i pomažu jedan drugom. Zajedno su u borbi za život do Zelenog hrasta gdje ih spašavaju pripadnici 4. gardijske brigade.

U pokušaju hrvatskih snaga da ponovno ovladaju dijelom Pridrage, odmah nakon obrane Novigrada, ranjeno je 25 pripadnika 2. bojne 112. brigade, no svi su hrabro i junački izvučeni i spašeni, a nakon oporavka ponovno su bili na bojištima i prije potpunog izlječenja. Nenadmašnu hrabrost pokazali su pripadnici 7. gardijske brigade Pume kad su u pokušaju oslobađanja Drača izvlačili ranjene prijatelje. Jedan od njih Branko Ipša sam je trojicu ranjenih branitelja izvlačio iz okruženja te vukao dalje i kroz minska polja kako bi ih spasio.

Hrabrost u spašavanju ranjenih pripadnika specijalnih postrojbi MUP-a Rode s Velebita iskazala je i letačka posada MUP-a kad je helikopterom, koji je najprije oštećen zbog udara rotora u stijenu, a zatim i pogođen iz neprijateljskog pješačkog naoružanja, uspjela ranjenike spasiti i dovesti ih do liječničke ekipe. No, istinsku hrabrost pokazali su i svi drugi hrvatski branitelji, obični ljudi nepoznati široj javnosti zbog svoje spremnosti za žrtvu za slobodu Hrvatske. To je bila snaga ove operacije, snaga na koju možemo biti ponosni.

INFORMATIVNO-PSIHOLOŠKI RAT U VRO MASLENICA

Nakon što su hrvatske snage oslobodile zadarsko zaleđe i stvorile preduvjete povezivanja juga i sjevera Hrvatske, neprijatelj je na sve načine pokušavao ublažiti poraz, a pokrenutim protunapadima podići moral i raspoloženje kod svojih snaga. To je posebno došlo do izražaja u borbama za Novigrad kad neprijateljska propaganda u radijskim i televizijskim izvješćima javlja kako je Novigrad pred ponovnim osvajanjem ili je osvojen, a svoja javljanja organiziraju izravno s bojišnice. Osim medijima i njihovo zapovjedno osoblje lažnim vijestima pokušava na sve načine prikazati sliku o visokoj motiviranosti i uspješnosti svoje vojske. Definitivni slom neprijateljskih napada uslijedio je dolaskom snaga 2. gardijske brigade, odnosno ojačane 1. pješačke bojne Crne mambe, a iz tog vremena ostaje zabilježena i izjava zapovjednika Taktičke grupe 2. gardijske brigade pukovnika Borisa Jacovića za Hrvatsku televiziju kao odgovor na neprijateljsku propagandu kako je Novigrad u njihovu posjedu. Iako je stanje na bojištu uistinu bilo teško, pukovnik Jacović odaslao je smirene poruke javljajući se iz Novigrada: "Stanje u Novigradu potpuno je u našim rukama. Mi držimo kontrolu na bojišnici i diktiramo tempo."

JAČINA NEPRIJATELJSKIH SNAGA

Neprijateljske agresorske srpske snage dočekale su početak VRO Maslenica s dobro utvrđenim dominantnim položajima kojima su kontrolirali tada okupirana područja poput važnih kota na Velebitu, Dračevca u podvelebitskom području te Gradine, Debelog brda, Drača, Ražovljeve glave i Nadina u prostoru zadarskog zaleđa i Ravnih kotara. Hrvatskim snagama suprotstavili su kninski 7. korpus ili Sjeverno-dalmatinski korpus kako su ga zvali. Na benkovačko-zadarskom pravcu imali su 92. motoriziranu brigadu, dok je na obrovačkom području djelovala laka brigada. Obje brigade dopunjene su odmah pokrenutom mobilizacijom, a zatražena je i pomoć drugih postrojbi iz okupiranih dijelova Hrvatske te je upućen i poziv dragovoljcima iz Srbije i Bosne i Hercegovine. Dovedena su dva bataljuna Kordun i Banovina, a u sklopu bataljuna Kordun nalazili su se tenkovi M-84. Iz Republike Srpske pristigli su Vukovi s Vučjaka te Šešeljevi četnici koji se vode i kao Kosmetsko-toplički odred, a u borbe se uključuje i Arkanova skupina. Jedan od povjesničara Domovinskog rata dr. sc. Davor Marijan procjenjuje kako nikad tijekom uspostave tzv. Republike Srpske Krajine nisu na jednom pravcu, zadarsko-benkovačkom, bile koncentrirane toliko velike i kvalitetne neprijateljske snage te je po njegovu mišljenju tzv. Krajina slomljena upravo na Maslenici.

LIJEČNICI I MEDICINSKO OSOBLJE U VRO MASLENICA

Kao i u cijelom Domovinskom ratu tako je i u VRO Maslenica ratni sanitet hrabro i s ljubavlju sudjelovao u spašavanju ranjenih hrvatskih branitelja. Dobrom organizacijom i uspostavom prihvatnih baza u Starigradu, Gajinama kod Novigrada i Zemuniku Donjem ranjenim braniteljima pružana je brza pomoć. U sanitetskim timovima nalazili su se liječnici, medicinske sestre i vozači iz zadarske bolnice te timovi iz postrojbi koje su pristizale na bojišta, a iz svake od baza uspostavljeni su i evakuacijski putovi pristupa i daljnjeg zbrinjavanja do bolnice u Zadru. Puno su puta i sami bili izloženi pogibelji, no hrabro su dijelili sudbinu hrvatskih branitelja s prve crte obrane nerijetko izvlačeći ranjene pod udarima neprijateljskih granata. Svaka smrt i ranjavanje razaralo je dušu i srce hrabrih sanitetskih timova, no i oni su u tim trenucima dobivali posebnu snagu. Riskirali su svoje živote kako bi spasili druge. Možda riječi ratnog doktora Ivice Vlatkovića iz Novigrada ponajbolje oslikavaju ratnu sliku stvarnosti u VRO Maslenica: "Ispisali smo povijest naše domovine kako dolikuje. U toj povijesnoj odgovornosti, mi liječnici zbrinuli smo brojne rane, iako mnoge nikad zacijeliti neće."

KLJUČNI DANI OBRANE KAŠIĆA, SNAGE SLAVONSKIH BRIGADA PRESUDNE U OBRANI KAŠIĆA

Dan "D" za obranu Kašića bio je 1. veljače 1993. kad su položaje preuzeli gardisti Kuna dok je potpora uključujući tenkove i topništvo i dalje ostala iz 4. gardijske brigade kako bi pomogli u lakšem preuzimanju bojišnice novopridošlim hrvatskim snagama. U kritičnim trenucima zasigurno najveće pješačke, tenkovske i topničke borbe u Domovinskom ratu na relativno malom prostoru vođene su upravo u Kašiću.

Tad se i dogodila tragična pogibija pripadnika 3. bojne Kobre iz Slavonskog Broda iz sastava 3. gardijske brigade koji su se prevozili u kamionima. Vozeći se s položaja naišli su na neprijateljsku grupu vojnika te su bili izloženi vatri jer konfiguracija ceste nije dopuštala nikakav manevar, a dodatno u prvom trenutku nisu niti znali na koga nailaze što jasno svjedoči o stanju na bojišnici i bliskim okršajima hrvatskih i neprijateljskih snaga. Prvog dana obrane Kašića, 1. veljače poginula su 23 pripadnika 3. gardijske brigade i dva tenkista 4. gardijske brigade. Sveukupno je u obrani zadarskog zaleđa poginulo 35 pripadnika Kuna. Njihova žrtva dovoljno govori o neustrašivosti, duhu i vojničkom viteštvu slavonskih sinova.

Još je jedna slavonska postrojba ostavila snažan trag u obrani zadarskog zaleđa, a riječ je o pripadnicima Taktičke grupe 5. gardijske brigade iz Vinkovaca, koji su također zračnim mostom Zagreb – Pag prebačeni na zadarsko bojište. I za njih kao i za Kune ovo je bio prvi susret s dalmatinskim podnebljem. Preuzeli su crtu obrane u Islamu Grčkom i Kašiću dok je neprijatelj bio na području Smilčića i Biljana Donjih. Uspješno su učvrstili crtu obrane i odbijali neprijateljske napade već u začetku. Pogibija njihovih prijatelja iz Kuna još ih je više ojačala, željeli su dati svoj doprinos u ovoj operaciji. Tako je Kašić u ključnim trenucima obrane, prvih dana veljače 1993. obranjen iznimnom hrabrošću 3. gardijske brigade i potporom drugih postrojbi, a daljnje pokušaje neprijatelja zaustavile su snage 5. gardijske brigade, koje su također iskazale prepoznatljivu hrabrost te izgradile sustav čvrstih, ukopanih i dobro uvezanih položaja u svim segmentima čime su u potpunosti stabilizirale ovaj dio bojišnice.

UOČI 28. OBLJETNICE

LJUBAV PREMA DOMOVINI VODILA JE POGINULE HRVATSKE BRANITELJE I U VRO MASLENICA

U napadnom dijelu operacije poginulo je 19 hrvatskih branitelja uključujući i dvojicu pripadnika 4. gardijske brigade, koji su poginuli u izviđanju područja uoči operacije, a znatno veća stradanja hrvatske su snage imale u fazi obrane oslobođenih područja kad je broj poginulih branitelja do 31. ožujka 1993. narastao na 127. Ovo je velika žrtva za slobodu domovine. Tako su se na Velebitu i zadarskom bojištu borili pripadnici iz cijele Hrvatske. Obilazeći danas ta područja nailazimo na spomen-obilježja postavljena u znak sjećanja i zahvale za darovane živote. Već po prezimenima poginulih branitelja i nazivima postrojbi očituje se zajedništvo iskazano u Maslenici. Časno su služili u postrojbama i bili ponos svojih obitelji i Hrvatske.

NOVIGRAD, UZ KAŠIĆ KLJUČNO PODRUČJE OBRANE U VRO MASLENICA

Nakon poraza na bojištu kod Kašića neprijateljske dodatno osnažene snage poduzimaju žestoke napade na Novigrad i njegovo zaleđe. Topnički i pješačko-tenkovski napadi počeli su 7. veljače 1993. U obrani šireg područja Novigrada sudjeluju Mješoviti odred mornaričkog pješaštva (MOMP) Ugljan-Dugi otok, dijelovi 4. i 3. gardijske brigade, 7. domobranske pukovnije te borbene grupe specijalnih postrojbi GS-a HV-a. Prodor neprijatelja hrabro je zaustavila Bojna Zrinski i to kod novigradskog groblja gdje su vođene žestoke borbe. Pridodaju im se i izvidnici 4. gardijske brigade, a za obranu šireg područja Novigrada svoj značajan doprinos dala je i 2. bojna 112. brigade HV-a koja sudjeluje u borbama do dolaska snaga 2. gardijske brigade. U pomoć su pristigli i pripadnici Vanga iz Pule koji hrabro sudjeluju u napadu na dijelove Pridrage i u obrani Novigrada. Neprijatelj je u borbama od 17. do 19. veljače definitivno zaustavljen i oslabio napade na Novigrad, a u borbama za obranu pet je pripadnika Gromova poginulo dok je njih više od 60 ranjeno.

OSLOBOĐENA MJESTA I PODRUČJA U VRO MASLENICA

U napadnom dijelu VRO Maslenica oslobođena su mjesta u zadarskom zaleđu: Crno, Murvica, Smoković, Babindub te važni objekti, Zrakoplovna baza te aerodrom Zadar (danas vojarna "Pukovnik Mirko Vukušić u Zemuniku Donjem i Zračna luka Zadar). Na širem području Novigrada oslobođeni su Podgradina, Paljuv i Novigrad te dalje u unutrašnjosti Zeleni hrast, Islam Latinski, Islam Grčki i Kašić dok su u podvelebitskom dijelu oslobođeni Rovanjska, Maslenica i Jasenice. Na Velebitu su hrvatske snage potpuno oslobodile ili osigurale nadzor nad značajnim točkama, a sve s ciljem kontroliranja neprijatelja i stvaranja boljih pozicija za daljnja napredovanja.

MOSTOVI I TUNEL NAKON VRO MASLENICA

VRO Maslenica omogućila je povezivanje prekinute prometne niti između Dalmacije i sjevera Hrvatske. Najprije je postavljen pontonski most, a ubrzo se započelo s izgradnjom novog betonskog Masleničkog mosta na trasi buduće autoceste A1, a pušten je u promet 1996. Pontonski most sastojao se od pet teglenica mauna sa šest prijelaznih mostića. Bio je dugačak 279 metara i širine 18 metara, a na svečanosti završetka izgradnje mosta 18. srpnja 1993. sudjelovao je i predsjednik RH dr. Franjo Tuđman. Prethodno je dr. Tuđman otvorio i Zračnu luku Zadar u Zemuniku čime je Maslenica podarila ne samo kopneno nego i zračno povezivanje sjevera i juga Hrvatske. Neprijatelj je topništvom gađao postavljeni pontonski most (zabilježeno je oko 40 izravnih pogodaka), u jednom napadu ga je i oštetio, no unatoč opasnostima promet se nastavio odvijati.

Kruna povezivanja sjevera i juga Hrvatske dogodila se poslije, probijanjem tunela "Sveti Rok" kroz Velebit 1999., a u promet je najprije puštena zapadna cijev 2003., te istočna 2009. Na mjestu porušenog čeličnog starog Masleničkog mosta izgrađen je novi, također čelični Maslenički most, a u promet je pušten 2005.

POSTROJBE KOJE SU SUDJELOVALE U VRO MASLENICA

Antiterorističke i specijalne postrojbe Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP RH). Snage Hrvatske vojske: gardijske brigade, specijalne postrojbe HV-a, pričuvne i domobranske postrojbe, postrojbe Vojne policije, inženjerijske postrojbe, topničke postrojbe, pripadnici HRZ-a i HRM-a, logističke postrojbe, gotovo sve ono što je Hrvatska vojska u tim trenucima imala na raspolaganju.

Zajedničko za sve ove postrojbe bilo je što je akcija Maslenica iznjedrila iznimno hrabre, snalažljive i odvažne branitelje na čelu kojih su stajali njihovi zapovjednici koji su bili s njima na prvim crtama obrane. A kakvo je raspoloženje bilo u postrojbama nakon akcije može se sagledati i kroz ključne ocjene koje su zapovjednici i branitelji iznijeli: Maslenica je bila prekretnica!, Maslenica je dala polet!, Poruka Maslenice: Mi to možemo!, Maslenica je naš ponos!, Pobijedila je ljubav za domovinu!, Maslenica je bila uzlet hrvatskih snaga!, Maslenica je spojila Hrvatsku!, Maslenica je "finale prije finala"!, Maslenica je ključna operacija izvedena u ključnom trenutku!, Maslenica je bila pupoljak iz kojeg se razvila Oluja!.

RATNE ZGODE U VRO MASLENICA

Uz one taktičke, strateške vojne zadaće hrvatski se branitelji rado prisjećaju i zgoda koje su u onim teškim vremenima davale dodatnu snagu i raspoloženje na prvim crtama obrane. Posebna zanimljivost veže se za haubice 120 mm iz sastava 1. gardijske brigade koje su bile ukopane u Modriču kod Selina, odmah na području iza zavoja koji je na topografskim kartama označavao more. Neprijatelj čini se nije niti mogao pretpostaviti njihov položaj "na moru" jer niti jednom nisu bili pogođeni. A da i protugradni sustav pomaže u obrani dosjetili su se pripadnici 4.gardijske brigade, koji su nakon početnih ispitivanja čuda od tehnike uspjeli zasuti po položajima neprijatelja te su tako Gradele kako su ih prozvali dale svoj doprinos potpori pješačkim snagama u području Kašića. U vrijeme zračnog prijevoza snaga 5. gardijske brigade helikopterima HRZ-a s Lučkog do Paga primijećena je i nelagoda gardista jer im je to bio prvi let. Čak su se zapovjednici šalili kako bi vojnici reagirali ako bi im ponudili povratak kućama helikopterima ili goloruki odlazak u oslobađanje Knina. Pretpostavljali su kako bi ih 95 % kazalo: Idemo na Knin. U borbama za obranu Novigrada pripadnicima Gromova svaka pomoć oklopa i topništva bila je dragocjena. U trenutku žestokih okršaja jednom su bili prisiljeni prići što bliže hrvatskom tenku jer je počeo gađati blizu njih kako bi ga upozorili gdje se nalaze Gromovi. Uslijedio je susret kad iz tenka 4. gardijske brigade izlazi gardist i izgovara: "As ti Gospe, vas ima živih!" I ova zgoda dočarava sliku krvavih i žestokih borbi za Novigrad, a Gromovi su bili puni hvale za posadu tenka koji su tenkisti prozvali Smrt.

Na Velebitu su se nakon zime, kad su se temperature spuštale i do minus 20 stupnjeva, branitelji suočavali s novim problemima ljeti kad su se pojavile zmije poskoci. Početni strah pripadnici Tigrova ublažili su dopremanjem agregata i frižidera za koji su tvrdili kako se u njemu čuva protuotrov. Naravno, to je bila dosjetka, a već za mjesec dana Tigrovi i poskoci privikli su se jedni na druge te nije zabilježen niti jedan ugriz zmije.

SLOBODNA I BRANA PERUĆA

Oslobađanje Hidroelektrane Peruća nije bio plan VRO Maslenica nego odvojena akcija hrvatskih snaga na sinjskom dijelu bojišnice, koje su oslobađanjem područja oko brane željele zaustaviti neprijateljske snage koje su miniranjem htjele ugroziti žitelje i imovinu u donjem toku rijeke Cetine. Iako nije imala vojno značenje, a suprotno Ženevskoj konvenciji, neprijatelj je u temelje brane postavio tone eksploziva u namjeri rušenja i potapanja naseljenih područja nizvodno od brane. Hrvatske snage iz postrojbi 126. brigade i 141. brigade, 6. domobranske pukovnije i Vojne policije zajednički odlučuju napadom zaustaviti neprijatelja te 28. siječnja 1993. kreću u oslobađanje područja oko brane gdje je neprijatelj u međuvremenu doveo i topništvo. Odlučnost i brzina hrvatskih snaga bile su presudne iako je neprijatelj djelomično aktivirao eksploziv na brani. Vrlo brzo hrvatske su snage oslobodile područje oko brane, neprijatelj se povukao prema Otišiću te se pristupilo saniranju oštećene brane. U akciji spašavanja brane, kad je trebalo podići ustavu kako ne bi došlo do proboja vodenog vala, u ratnom dnevniku neposrednog sudionika akcije pokojnog Ante Bartulovića zapisano je: "Ustava se podiže. Strepnja: hoće li doći do eksplozije? Vičem: 'diži i dalje!' Voda huči, most vibrira. Korito pune vode, voda se pjeni. Istječe bistra i čista. Govorim: 'diži do vrha i stavi osigurače da se ne vrati natrag i tada smo gotovi!' Most se trese, Cetina teče kroz temeljni ispust - 300 kubičnih metara u sekundi. Brana je spašena!"

UOČI 28. OBLJETNICE

ŠKABRNJA U VRO MASLENICA

Škabrnja je jedan od simbola stradanja u Domovinskom ratu kad je 18. studenog 1991. neprijatelj počinio strašan zločin nad njezinim braniteljima i civilima. No, Škabrnja je i za vrijeme VRO Maslenica bila mjesto tragičnih stradanja hrvatskih branitelja. U vojnom smislu Škabrnju je nakon završetka napadnih djelovanja bilo vrlo teško braniti jer su je neprijateljske snage držale u poluokruženju kontrolirajući je s dominantnih točaka Ražovljeve glavice, Zemunika Gornjeg, Nadina i Biljana. Jedina komunikacija s dijelom sela koje su kontrolirale hrvatske snage bila je ona iz Prkosa. U fazi aktivne obrane Škabrnju su 43 dana zaredom branili pripadnici IX.

bojne Hrvatskih obrambenih snaga (HOS) "Rafael vitez Boban", koji su kao samostalna satnija djelovali unutar 114. brigade HV-a. Borbe za ovo mjesto za hrvatske su snage imale i simboličko značenje zbog žrtava Škabrnje, dok je neprijatelj nakon poraza u borbama za Kašić i Novigrad nastojao upravo u Škabrnji ostvariti svoje ciljeve okupacije ovog mjesta i time ublažiti neuspjehe nakon pokrenutih protunapada. Uz pripadnike IX. bojne HOS-a u obrani Škabrnje bili su i dragovoljci iz Škabrnje te pripadnici 7. domobranske pukovnije.

TAJNOST POČETKA VRO MASLENICA

Načelnik Glavnog stožera HV-a general Janko Bobetko krajem prosinca 1992. užem je timu suradnika najavio napadno pokretanje akcije na masleničkom području, a 3. siječnja 1993. na sastanku sa zapovjednicima operativnih zona i gardijskih brigada izdao je smjernice za intenziviranje priprema operacije u postrojbama. Njegov zaključak i glavna poruka bila je: "To je neodloživ zadatak, Masleničko ždrilo mora se zauzeti! To je izniman politički impuls i preduvjet za funkcioniranje gospodarstva.To nije fantazija. Nema razloga da se živi u neizvjesnosti!" Izrada konkretnih planova i pripreme provodile su se u potpunoj tajnosti u današnjoj zgradi sjedišta Zadarske županije te je malo tko znao za dolazak Gotovine i Bobetka u Zadar. Za pripremu postrojbi HV-a bio je odgovoran zapovjednik 6. operativne zone tada brigadir Ante Gotovina, a za specijalne postrojbe MUP-a zapovjednik Mladen Markač. Ništa nije iscurilo u javnost. Praktički su preko noći postrojbe prebacivane u područje borbenih djelovanja i uvođene u borbu. Na sve se mislilo pa su tako u Zadru na dan početka operacije ugašene telefonske veze. Ključno zapovjedno osoblje komuniciralo je preko tzv. crnog telefona tajnog šifriranog kanala.

ULOGA HRZ-a I HRM-a U VRO MASLENICA

Hrvatsko ratno zrakoplovstvo (HRZ) pružalo je potporu snagama na terenu na Velebitu te u zadarskom zaleđu s transportnim helikopterima za prijevoz snaga i opreme. Zasigurno najznačajniji doprinos HRZ-a u VRO Maslenica prijevoz je pješačkih snaga 3., 5. i 2. gardijske brigade iz Zagreba do zadarskog zaleđa. Ovo je ujedno i prvo veće prevoženje hrvatskih branitelja zračnim putem u Domovinskom ratu s jednog dijela bojišnice na drugi. Hrvatska ratna mornarica (HRM) također je bila uključena u VRO Maslenica sudjelujući u izravnim borbama u napadnom i obrambenom dijelu operacije. Sudjelovale su snagama i u oslobađanju Maslenice s mora, a uloga grane dolazila je do izražaja u razminiranju i ophodnji Novskog ždrila te poslije u osiguranju i izvođenju radova na pontonskom mostu te prevoženju ljudstva i opreme.

VARAŽDINSKE PUME U VRO MASLENICA

Taktička grupa 7. gardijske brigade Pume uključila se početkom ožujka 1993. u borbe na težišnom pravcu napada VRO Maslenica Suhovare – Veljane kako bi ovladala dominantnim mjestom Drače, koje u napadnom dijelu operacije nisu oslobođene. Nažalost, u dva dana borbi imali su dvije teške tragedije. U prvoj tragediji 3. ožujka 1993. u Suhovarima kod Poličnika smrtno je stradalo pet pripadnika Puma dok je isti broj bio ranjen nakon eksplozije granate u minobacaču 120 mm. Do eksplozije je došlo u vrijeme pružanja minobacačke potpore pješačkim snagama koje su krenule u akciju oslobađanja Drača. Dio pripadnika stradao je i u minskim poljima, a dio prilikom pokušaja izvlačenja ranjenih i poginulih pripadnika postrojbe te je i druga akcija oslobađanja Drača imala tragične posljedice za Pume. U Dračama su poginula šestorica pripadnika dok je 16 bilo ranjenih. Uistinu, u kratkom su vremenu Pume podnijele velik teret i žrtve na zadarskom bojištu. Preživjeli i ranjeni branitelji svjedoče kako ih je sve ovo ojačalo o čemu svjedoči i podatak kako su u kasnijim operacijama pobjednički oslobodili prostor veličine Varaždinske županije.

ZADARSKE I DOMICILNE POSTROJBE U VRO MASLENICA

Pobjedničkom uspjehu hrvatskih snaga u VRO Maslenica značajan obol dale su i zadarske i domicilne postrojbe. Izrasla u snažnu i iznimno spremnu postrojbu Specijalna postrojba MUP-a Poskoci svoj ratni put zasigurno je obilježila djelovanjem na bojištu Velebita. No Poskoci rado ističu kako su s ostalim postrojbama za specijalne namjene MUP-a s kojima su djelovali izgradili zajedništvo na koje su ponosni te osobni doprinos uvijek povezuju sa suradnjom s drugim snagama MUP-a i HV-a. Kolijevka svih ratnih postrojbi na zadarskom području, 112. brigada HV-a najprije je s dijelom snaga djelovala kroz TG 112 u napadnom dijelu na podvelebitskom području i na Velebitu, a poslije i u obrani oslobođenih područja kao 112. brigada. Uz pješaštvo koje se unatoč snažnom neprijateljskom uporištu Dračevcu uspješno probijalo prema Masleničkom mostu, važna je bila uloga i topništva ove postrojbe, koja je već tada postala prepoznatljiva po preciznosti pogodaka. Posebno se vrednuje doprinos brigade u obrani Velebita u iznimno zahtjevnim uvjetima gdje su pripadnici sve zadaće ispunjavali na ponos Hrvatske vojske. Djelovanje 7. domobranske pukovnije u VRO Maslenica može se pratiti od Velebita pa sve do Ravnih kotara. Uglavnom su pridodavani drugim snagama na smjerovima napada i poslije obrane. Tako je Planinska satnija 1. bojne sudjelovala na bojištu Velebita u sklopu aktivnosti specijalnih postrojbi MUP-a, ostatak 1. bojne podređen je 4. brigadi na pravcu Novigrad – Kašić, dok su 2. i 3. bojna te podstožerne postrojbe sudjelovale u borbama na bojišnici Ravnih kotara pod zapovijedanjem BG 113. i specijalnih postrojbi GS-a HV-a. Zapovjednici gardijskih brigada posebno ističu važnu ulogu pripadnika ove pukovnije u uvođenju postrojbi na bojišnicu, izviđanju i pružanju važnih informacija o stanju na terenu te značajan doprinos u borbenim aktivnostima u područjima koje su im dodijeljene.

I ostale zadarske postrojbe pružile su svoj puni doprinos u VRO Maslenica poput 53. domobranske bojne Biograd, 54. domobranske bojne Obrovac, 55. domobranske bojne Benkovac, 11. POTRD Zadar, Pješačke satnije 93. zrakoplovne baze, MOMP Ugljan-Dugi otok, 307. LOB Zadar, Bojne remontne potpore i drugih sastavnica HV-a. Svojevrstan zaštitni znak bojišta na Velebitu jesu i tri domicilne postrojbe: Postrojba za posebne namjene Policijske postaje Lovinac – Sveti Rok, Velebitska satnija 1. bojne 7. domobranske pukovnije te Planinska satnija Velebit, koje su u planinskim uvjetima bile snažna potpora svim postrojbama hrvatskih snaga koje su djelovale na Velebitu. Snage Vojne policije također su imale značajnu ulogu u provedbi operacije. Sudjelovale su u napadnom i obrambenom dijelu akcije te u osiguranju područja i postavljanju pontonskog mosta te u vojnopolicijskim zadaćama.

ZADARSKA ŽUPANIJA I GRAD ZADAR SLAVE MASLENICU

Zadar i Zadarska županija slave vojno-redarstvenu operaciju Maslenica ponosno, dostojanstveno i s puno emocija jer je ova operacija donijela sigurniji život i omogućila povratak dijela prognanika u oslobođena mjesta. Iznad svega, ojačana je vjera u nove pobjedonosne akcije Hrvatske vojske i redarstvenih snaga. Za branitelje s područja Zadra i okolice, koji su sudionici ove operacije Maslenica je "majka svih bitaka" jer nakon ove pobjede na zadarskom bojištu ništa više nije bilo kao prije. Stoga se obljetnica ove operacije u Zadru obilježava kao najveći blagdan. Posebna zahvalnost iskazuje se glavnim zapovjednicima ove operacije, načelniku Glavnog stožera HV-a generalu Janku Bobetku i tada brigadiru Anti Gotovini, zapovjedniku 6. operativne zone Split (od ožujka 1993. Zborno područje Split), koji je u Zadru uspostavio Izdvojeno zapovjedno mjesto (IZM). Obojici hrvatskih generala dodijeljena su i najviša priznanja Grada Zadra: general Bobetko posmrtno je dobio nagradu za životno djelo, dok je Gotovina proglašen počasnim građaninom Zadra.

OD PRVOG DANA NA KRILIMA PJESME LETIMO PUNOM SNAGOM

RAZGOVOR

STOŽERNI NAREDNIK

MARKO BRALIĆ

OSNIVAČ I ZAPOVJEDNIK KLAPE "SVETI JURAJ" HRM-a

RAZGOVARAO
Željko Stipanović

FOTO
Tomislav Brandt
arhiva Klape HRM-a

Vjerujem da će Klapa "Sveti Juraj" HRM-a kao prepoznatljiv znak i svojevrstan brend Hrvatske vojske u zemlji i svijetu opstati i zaživjeti i nakon odlaska ove generacije, što bi mi kao čovjeku koji ju je vodio od njezina osnutka bila najveća nagrada i priznanje. Upravo zato što Split prepoznaje kvalitetu, respektira je, ali joj se ne klanja niti joj podilazi, to je jednostavno karakter ove publike. Teško je biti prorok u svojem gradu, a u Splitu je to nemoguće

Klapa "Sveti Juraj" HRM-a djeluje već dvadeset godina i kroz to razdoblje svojim nastupima postali su prepoznatljivi ne samo u Hrvatskoj nego i izvan nje, o čemu najbolje svjedoče gostovanja u Narodnoj Republici Kini, sjedištu Europske unije i SAD-u. Teško bi bilo naći prostor gdje bi se mogli ispisati svi spomena vrijedni događaji vezani uz Klapu, zato smo se u razgovoru s osnivačem i zapovjednikom Klape "Sveti Juraj" stožernim narednikom Markom Bralićem pokušali prisjetiti najvažnijih događaja.

KAD SE OSVRNETE NA SAMI ZAČETAK IDEJE O STVARANJU KLAPE UNATRAG DVADESET GODINA, JESTE LI MOGLI ZAMISLITI DA ĆE SE TADAŠNJA IDEJA JEDNOG DANA PRETVORITI U SVOJEVRSTAN BREND NE SAMO U HRVATSKOJ VOJSCI NEGO I ŠIRE?

Kad sam prvi put susreo i upoznao pokojnog mons. Josipa Šantića, prvog generalnog vikara Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj, koji je bio u posjetu Raketnoj bazi HRM-a u Žrnovnici 12. siječnja 2001. i koji je ideju o osnivanju klape iznio mojem tadašnjem zapovjedniku pukovniku Vinku Barbariću, sasvim sigurno tad nisam pretpostavljao niti slutio da će Klapa postati svojevrstan brend ne samo u Hrvatskoj vojsci nego i hrvatskoj državi pa čak i šire.

Zapravo, onu inicijalnu ideju o osnivanju klape s ciljem predstavljanja Hrvatske vojske na Međunarodnom susretu vojski svijeta u Lurdu dao je zapravo mons. Jean-Pierre Brard, generalni vikar Vojnog ordinarijata Francuske vojske. Tijekom posjeta Hrvatskoj čuo je klapsko *a capella* višeglasno pjevanje i predložio mons. Šantiću da se upravo klapom Hrvatska vojska predstavi na svečanosti otvaranja vojnog hodočašća u bazilici Pija X. jer je to originalno i prepoznatljivo samo kod Hrvata. Klapsko je pjevanje zapravo poteklo iz pučkog, odnosno glagoljaškog pjevanja koje je posebno bilo prisutno po Dalmaciji, a i danas živi i prenosi se s koljena na koljeno još iz vremena kad su dozvolu od Pape da misu imaju na svojem jeziku u Katoličkoj crkvi imali samo Hrvati kao predziđe kršćanstva. Na tu temu snimljen je i film u Lurdu 2016. godine pod nazivom *La choral de Croatie* - u kojem mons. Brard osobno osvjedoči o ovome. Naime i danas nas u Lurdu brojni Francuzi tako prepoznaju kao *La choral de Croatie*, oduševljeni našim zvukom, ali i svečanim bijelim odorama po kojima smo također jedinstveni kao jedina bila klapa na svitu.

Vojni ordinarijat prepoznao je značaj i vrijednost Klape "Sveti Juraj" HRM-a u samim počecima kao originalan način promocije Hrvatske vojske na Međunarodnom vojnom hodočašću u Lurdu na čemu sam zahvalan svima koji su nas podupirali i vjerovali u nas. Posebna hvala našem umirovljenom vojnom ordinariju mons. Jurju Jezerincu i pok. mons. Josipu Šantiću koji su nas doživljavali kao svoje duhovne sinove, kao i Odjelu za potporu Vojnog ordinarijata na čelu s bojnikom Petrom Klarićem, Vladom Krpanom i ostalim suradnicima.

ČESTO NA ESTRADI SKUPINE ILI POJEDINCI ZABLJESNU, ALI JEDNAKO TAKO BRZO I NESTANU. U ČEMU JE TAJNA USPJEHA DA STE VEĆ DVADESET GODINA KONTINUIRANO PRISUTNI NA GLAZBENOM PODRUČJU?

Nakon ukazanog povjerenja mons. Josipa Šantića da sportskim rječnikom rečeno budem "selektor" Klape, odnosno okupim njezine članove i počnem s pripremama za naš prvi javni nastup, koji se dogodio u bazilici Pija X. u Lurdu 18. svibnja 2001., iskreno nitko od nas nije imao dugotrajnu viziju Klape u pogledu njezina postojanja u vojsci. Štoviše, mi smo jedni drugima u određenom smislu bili konkurencija jer smo u to vrijeme pjevali u različitim klapama, dvojica kolega u klapi Mastrinka, nas trojica u Vokalistima Salone, gradskom zboru Bijaćka vila itd. Dakle u tom je trenutku bila iznimna čast svakom od nas da u odori pobjedničke Hrvatske vojske može predstavljati svoju domovinu pred auditorijem od 30 tisuća vojnika iz cijelog svijeta koliko ih je te 2001. godine hodočastilo prema lurdskoj službenoj statistici.

Nitko nije očekivao da će taj naš prvi nastup izazvati takvo oduševljenje i ovacije, našim zvukom i pojavom u svečanim bijelim odorama i to sigurno neću nikad zaboraviti. Postali smo svojevrsna atrakcija, senzacija i zapravo se stvorila realna potreba da jedan ovakav sastav trajno egzistira u sklopu Hrvatske vojske i Ministarstva obrane, što se i dogodilo. Duboko sam uvjeren da naša pojava i pjesma u odori ima poslanje i snažnu poruku gdje god se pojavimo, a sve ove godine u zajedništvu nas je, u to sam uvjeren, sačuvala naša Gospa, kojoj zahvaljujemo na svemu. Bez obzira na to što smo na brojnim nastupima u domovini i inozemstvu upoznali naše najpoznatije pjevače, (pok. Kiću Slabinca i Vinka Cocu, Gibonnija, Matu Mišu Kovača, Đanija Stipaničeva, Tedija Spalata, Gorana Karana, Petra Grašu, Tajči, Vannu, Zoricu Kondžu, Mladena Grdovića, Jolu, Lidiju Bačić i brojne druge) te stekli brojne prijatelje među njima, to nije promijenilo naš stav od početka, a to je da smo mi ponajprije djelatni pripadnici Hrvatske vojske i nismo estrada niti se tako osjećamo.

Klapa "Sv. Juraj" HRM-a sa zapovjednikom hodočašća generalom Slavkom Barićem i tadašnjim generalnim vikarom mons. Josipom Šantićem tijekom njihova prvog nastupa u Lurdu 2001.

VJEROJATNO JE U TIH DVADESET GODINA TEŠKO NEŠTO POSEBNO IZDVOJITI, ALI POKUŠAJTE IZDVOJITI BAREM NEKA OD POSEBNIH POSTIGNUĆA KLAPE U HRVATSKOJ I IZVAN NJE?

Kad su u pitanju nastupi kojih smo godišnje znali imati između 140 i 160 diljem zemlje i inozemstva, "po svim meridijanima i paralelama ovoga svita" zaista je teško izdvojiti najznačajnija postignuća. Od nastupa u Hrvatskoj svakako moram izdvojiti koncert "Klape u Areni" u Puli 2007., koji je zapravo posljednji koncert koji je osmislio pok. Ljubo Stipišić Delmata, otac klapske pisme, osvojeni Grand prix Splitskog festivala 2010. i 2019., nastupe na klapskom spektaklu Klape na Poljudu 2011. i 2012. u Splitu, Svečani koncert u Lisinskom u Zagrebu povodom 15 godina Klape i 25 godina Orkestra HRM-a i naravno nastup na dočeku Vatrenih - viceprvaka svijeta u Zagrebu 2018. godine kad smo zajedno s nogometnom reprezentacijom pred više od 100 tisuća navijača izvodili pjesmu *Moja domovina*.

Tri najznačajnija postignuća u inozemstvu svakako su gostovanje i turneja u Kini 2012. godine na poziv Kineske vojske, koja je u potpunosti financirala naš put i boravak u trajanju od osam dana, Američka turneja u Kanadi i SAD-u 2015. i sigurno ulazak Hrvatske u EU kad smo imali čast izvoditi *Lijepu našu* i *Odu radosti* - himnu Europske unije u trenutku podizanja naše zastave ispred zgrade Vijeća Europe i Europskog parlamenta.

NA GLAZBENOM PODRUČJU VEĆ STE PRILIČNO ETABLIRANI, ALI KAKO POVEZUJETE TU UMJETNIČKU LEPRŠAVOST S VOJNIČKOM STEGOM? ZNA LI TO PONEKAD BITI U SUPROTNOSTI JEDNO S DRUGIM I STVARATI PROBLEME?

Moram priznati kako su me mnogi umjetnici i pjevači u nekom neformalnom razgovoru znali upitati kako uspijevate pomiriti vojsku i umjetnost (pjesmu), uvje-

reni kako je to zapravo međusobno suprotstavljeno. Međutim, moram kazati kako sam silno zahvalan svim svojim nadređenima tijekom proteklih 20 godina na razumijevanju i potpori bez koje bi bilo nemoguće ostvariti ovakav rezultat kakav mi imamo. Iskreno, bilo je i onih koji nas nisu na prvu prepoznali, ali su ih naši uspjesi i rezultati u potpunosti uvjerili u opravdanost postojanja ovakvog sastava u vojsci. Posebno ističem svoju zahvalnost mojem danas nadređenom Zapovjedništvu ZzP-a na čelu s general-pukovnikom Mladenom Fuzulom i njegovim suradnicima u kojima kao nikad prije imamo potporu za naš rad, kao i zapovjedniku Orkestra OSRH pukovniku Miroslavu Vukovojcu Duganu.

Vojska ima jasna pravila za sve pa tako i za glazbenike, što u našem slučaju znači da su prioriteti protokolarne i ceremonijalne zadaće razine Glavnog stožera, MORH-a i Predsjednika Republike, a sve druge koncertne aktivnosti moguće su ako nisu u koliziji s tim. U tome nismo imali značajnijih problema.

TIJEKOM DVADESET GODINA MIJENJALI STE I POČETNI SASTAV KLAPE. NA KOJI NAČIN USPIJEVATE PRONAĆI NOVE KVALITETNE KADROVE KOJI SVOJE GLAZBENO UMIJEĆE PRISTAJU STAVITI U VOJNIČKU ODORU?

Početni sastav Klape imao je sedam članova, a od 2002. do 2019. godine imali smo stalan i nepromijenjen broj ljudi. Odlaskom u mirovinu našeg basa

Na poseban način htio bih zahvaliti svojoj Klapi, svim njezinim članovima, onima koji su još aktivni i onima koji su zbog osobnih životnih razloga otišli iz Klape i iz sustava, za 20 uspješnih godina zajedničkog ostvarenja iznimnih glazbenih (klapskih) pothvata. Klapa je zapravo ekipa, tim, prijateljska družina, koja jedino tako može opstati i nije uvijek lako biti lider takve skupine, a neprestano težiti višem i boljem rezultatu. Trudio sam se isključivo primjerom voditi i biti prvi među jednakima

Ignacija Tranfića, čovjeka koji je od prvog dana u stalnom sastavu Klape na čemu mu silno zahvaljujem, raspisan je javni natječaj na koji su se mogli javiti svi punoljetni hrvatski građani, a temeljem glazbene audicije koju smo organizirali u Domu HV-a odabrani su naši novi članovi tenor Stipe Botica i bas Dragan Popović. Zaista sam sretan što smo nakon tolikih godina uspjeli dobiti tako potrebno osvježenje s obzirom na naše stalne i učestale nastupe. Dvojica izvrsnih vokala, moja dva krila kako ih zovem, jedno s desne, a drugo s lijeve strane tako da i sada na krilima pjesme letimo punom snagom kao prvog dana.

USPJELI STE BITI NAJBOLJI U VLASTITOJ KUĆI, ŠTO JE ZAPRAVO I NAJTEŽE. ZAJEDNO S GORANOM KARANOM I TEDIJEM SPALATOM POBIJEDILI STE NA SPLITSKOM FESTIVALU. PREMDA STE OSVOJILI BROJNE NAGRADE, ŠTO ZNAČI POBIJEDITI PRED BIRANOM SPLITSKOM PUBLIKOM I U GRADU KOJI JE DAO TOLIKE GLAZBENIKE?

Mislim da će se svi složiti sa mnom da nijedan grad u Hrvatskoj nema toliko vrsnih pjevača, glazbenika, klapa i talenata kao Split i njegova okolica od Trogira do Omiša uključujući otoke splitskog arhipelaga. Nikom od nas nije lako pjevati u Splitu jer je to grad u kojem vam se sve može dogoditi osim da vas netko zaustavi i traži autogram ili ne daj Bože selfie fotografiju. Ako vam se to ipak dogodi, taj sigurno nije iz Splita, nego je tu u prolazu. Svojedobno je pokojni Oliver Dragojević znao reći da se samo na splitskoj rivi može prošetati i na miru popiti kavu, a da ga nitko ne vuče za rukav.

U 60 godina splitskog festivala samo se tri puta dogodilo da je pobjednička pjesma apsolutni pobjednik, dakle po izboru publike i struke i to 1971. za pjesmu *Proplakat će zora* u izvedbi Mate Miše Kovača, 2015. za pjesmu *Moje zlato* u izvedbi Petra Graše i 2019. za pjesmu *Kuća naše pisme* u izvedbi Gorana Karana, Tedija Spalata i klape "Sveti Juraj" HRM-a. Split prepoznaje kvalitetu, respektira je, ali joj se ne klanja niti joj podilazi, to je jednostavno karakter ove publike. I da rezimiram: Teško je biti prorok u svojem gradu, a u Splitu nemoguće.

Posebna hvala našem umjetničkom voditelju Mariju Božiću, koji je zadužen za pripremu Klape i koji uglavnom radi na pripremi novih vokalnih i instrumentalnih aranžmana Klape za diskografska izdanja i onda kad je Klapa na službenom putu. Jednako tako hvala maestru Tonći Ćićeriću, dirigentu Orkestra HRM-a, autoru brojnih pjesama i aranžmana s kojim imamo izvrsnu suradnju posebno u proteklih pet godina. Hvala od srca svima u sustavu MORH-a, Glavnom stožeru Oružanih snaga i Vojnom ordinarijatu, koji su pridonijeli našem radu, umjetničkom stvaralaštvu i opstanku svih ovih godina, a na poseban način Hrvatskim vojnim glasilima koja prate naša postignuća od prvog dana

DANAS GOTOVO DA NEMA VEĆEG I ZNAČAJNIJEG DOGAĐAJA NA KOJEM NE NASTUPATE I ZAPRAVO STE JAKO PUNO NA PUTU. KAKO NA TIM PUTOVANJIMA SKRAĆUJETE VRIJEME I OSTAJETE U KONDICIJI ZA NASTUP?

Da, brojni su nastupi Klape posebno kad su u pitanju značajniji događaji od nacionalne važnosti, brojne obljetnice i obilježavanja događaja iz Domovinskog rata, humanitarni koncerti i festivali diljem Hrvatske. U tom smislu, posebno želim istaknuti iznimnu glazbenu koheziju koju smo u zadnjih pet godina postigli s Orkestrom HRM-a otkad je zapovjednik Orkestra bojnik Milan Milas, a dirigent maestro Tonći Ćićerić. Klapa i Orkestar HRM-a jedno su srce i jedna duša, dva ansambla s jedinstvenim i prepoznatljivim glazbenim opusom koji publika gdje god nastupali doživljava kao svojevrstan brend. Kad imate ovoliko koncerata i nastupa samo je po sebi razumljivo da smo dobro pripremljeni kroz redovite glazbene pokuse koje imamo i tijekom puta pa i u samom kombiju dok se vozimo. Ako i imamo slobodnog vremena, što je prava rijetkost, uglavnom ga provodimo u dobrom raspoloženju i preslušavanju snimaka, bilo studijskih bilo s nastupa uživo za koje smo uvijek poprilično samokritični jer "uvijek može biti bolje".

MOŽETE LI SE PRISJETITI NEKE ANEGDOTE S VAŠIH PUTOVANJA ILI KONCERATA?

Jedna od meni simpatičnijih jest ona u susjednoj Sloveniji gdje nas ljudi iznimno vole i stalno pozivaju da budemo njihovi gosti. Tako nam se dogodilo da smo jedanput u prolazu kroz Sloveniju na putu za Torino prekoračili dopuštenu brzinu zbog čega nas je zaustavila slovenska policija. Naš se vozač uhvatio za glavu znajući da mu je kazna sigurnih 500 eura. Prilazi nam gospođica policajka i zatraži naravno dokumente, a onda nas u jednom trenutku prepozna i kaže: "A to je klapa hrvaške vojne mornarice, Sveti Juraj – rdeča roža. Sve u redu, oprostite i sretan vam put." Vozač je naravno bio sretan ishodom i ugodno iznenađen našom prepoznatljivosti u Republici Sloveniji.

Na jednom božićnom koncertu u crkvi u Vukovaru otišao sam u publiku poslušati ostale izvođače jer smo mi nastupali među zadnjima. Naravno, zaboravio sam na vrijeme i prepustio se atmosferi koncerta. U jednom trenutku izlazi Klapa "Sveti Juraj" HRM-a i svi joj plješću, a meni se jedan gospodin diskretno obrati: "Ne čini li vam se da ste na pogrešnoj strani

Prva postava Klape "Sveti Juraj" HRM-a koja je nastupila u Lurdu 18. svibnja 2001. na svečanom otvaranju Međunarodog susreta vojski svijeta u bazilici Pija X.: Hrvoslav Kužić, Marko Bralić, Damir Podrug, Domagoj Kužić, Mislav Hodžić, Goran Bralić i Ignacio Tranfić. Umjetnička voditeljica profesorica Dragica Bošnjak.

Druga postava Klape "Sveti Juraj" HRM-a, koja je nastupala 2002.- 2003. godine: Hrvoslav Kužić, Marko Bralić, Damir Podrug, Domagoj Kužić, Goran Listeš, Bruno Andrić, Goran Bralić i Ignacio Tranfić. Umjetnički voditelj: profesor Vladan Vuletin.

Treća postava Klape "Sveti Juraj" HRM-a koja je nastupala od 2003. do 2018. godine: Hrvoslav Kužić, Marko Bralić, Ivica Kuzmanić, Darko Tranfić, Domagoj Žanić, Bruno Andrić, Goran Bralić, Jakov Šegvić i Ignacio Tranfić. Umjetnički voditelj do kraja 2005. godine bio je prof. Vladan Vuletin, a od tada do danas profesor Mario Božić.

Sadašnja postava Klape "Sveti Juraj" HRM-a počevši od 2019. godine: Hrvoslav Kužić, Stipe Botica, Ivica Kuzmanić, Marko Bralić, Darko Tranfić, Domagoj Žanić, Bruno Andrić, Goran Bralić, Jakov Šegvić i Dragan Popović.

pozornice?" Tad je nastala panika i dok sam došao do pozornice prva je pjesma bila gotova. Trebam li vam reći koliko je ljudi primijetilo da sam se naknadno ukrcao, tj. zakasnio na vlastiti koncert... Jednom nas je jedna naša nadobudna Splićanka dok smo snimali fotografije za Hrvatski vojnik na Marjanskoj vidilici upitala što radimo u tim svečanim bijelim odorama. Onako na prvu jedan od naših uvijek dobro raspoloženih basova rekao joj je: "Snimamo reklamu za Ariel." Ona je samo zaključila: "Nisam znala da i reklame snimate," i samodopadno produžila dalje džogirati. Rasplakali smo se od smijeha... Naravno, takvih i sličnih događaja ima nebrojeno...

POSTOJI LI JOŠ NEŠTO ŠTO STE KAO KLAPA ŽELJELI OSTVARITI, A DO SADA NISTE USPJELI? IMATE LI KAKVIH PLANOVA ZA RAZDOBLJE KOJE JE PRED VAMA?

Godina pred nama naša je slavljenička godina u kojoj želimo imati obljetničarske koncerte povodom proslave 20 godina osnivanja i rada Klape "Sveti Juraj" i 30 godina Orkestra HRM-a, diljem Lijepe Naše, kad i gdje to bude naravno moguće s obzirom na situaciju s koronavirusom.

Prvi takav koncert dogovoren je početkom veljače s Hrvatskom ligom za borbu protiv raka u KD "Vatroslav Lisinski" u Zagrebu, ali zbog poznatih razloga on će biti odgođen za bolja vremena.

Uz spomenuti koncert, u planu su veliki koncerti Klape i Orkestra HRM-a na Peristilu u Splitu kao prva večer Festivala zabavne glazbe, posebna večer Festivala Večeri dalmatinske pisme u Kaštelima i naravno koncert u Lisinskom u Zagrebu na jesen i brojni drugi.

Posebno sam sretan što smo unatoč krizi i problemima, koje je izazvala pandemija, obilježavajući 20. obljetnicu osnivanja i rada Klape "Sveti Juraj" HRM-a u suradnji s diskografskom kućom Scardona iz Zagreba izdali naš novi album znakovitog naslova i poruke: *Plovit se mora*, na kojem su naša najuspješnija glazbena ostvarenja snimljena u proteklih pet godina i koji odsrca preporučujem svima. Imamo pozive Hrvata iz Australije, Čilea i sa svih strana svijeta, a koliko i kad će se nešto od toga i realizirati samo Bog zna. Naravno da to želimo ostvariti u razdoblju koje je pred nama.

PREDSTAVLJAMO

U gotovo svim aspektima 2020. godina bila je teška, a pogođen je bio i sport. Mnoga su natjecanja otkazana, među kojima je i ono najveće i najvažnije, a to su Olimpijske igre. No, da ipak ne bude sve baš tako crno pobrinuli su se a tko drugi nego hrvatski sportaši i olimpijci koji su godinu na zalasku svojim nastupima i uspjesima učinili ljepšom i sretnijom...

VRHUNSKA OSTVARENJA HRVATSKIH SPORTAŠA - VOJNIH PRIČUVNIKA U 2020.

TEKST
Ivan Šurbek

Toni Kanaet
i Matea Jelić

Foto: TKD klub Marjan, Mario Poje

Po mnogočemu je 2020. teška godina. Vrlo je vjerojatno kako će u povijesnim almanasima ostati zapisana kao godina koju mnogi žele što prije zaboraviti. Hrvatsku su u 2020. godini uz pandemiju koronavirusa pogodili i potresi, koji su mnogim stanovnicima uvelike otežali svakodnevni život i donijeli im dodatne brige. Vrlo pogođen bio je i sport. Mnoga su natjecanja otkazana, među kojima i ono najveće i najvažnije, a to su Olimpijske igre. No, da ipak ne bude sve baš tako crno pobrinuli su se a tko drugi nego hrvatski sportaši i olimpijci koji su godinu na zalasku svojim nastupima i uspjesima učinili ljepšom i sretnijom. Zajedništvo je ono što nas čini jačim, kad smo zajedno nema prepreke koju ne možemo proći, nema protivnika koji nas samo tako može pobijediti. Kad smo zajedno, kad vjerujemo jedni u druge i u vlastite mogućnosti onda je samo nebo granica, a snovi postaju stvarnost. Otprilike ovako zvuči poruka hrvatskih sportaša koju su poslali hrvatskoj javnosti nakon ostvarivanja senzacionalnih uspjeha, posebno u trenucima kad je malo tko vjerovao u njih. Često je bila riječ i o trenucima kad su već pomalo pali u zaborav hrvatske javnosti, koja je nerijetko kritična prema sportašima posebice kad stvari ne idu onako kako bi željeli. Sportaši se cijelu karijeru bore s očekivanjima javnosti. Mnogi su od njih godinama vodili vlastite bitke u kojima su pokušavali široj javnosti dokazati svoje vrijednosti.

VJERA, RAD, TRUD I ZNOJ UVIJEK SE ISPLATE

Filip Zubčić jedan je od četrdeset ugovornih pričuvnika Hrvatske vojske koji je svoj put do vrha tražio jako dugo. No, vjera, rad, trud i znoj uvijek se isplate. Najbolje je onda kad dođu potpuno neočekivano. Slično kao i njegov idol Ivica Kostelić, Filip Zubčić na najvišu se pozornicu popeo potiho. Do svoje 27. godine Filip nije ostvario ni jedno pobjedničko postolje. Na najtežem veleslalomu na svijetu u švicarskom Adelbodenu u siječnju 2020. to je učinio prvi put, da bi ubrzo nakon toga stigla i prva pobjeda u svjetskom kupu. Bio je to povijesni uspjeh za hrvatsko muško skijanje jer nikad u povijesti niti jedan hrvatski skijaš nije pobijedio u veleslalomskoj utrci svjetskog kupa. Na Filipovu sreću to nije bio samo jedan kratkotrajan bljesak već je dobru formu nastavio i do kraja sezone, koja je naprasno prekinuta zbog pandemije koronavirusa zbog koje je morao odustati od borbe za Mali kristalni globus u veleslalomu. Na kraju je završio kao trećeplasiran u ukupnom poretku što je izniman uspjeh. Dobre rezultate, koje je ostvarivao u siječnju i veljači, nastavio je i na početku nove sezone. Zubčić je počeo dobro, te ostvario pobjedu u Santa Caterini također u utrci veleslaloma, te je u odličnoj formi na početku sezone, što mu je uostalom i donijelo nominaciju za sportaša godine po izboru Sportskih novosti, no nagrada je ipak pripala kapetanu rukometne reprezentacije Domagoju Duvnjaku. Zubčić skija odlično i nadamo se da će u istom ritmu nastaviti i u novoj godini, a prema mišljenju mnogih sportskih i stručnih komentatora trenutačno je najbolji veleslalomaš na svijetu.

No, nije Filip Zubčić jedini ostvarivao sjajne uspjehe. Tonči Stipanović ugovorni pričuvnik i proslavljeni hrvatski jedriličar i u 34. godini nastavio je sa sjajnim nastupima te daje naslutiti kako je i dalje u vrhunskoj formi. Početkom godine na Svjetskom prvenstvu u jedrenju u Melbourneu, gradu poznatom po Australian Openu i utrci Formule 1, osvojio je brončanu medalju čime je Stipanović (inače prvi jedriličar koji je Hrvatskoj donio prvu medalju s Olimpijskih igara u jedrenju, srebro iz Rija 2016. godine) jasno poručio kako je spreman za juriš na olimpijsko zlato. Baš poput Zubčića i Stipanović je bio jedan

Tonči Stipanović i Barbara Matić

Foto: Tomislav Brandt

od malobrojnih sportaša nominiranih u kategoriji sportaš godine.
Braća Sinković, Martin i Valent, također su imali dobru godinu u veslanju. Ovaj proslavljeni dvojac veći je dio godine bio prisiljen čekati na početak natjecanja, a kad je ono napokon i počelo stigla je i medalja. Srebro s Europskog prvenstva u poljskom Poznańu ipak je možda i malo za Sinkoviće koji su navikli penjati se na vrh pobjedničkog postolja s obzirom na to da u svojoj bogatoj riznici medalja imaju najviše onih zlatnog sjaja, međutim, i srebrna medalja velik je uspjeh, posebice u ovakvoj čudnoj godini. I oni baš kao i Tonči Stipanović najavljuju pohod na Olimpijske igre, očekivanja su iznimno visoka. Godinu za pamćenje imala je i Barbara Matić, hrvatska džudašica koja je u ovoj godini osvojila Grand Slam u džudu, jedno od najprestižnijih natjecanja. Matić je na putu do vrha svladala sve najbolje džudašice u konkurenciji među kojima su se našle svjetska i europska prvakinja te osvajačice medalja sa svjetskih i europskih prvenstava te je suvereno odnijela jedan od najvažnijih trofeja u džudu. Ozljeda ju je, nažalost, zaustavila i da na Europskom prvenstvu dođe do novog odličja, no s obzirom na trenutačnu formu nema straha za budućnost. Zbog uspjeha ostvarenih ove godine Barbara Matić izabrana je za najbolju sportašicu u 2020. godini po izboru Sportskih novosti. Uz nju još jedna djevojka Lijepu Našu učinila je ponosnom. Taewkondo je jedan od sportova koji je rasadnik medalja, a novu za Hrvatsku donijela je i mlada kninska kraljica Matea Jelić osvojivši na Europskom prvenstvu srebrnu medalju. Taekwondo klub Marjan čija je članica ova 23-godišnjakinja Hrvatskoj je donosio sjajna odličja, pa su tako i nekadašnje ugovorne pričuvnice sestre Ana i Lucija Zaninović godinama bile perjanice ovog sporta, no uz dolazak novih generacija dolaze i novi sjajni uspjesi. Matea Jelić u prosincu je 2020. na Europskom prvenstvu u Sarajevu pokazala da se i na nju može ozbiljno računati te je s pravom odnijela srebro u kategoriji do 67 kilograma. No, ne samo to, Matea je zbog sjajnih sportskih rezultata dobila i priznanje Hrvatskog olimpijskog odbora, koji joj je prema vlastitim kriterijima uručio priznanje za najuspješniju sportašicu. Matea Jelić to priznanje dijeli s džudašicom Karlom Prodan. Reprezentativni kolega Matee Jelić i ugovorni pričuvnik Toni Kanaet također je stigao do medalje na međunarodnom natjecanju. Ovaj 25-godišnjak na Europskom prvenstvu u

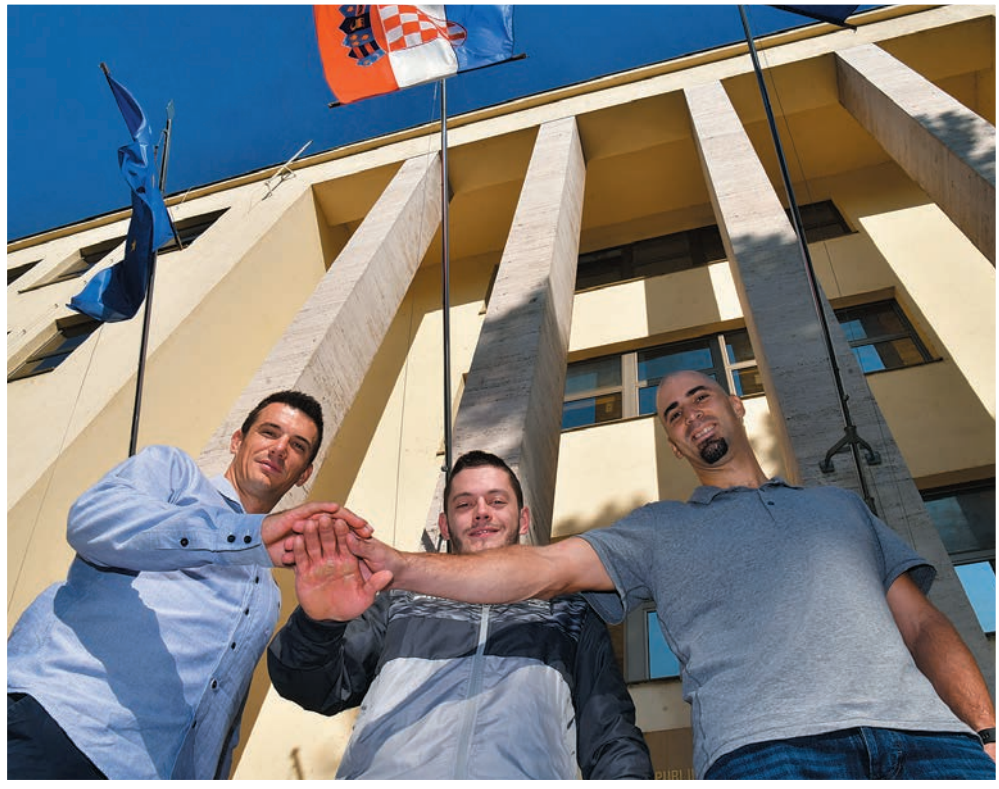

Foto: Tomislav Brandt

Valent i Martin Sinković, Tin Srbić

Flickr MORH

Filip Zubčić

Sarajevu osvojio je brončanu medalju te tako nastavio sa sjajnim rezultatima hrvatskih sportaša, ali i svojih osobnih. U kategoriji do 80 kilograma, koja je ujedno i olimpijska kategorija, Toni je dokazao kako se može uhvatiti u koštac s onim najboljim i da je spreman za nove izazove.

GIMNASTIČARI I KRALJICE ŠOKA

Kraj godine nije mogao proći i bez sjajnih nastupa hrvatskih gimnastičara. Ostvarili su povijesni uspjeh na Europskom prvenstvu u turskom Mersinu gdje su se okitili trima medaljama. Među trojicom gimnastičara dva su ugovorna pričuvnika Filip Ude i Tin Srbić dok je medalju za Hrvatsku osvojio i Aurel Benović. Tri gimnastičara vratila su se u Hrvatsku s trima srebrnim medaljama. Filip Ude je na novu medalju s europskih prvenstava čekao dugih 12 godina. Prvo je srebro s europskih prvenstava osvojio 2008. u švicarskoj Lausannei. Također 34-godišnji gimnastičar i osvajač srebrne medalje s OI u Pekingu 2008. godine u disciplini konj s hvataljkama ima medalje sa svih velikih natjecanja i sve su srebrne. Ovom posljednjom pokazao je kako se i na njega još uvijek može ozbiljno računati te da je i dalje spreman mnogim konkurentima pomrsiti račune. Kolega iz reprezentacije Tin Srbić u jednom je razgovoru rekao kako je ova godina očito pretplaćena za srebrne medalje, a bila je to 2019. godina. Srebro se ovom sjajnom gimnastičaru dogodilo i 2020. na istom natjecanju. Njegova disciplina preča Tinu je do sada donijela brojne medalje među kojima se najviše ističe ona povijesna iz 2017. godine kad je osvojio naslov svjetskog prvaka. Ovim srebrom obranio je srebro iz prošle godine, a baš kao i Filip Ude i Tin Srbić zaradio je nominaciju za sportaša godine.

Za kraj, iako nije riječ o ugovornim pričuvnicima, moramo spomenuti i one najbolje koji su nam u ovoj godini donijeli mnogo radosti. Još u siječnju hrvatska je muška rukometna reprezentacija osvojila srebrnu medalju na Europskom prvenstvu te je time zaradila i nagradu Hrvatskog olimpijskog odbora za momčad godine. Međutim, povijesni uspjeh za hrvatski rukomet ostvarila je ženska rukometna reprezentacija koja je na netom završenom prvenstvu Europe odigranom u Danskoj osvojila brončanu medalju što je prva medalja za ženski rukomet. Kraljice šoka kraj su ove teške godine učinile ljepšim i zajedno s ostalim sportašima u hrvatske su domove unijele radost, pobrinuvši se za sjajan božićni dar hrvatskom sportu u ovim teškim vremenima. I one su baš poput muških kolega osvojile priznanje Hrvatskog olimpijskog odbora za ekipu godine. Svojom su energijom i borbenošću bile velik primjer, a zajedništvom poslale poruku na koju nitko nije mogao ostati ravnodušan, učinivši sve nas ponosnim. Bila je ovo ipak uspješna godina za hrvatske sportaše. Vjerujem kako bi godina na izmaku da nije bilo pandemije i otkazivanja natjecanja bila još bogatija uspjesima i medaljama naših sportaša, koji već godinama promoviraju Republiku Hrvatsku, ali i Hrvatsku vojsku na najtecanjima diljem svijeta osvajajući medalje na najvećim i najvažnijim svjetskim natjecanjima pišući svjetsku, olimpijsku, ali i hrvatsku povijest. Nadamo se kako će 2021. godina biti još bogatija sportskim uspjesima i kako će upravo sportaši pisati nove uspjehe hrvatskog sporta te kako će pandemija, koja je mnoge udaljila s natjecanja, biti stvar prošlosti.

Redakcija Hrvatskog vojnika čestita svim hrvatskim sportašima i ugovornim pričuvnicima na uspjesima postignutim u 2020. godini te im želi sve najbolje u novoj 2021.

REZIME - MORH I OSRH U 2020.

HRVATSKA VOJSKA
OSLONAC U NAJTEŽOJ GODINI

01 / SIJEČANJ

- u Zadru obilježena 27. obljetnica vojno-redarstvene operacije Maslenica
- zaslužnim pripadnicima Hrvatske vojske uručene prve novoustanovljene vojne medalje
- bojnik Marin Klarin i natporučnik Tomislav Baturina, pripadnici Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, poginuli u nesreći helikoptera OH-58D Kiowa Warrior
- HV u potpori vježbi američkih oružanih snaga Serrated Edge na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" u Slunju i vojarni "Josip Jović" u Udbini

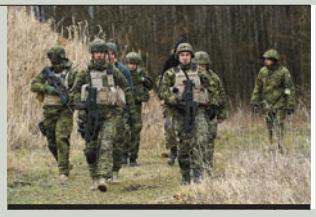

02 / VELJAČA

- pripadnici 2. hrvatskog kontingenta u NATO-ovoj aktivnosti ojačane prednje prisutnosti u Litvi sudjelovali na združenoj međunarodnoj vojnoj vježbi Winter Saber, a pripadnici 5. kontingenta u Poljskoj proveli taktičku vježbu s bojnim gađanjem Storm
- u Zagrebu prisegnuo peti po redu hrvatski predsjednik i vrhovni zapovjednik Hrvatske vojske Zoran Milanović
- na vojnom poligonu "Gašinci" provedena međunarodna vojna vježba Mir 20/1, završno uvježbavanje i ocjenjivanje sastavnica 12. hrvatskog kontingenta za misiju Odlučna potpora u Afganistanu
- u MORH-u održana prezentacija Plana nabave za 2020.
- pripadnici 173. brigade Kopnene vojske SAD-a na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" provodili vježbu Eagle Royale, sudjelovao Vod minobacača bojne Pauci iz GMBR-a
- na poligonu "Eugen Kvaternik" provedeno zajedničko uvježbavanje hrvatskih i američkih pilota i JTAC-a ODIN SPEAR 20
- zimski kampovi kadeta Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" na više vježbališta i poligona Hrvatske vojske
- u Rakitju obilježena 19. obljetnica Središta za međunarodne vojne operacije "Josip Briški"
- u vojarni "1. hrvatski gardijski zbor" u Zagrebu svečano obilježena 26. obljetnica Počasno-zaštitne bojne

03 / OŽUJAK

- u sklopu predsjedanja RH Vijećem EU-a u Zagrebu je održan neformalni sastanak ministara obrane članica EU-a na kojem je sudjelovao i glavni tajnik NATO-a Jens Stoltenberg
- svečana primopredaja dužnosti načelnika Glavnog stožera OSRH između generala zbora Mirka Šundova i viceadmirala Roberta Hranja
- vježba s bojnim gađanjem SVLR-a Vulkan 20/1 na Slunju uoči upućivanja 6. hrvatskog kontingenta u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj
- u Hrvatskoj vojsci poduzete prve mjere u cilju smanjivanja rizika od zaraze koronavirusom; pripadnici HV-a ispred zagrebačke Kliničke bolnice Dubrava podignuli ekspedicijski kamp kao prvi od više sličnih objekata širom Hrvatske
- u vojarni "Pukovnik Marko Živković" na Plesu održan svečani ispraćaj 12. hrvatskog kontingenta u misiju potpore miru Odlučna potpora Afganistanu
- na vojnom poligonu "Gašinci" održano natjecanje za najbolji borbeni tim GOMBR-a
- svečana prisega 27. naraštaja ročnika na dragovoljnom vojnom osposobljavanju u Požegi

Uz pandemiju COVID-19 koja je postala dio svjetske svakodnevnice, Hrvatsku su uz manje-više uobičajene poplave i požare ove godine pogodili i snažni potresi. No, još je jednom potvrđeno: u svim tim kritičnim situacijama hrvatski vojnici uvijek su tu da građanima i institucijama daju osjećaj sigurnosti i pomognu im svojom organizacijom, tehnikom, marljivošću, hrabrošću i dobrom voljom

Pripremio: Domagoj Vlahović / **Foto:** Arhiva HVGI-ja

NAKON DOMOVINSKOG RATA

- katastrofalan potres 22. ožujka pogodio Zagreb, angažman Hrvatske vojske u raščišćavanju ruševina, pomoći bolnicama i drugim oblicima potpore civilnoj zajednici počeo svega desetak minuta nakon potresa
- povratak pripadnika 11. hrvatskog kontingenta iz misije Odlučna potpora u Afganistanu
- general-bojnik Boris Šerić preuzeo dužnost zapovjednika HKoV-a od dotadašnjeg zapovjednika general-bojnika Siniše Jurkovića, a general-pukovnik Drago Matanović dužnost glavnog inspektora obrane od general-bojnika Slavena Zdilara
- zrakoplovom Vlade RH medicinski timovi Hrvatske i Njemačke vojske stigli su u Litvu kako bi pružili pomoć pripadnicima Borbene grupe u situaciji pandemije koronavirusa

04 / TRAVANJ

- dva HRZ-ova helikoptera Mi-171Sh prilagođena za prijevoz pacijenata oboljelih od koronavirusa stavljena na raspolaganje Kriznom stožeru Ministarstva zdravstva
- potpredsjednik Vlade i ministar obrane Damir Krstičević sudjelovao na prvoj videokonferenciji ministara obrane Europske unije te videokonferenciji ministara obrane NATO-a
- u Zagrebu održana sjednica Koordinacije za sustav domovinske sigurnosti o djelovanju sustava u kriznoj situaciji pandemije koronavirusa te u zagrebačkom potresu
- pripadnici Hrvatske vojske nadzorom iz zraka i kontroliranom eksplozijom dali ključan doprinos sigurnom uklanjanju sjevernog tornja zagrebačke katedrale oštećenog u potresu
- Hrvatska vojska od američkog partnera nabavila seriju višenamjenskih projektila AGM-114R Hellfire Romeo za opremanje helikoptera OH-58D Kiowa Warrior

05 / SVIBANJ

- u Okučanima obilježena 25. obljetnica vojno-redarstvene operacije Bljesak
- obilježavanje 18. obljetnice ustrojavanja Zapovjedništva za potporu Hrvatske vojske u Zagrebu
- pilot HRZ-a natporučnik Marko Novković i polaznik letačke selekcijske obuke poručnik Luka Jagatić tragično stradali u padu vojnog školskog aviona Zlin kod Biljana Donjih
- Damir Krstičević podnio ostavku na dužnosti potpredsjednika Vlade i ministra obrane RH
- 33. HRVCON upućen u operaciju potpore miru NATO-a KFOR u Republici Kosovu
- svečano obilježavanje 29. obljetnice Hrvatske vojske i Dana HKoV-a; na HVU-u otvoren novoizgrađeni smještajni objekt "Vukovar" i uručeni izvodi o promaknućima, pohvalama i nagradama pripadnicima HV-a i MORH-a
- u Delnicama obilježena 29. obljetnica ustrojavanja specijalnih postrojbi Hrvatske vojske i Dan Zapovjedništva specijalnih snaga

06 / LIPANJ

- u MORH-u potpisan Tehnički sporazum o materijalnoj, logističkoj, administrativnoj i personalnoj potpori koju će MORH osigurati za rad i razvoj Međunarodnog središta za obuku specijalnih zračnih snaga (MSAP) u Zadru
- pripadnici 6. hrvatskog kontingenta ispraćeni iz Petrinje u NATO-ovu aktivnost ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj
- u vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku pripadnicima 24. naraštaja kadeta vojnih pilota uručen letački znak pilota Hrvatskog ratnog zrakoplovstva
- u vojarni "Bilogora" u Bjelovaru održana svečanost povodom dolaska 5. hrvatskog kontingenta iz NATO-ove aktivnosti ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj; pripadnici 6. kontingenta pobijedili na međunarodnom natjecanju desetina
- dvanaest pripadnika 4. hrvatskog kontingenta AVPD (Autonomous Vessel Protection Detachment) autonomnog tima za zaštitu broda, upućeno u Somaliju, u operaciju potpore miru EU NAVFOR ATALANTA
- videokonferencijski sastanak ministara obrane zemalja članica NATO-a; središnja tema borba protiv pandemije koronavirusa; u ime Republike Hrvatske sudjelovao državni tajnik MORH-a Zdravko Jakop
- na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman" u Zagrebu svečano obilježen završetak akademske godine 2019./20. i promocija polaznika vojnih škola HVU-a

07 / SRPANJ

- borbena grupa Europske unije (EUBG 2020-2) u kojoj, pod njemačkim vodstvom, sudjeluju i hrvatske snage, 1. srpnja ušla u stanje pripravnosti
- na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" Slunj provedeno zajedničko uvježbavanje Hrvatske vojske i Ratnog zrakoplovstva SAD-a Chimera Ruin
- nakon što je godinu dana obnašao dužnost ministra državne imovine, Ministarstvo obrane preuzeo je 24. srpnja Mario Banožić
- obilježena prva obljetnica pogibije skupnika Josipa Briškog u misiji Odlučna potpora u Afganistanu
- svečani doček 2. hrvatskog kontingenta iz Litve u Kninu
- u vojarni "Josip Jović" na Udbini održana prigodna svečanost kojom je obilježen završetak obuke 18. naraštaja polaznika Temeljne (commando) obuke za specijalna djelovanja Zapovjedništva specijalnih snaga (ZSS)
- kadeti HVU-a na ljetnim kampovima na nekoliko lokacija u Hrvatskoj
- satnik Mario Vukadin, pripadnik Pukovnije Vojne policije, za izvanredne rezultate i doprinos u operaciji Inherent Resolve odlikovan medaljom vojske SAD-a Joint Service Commendation Medal

08 / KOLOVOZ

- u Kninu, Zagrebu i na drugim lokacijama u Hrvatskoj te misijama, zapovjedništvima i operacijama u inozemstvu obilježen Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja te jubilarna 25. obljetnica vojno-redarstvene operacije Oluja
- vojni poligon "Crvena zemlja" pored Knina svečano preimenovan u vojni poligon "Josip Markić" po hrvatskom branitelju poginulom tijekom operacije Ljeto 95
- pripadnici 2. naraštaja pilot-obuke u Središtu za razvoj vođa "Marko Babić" završili obuku 88 kilometara dugom hodnjom od Udbine do Knina
- u vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku završilo selekcijsko letenje 29. naraštaja kandidata za hrvatske vojne pilote
- na HVU-u "Dr. Franjo Tuđman" održana svečanost uručenja činova pripadnicima 13. i 14. naraštaja kadeta
- ministar Banožić u Berlinu na sastanku ministara obrane zemalja EU-a

09 / RUJAN

- u Trbounju nedaleko od Drniša održana svečanost imenovanja Vojno-skladišnog kompleksa imenom skupnika Marka Odžaka, pirotehničara i hrvatskog branitelja koji je smrtno stradao na zadaći u srpnju 2013.
- na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" na Slunju provedena su bojna gađanja i raketiranja iz helikoptera OH-58D Kiowa Warrior, prvi put uz potporu besposadnog zrakoplovnog sustava Orbiter 3B Obavještajne pukovnije
- u Gospiću svečano obilježena 27. obljetnica vojno-redarstvene operacije Medački džep
- RTOP-42 "Dubrovnik" s pripadnicima 3. hrvatskog kontingenta iz Splita krenuo u NATO-ovu operaciju potpore miru Sea Guardian na Sredozemlju
- u Udbini održano 5. vojno hodočašće Hrvatske kopnene vojske
- povratkom 12. hrvatskog kontingenta završeno sudjelovanje Hrvatske vojske u misiji Odlučna potpora u Afganistanu
- uz atraktivan letački program u Gornjoj Stubici u spomen na pilota HRZ-a Rudolfa Perešina održani tradicionalni Susreti za Rudija
- svečana prisega kadeta 18. naraštaja i početak akademske godine sveučilišnih preddiplomskih i diplomskih studija na HVU-u
- središnja svečanost 29. obljetnice ustrojavanja Hrvatske ratne mornarice u splitskoj luci "Lora"

- u Vukovaru obilježena 29. obljetnica ustrojavanja 204. vukovarske brigade
- PP sezona službeno završila 25. rujna, zračne protupožarne snage angažirane u gašenju 49 požara
- u Zagrebu obilježena 29. obljetnica Glavnog stožera Oružanih snaga

10 / LISTOPAD

- na nekoliko vojnih poligona i vježbališta OSRH završena vojna vježba Spremnost 20, glavni obučni događaj Hrvatske vojske u 2020.; u fokusu prezentacija paljbenih sposobnosti novog sustava BOV Patria CRO 30L i ocjenjivanje više sastavnica za međunarodne misije i operacije
- u Marini kraj Trogira obilježena 25. obljetnica pogibije general-bojnika Andrije Matijaša Pauka
- predstavnici MORH-a i OSRH na obilježavanju Dana obrane grada Zadra
- 28. hodočašće Hrvatske vojske, policije i branitelja u nacionalnom svetištu u Mariji Bistrici
- u vojarni "Pukovnik Mirko Vukušić" u Zemuniku počeo šestotjedni tečaj za poslužitelje prijenosnih raketnih sustava u organizaciji pripadnika Raketne bitnice Pukovnije protuzračne obrane
- ministar obrane Mario Banožić putem videokonferencijske veze sudjelovao na sastanku Sjevernoatlantskog vijeća u formatu ministara obrane zemalja članica NATO-a
- početak obuke 28. naraštaja ročnika na dragovoljnom vojnom osposobljavanju u Požegi

11 / STUDENI

- do 2. studenog Hrvatska vojska u potpori borbi protiv pandemije COVID-19 postavila 77 šatora na jedanaest lokacija zdravstvenih ustanova i drugih civilnih institucija u RH
- u Splitu na korištenje Hrvatskoj ratnoj mornarici predane dvije brze brodice VGB M-46
- u zagrebačkoj vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia" obilježena 30. obljetnica ustrojavanja 1. gardijske brigade Tigrovi i Dan bojne Tigrovi GMBR-a
- hodnjom od Udbine do Knina polaznici 1. naraštaja završili obuku za razvoj vođa u Središtu "Marko Babić"
- Zapovjedništvo za kibernetički prostor organiziralo komunikacijsko-informacijsku vježbu Spektar 20
- u Vukovaru, Škabrnji i drugim hrvatskim mjestima obilježen Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje
- Zapovjedništvo za kibernetički prostor (ZzKP) nacionalni nositelj hrvatskog sudjelovanja u NATO-ovoj najvećoj vježbi kibernetičke obrane Cyber Coalition 2020
- na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" na Slunju položen kamen temeljac buduće vojne ambulante Role 1; radove izvode pripadnici Inženjerijske pukovnije HKoV-a i namjenska skupina američke mornaričke inženjerije, a izgradnju financira Vlada SAD-a
- pripadnici Hrvatske vojske angažirani u radu otvorenog stacionara u Areni Zagreb kao pomoć zdravstvenom sustavu u trenutačnoj pandemiji

12 / PROSINAC

- pripadnici Satnije mornaričko-desantnog pješaštva Flotile HRM-a pomagali stanovnicima zaseoka Kokorići u vrgoračkoj općini u otklanjanju katastrofalnih posljedica poplave
- u Zagrebu obilježena 29. obljetnica osnutka Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" i promovirani kadeti polaznici diplomskih i preddiplomskih sveučilišnih studija Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje
- pripadnici 7. hrvatskog kontingenta stigli u područje NATO-ove aktivnosti ojačane prednje prisutnosti u Poljskoj
- ministar obrane Mario Banožić u Sloveniji sudjelovao na sastanku ministara obrane Srednjoeuropske obrambene suradnje (Central European Defence Cooperation – CEDC)
- Međuresorno povjerenstvo za višenamjenski borbeni avion 12. prosinca 2020. službeno dovršilo evaluaciju ponuda za nove (američki F-16 Block 70 i švedski Gripen C/D) te za korištene avione (francuski Rafale F3 R i izraelski F-16 Block 30) i predsjedniku Vlade uputilo Studiju izvedivosti za nabavu VBA
- pripadnici Satnije antiterorističke Vojne policije u vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi - Croatia" u Zagrebu održali pokaznu vježbu
- u vojarni "Pukovnik Marko Živković" na Plesu obilježena 29. obljetnica Hrvatskog ratnog zrakoplovstva
- pripadnici Hrvatske vojske angažirani kao pomoć građanima i civilnim institucijama gradova Petrinje i Siska koje su pogodili snažni potresi

STRELJAČKO NAORUŽANJE

Screenshot: YouTube

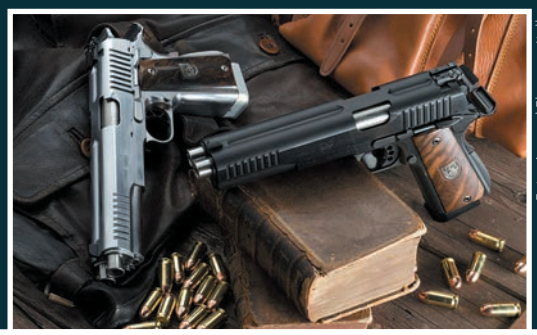

Foto: Arsenal Firearms Italia

Uz legendarni Derringer, vrlo popularno kratko vatreno višecijevno oružje danas je poluautomatski pištolj AF2011A1. No, on je ipak prije svega poslastica za kolekcionare

VIŠECIJEVNI PIŠTOLJI

TEKST
Marinko Ogorec

Nekadašnje osobno streljačko naoružanje kratke cijevi imalo je puno mana, a najveća je bila – sporo punjenje i ponovna uporaba. Konstruktori su problem pokušali riješiti "umnožavanjem" cijevi, no pojava revolvera na bubanj učinila je kraj tom trendu, što ipak ne znači i potpuni nestanak...

Vatreno oružje javlja se u Europi u XIV. stoljeću. Zbog obrtničkog načina proizvodnje i niskog stupnja tehnološkog razvoja bilo je različito po obliku, materijalu od kojeg je izrađivano, načinu obrade, sastavu baruta i sl. Bilo je i vrlo nepouzdano, pa nerijetko i opasno za korisnika. Ozbiljnu promjenu percepcije vatrenog oružja donose iskustva iz bitke kod Cerignole 1503. godine, u kojoj je španjolski vojskovođa Gonzalo Fernández de Córdoba (1453. – 1515.) potpuno razbio jednako brojnu francusku vojsku, prije svega uporabom vatrenog oružja. Takvom uspjehu prethodio je i odgovarajući razvoj streljačkog naoružanja jer su od krajnje nepouzdanih i nepreciznih "ručnih topova" relativno brzo razvijene ručne kulevrine, preteče prvih pušaka arkebuza. Potonje su se pojavile nakon 1470., kad

je izrađen prvi kundak i jednostavni mehanizam pripale s pomoću fitilja, i postale prvo operativno streljačko oružje. Zahvaljujući njima i usavršavanjem postojećih topničkih oruđa (u prvom redu bombardi), vatreno oružje sve više postaje glavno naoružanje pješaštva, koje potiskujući feudalno oklopno konjaništvo ponovno postaje dominantan rod kopnene vojske.

Dugo je konjaništvu jedina zaštita od vatrenog oružja bila brzina i pokretljivost pa se s vremenom javila potreba za sličnim oružjem koje može koristiti i konjanik. Arkebuza i ručna kulevrina nisu dolazile u obzir zbog mase, dimenzija i nespretnosti u rukovanju. Rješenje je pronađeno u razvoju vatrenog oružja kraćih dimenzija i s malim kundakom, koje se pri gađanju prislanjalo na prsa: tzv. petrinala (još se nazivao i petronel). Ipak, njegov kundak pokazao se nespretnim pa je ubrzo uklonjen i konstruirano je vatreno oružje kojim se gađalo jednom rukom. Pištolji su postali gotovo idealno oružje konjanika. Iz njih se manje-više precizno moglo gađati s konja u punom trku. Uz pištolje, za konjaništvo je razvijeno i drugo oružje kraćih dimenzija, ali povećane preciznosti – mušketoni (skraćene muškete) i kasnije karabini (skraćene puške). Drugim riječima, razvoj streljačkog naoružanja u dva osnovna smjera kakvo poznajemo danas – tzv. dugih i kratkih cijevi, rezultat je potreba prvih dvaju rodova kopnene vojske – pješaštva i konjaništva.

KLJUČNI KOTAČIĆ

Razvoj pištolja nije bio moguć sve do izuma mehanizma za opaljenje na kotačić. Naime, arkebuze i potom prve muškete imale su mehanizam za opaljivanje na stijenj, odnosno fitilj (u stručnoj literaturi često se navodi i naziv luntni mehanizam). On je zahtijevao korištenje obiju ruku: nerijetko se kod glomaznih i teških tzv. tvrđavnih arkebuza za ispaljenje koristila dvočlana posluga – jedan je ciljao, a drugi opaljivao. U pješaštvu su strijelci mogli koristiti taj mehanizam jer su se služili objema rukama, ali u konjaništvu to nije bilo moguće tijekom jahanja.

Početkom XVI. st. javlja se mehanizam za opaljenje na kotačić i vrlo brzo zamjenjuje mehanizam na stijenj jer je bio znatno pouzdaniji i manje osjetljiv na vremenske uvjete. Mehanizam na stijenj nije se uopće mogao koristiti po kišnom i vlažnom vremenu. Osim toga, nakon zapinjanja novi je mehanizam mogao biti u tom položaju dulje vrijeme prije opaljenja, što je omogućilo gađanje oružjem iz jedne ruke. Nije poznato ni tko je izumio mehanizam opaljenja na kotačić ni zemlja nastanka. Pretpostavlja se da je nastao približno istodobno na prostorima današnje Italije i Njemačke. Interesantno je da postoji njegova detaljna skica i opis u skupu crteža *Codex Atlanticus* Leonarda da Vincija (1452. – 1519.). Sam princip rada mehanizma opaljenja na kotačić razmjerno je jednostavan, ali njegova je proizvodnja za vrijeme u kojem je nastao bila prilično složena i skupa. Najvažniji dio cijelog mehanizma bio je tvrdo kaljeni čelični kotačić, uzdužno i poprečno nazubljen te vezan na čeličnu oprugu koja je bila spojena i s udaračem. U udarač je bio usađen komadić kremena ili pirita. Pri zapinjanju mehanizma korisnik puške ili pištolja posebnim bi ključem navio kotačić čime bi se zategnula opruga. Prilikom opaljenja opruga se oslobađala i snažno bi zavrtjela nazubljeni kotačić na koji je istodobno padao udarač s kremenom ili piritom. Snažno trenje rotirajućeg kotačića i kremena izazivalo je snop iskri koje su padale u posudicu s pripalnim barutom. Njegovo paljenje prenosilo se na barut u cijevi i došlo bi do aktiviranja oružja.

Foto: Jörg Weingrill / Wikimedia Commons / CC BY 2.0

Pištolj poznat kao pačja noga javio se tijekom XVIII. stoljeća. Unatoč neobičnu izgledu postao je prilično popularno oružje

NEUČINKOVITO, SLOŽENO I GLOMAZNO

Zahvaljujući novom mehanizmu pištolji od sredine XVI. st. postaju sastavni dio naoružanja konjanika u gotovo svim europskim zemljama, a nerijetko ih za osobnu obranu koriste i imućniji građani. U pravilu je bila riječ o jednocijevnom oružju, koje se nakon jednog opaljenja moralo ponovno puniti i navijati mehanizam. Budući da je to bio razmjerno dugotrajan proces, većina takvih pištolja imala je masivnu kuglu na dnu drška ili šiljak kako bi se nakon opaljenja mogli koristiti kao hladno udarno oružje. Postoje i druge, rjeđe kombinacije: npr. bojna sjekirica na dnu drška, nož montiran uz cijev i sl. Tako se javila potreba za oružjem koje bi trebalo imati

Foto: US Library of Congress

Pištolji paprenice ostali su u uporabi do Američkog građanskog rata. Na fotografiji su dvojica vojnika iz Tennesseeja u odorama Konfederacije. Lijevi, osim puške, drži i paprenicu

barem dvije cijevi kako bi se povećala sigurnost pogađanja cilja odnosno odbijanja napada, ali mehanizam na kotačić nije omogućavao takvu konstrukciju. Pokušaji izrade takvog oružja u pravilu su se pokazali neučinkovitim, složenim i glomaznim. To je postalo moguće tek nakon što je mehanizam opaljenja na kotačić zamijenjen znatno jednostavnijim i jeftinijim mehanizmom na kremen.

Prvi je konstruiran početkom XVII. stoljeća. Prema nekim povjesničarima, to je 1620. učinio francuski puškar Marin Le Bourgeoys (oko 1550. – 1634.). Po principu rada taj se mehanizam malo razlikuje od mehanizma na kotačić – u čeljust udarača i dalje je usađen komadić kremena i pirita, a udarač se ručno zapinje snažnom oprugom (bez posebnog navijanja). Prilikom okidanja opruga pokreće udarač te komadić kremena ili pirita snažno udara u hrapavu metalnu pločicu (pero) ispod koje se nalazi posudica s barutnom pripalom. Tako nastali snop iskri pada u barutnu pripalu koja prenosi plamen na glavno punjenje u cijevi. Osim pojednostavnjenja cijelog mehanizma i samim tim pojeftinjenja proizvodnje, korisnik oružja više nije morao gubiti vrijeme na navijanje opruge, što je bila osnova za djelovanje mehanizma na kotačić, pa je donekle povećana i brzina gađanja. Tijekom daljnjeg razvoja mehanizma opaljenja na kremen nastale su brojne inačice, ali uglavnom se mogu svesti samo na četiri osnovna tipa – španjolski, nizozemski, švedski i francuski. Razlike među njima uglavnom su u konstrukcijskim detaljima. Mehanizam opaljenja na kremen omogućio je i tehnički prihvatljivu mogućnost izrade višecijevnih pištolja.

Već sredinom XVII. st. javljaju se prvi dvocijevni pištolji s paralelno spojenim cijevima, pri čemu je svaka imala svoj mehanizam za okidanje i svoj obarač, vrlo slično današnjim lovačkim sačmaricama "kokotarama". Razumljivo je da su vrlo brzo postali traženo oružje konjaničkih časnika, a zatim i običnih građana. Velika potražnja na tržištu rezultirala je brojnim inačicama tog oružja od različitih proizvođača, ali i daljnjim usavršavanjem, tako da su razvijeni i modeli s jednim obaračem i dva mehanizma za okidanje, s cijevima jednom iznad druge i sl. Razvijani su i džepni pištolji, manjih dimenzija i manjeg kalibra, ali prilično učinkoviti na malim udaljenostima, za što su primarno i bili namijenjeni.

Tijekom XVIII. st. javlja se, za današnje pojmove bizaran, višecijevni pištolj koji je vrlo brzo dobio popularan naziv pačje stopalo (*Duck's foot handgun*). Riječ je bila o ručnom oružju s tri do osam cijevi iako je najčešća bila konstrukcija s četiri cijevi. Bile su spojene pod određenim kutom u obliku lepeze s jednim mehanizmom za opaljenje i na jedan rukohvat. Opaljenje je vršeno istodobno iz svih cijevi, pri čemu su ispaljena zrna pokrivala razmjerno velik prostor te mogla pogoditi više protivnika u jednom plotunu. Naime, osnovna koncepcija i namjena tog oružja bilo je suprotstavljanje pojedinca skupini protivnika. Zbog toga je pačje stopalo bilo prilično popularno oružje među pratiocima vrijednosnih pošiljaka, zatvorskim čuvarima, pomorskim kapetanima, predradnicima na plantažama s robovskom radnom snagom i ostalima koji su mogli očekivati pobunu ili napad skupine ljudi. Nerijetko su ti pištolji imali masivan završetak drška kako bi se nakon opaljenja mogli koristiti kao hladno oružje ili su bili kombinirani s ubodnim hladnim oružjem. S druge strane, riječ je bila o prilično nepouzdanom oružju, koje bi nerijetko eksplodiralo u rukama svojeg korisnika, a osim toga, bilo je prilično nezgrapno i glomazno za rukovanje te komplicirano za pu-

Paprenice koje su funkcionirale po sustavu belgijske oružarske radionice Mariette znale su imati do 24 cijevi. Oružje na fotografiji čuva se u Ratnom memorijalnom muzeju u Aucklandu, Novi Zeland

Foto: Collection of Auckland Museum / Tāmaki Paenga Hira

njenje. Unatoč tomu, zadržalo se u ograničenoj uporabi praktički do kraja XIX. st., a postoje i brojni primjerci izrađeni s perkusijskim mehanizmom opaljivanja. Tek je pojava višecijevnih snop – pištolja, popularno nazvanih kutijama za papar ili paprenicama (*peperbox handgun*) počela potiskivati pačja stopala u povijesni zaborav.

MOTIVACIJA ZA KONSTRUKTORE

Konjanicima su pištolji bili iznimno važni, no punjenje na konju nakon ispaljivanja bilo je otežano pa su često nosili više pištolja. To je motiviralo konstrukciju revolvera, ali i višecijevnog pištolja s cijevima spojenim u jedinstven okvir, s mogućnošću ispaljenja iz svake cijevi posebno.

Paprenice je karakterizirao snop od više cijevi koji se okretao pri opaljenju (v. tekst Neobično vatreno oružje, HV 375). Pojavile su se 1760. i pridonijele su povećanju brzine gađanja, ali zbog nedovoljne praktičnosti nisu se dugo održale.

Poznata je paprenica s 24 cijevi na perkusijski mehanizam opaljenja koju je 1850. izradila belgijska oružarska tvrtka Mariette. Bilo je to glomazno i teško oružje koje je zahtijevalo iznimno dugotrajno punjenje: prosječnom korisniku trebalo je 40 – 60 minuta da ga napuni i pripremi za paljbu pa nikad nije naišlo na širi interes. Danas je vrlo traženo kao rijetkost koju cijene kolekcionari starog oružja, no punjenje je nekad bilo njegova velika mana. Uostalom, tako će biti sa svim streljačkim naoružanjem do pojave jedinstvenog, sjedinjenog metka. Ipak, iako je Amerikanac Samuel Colt (1814. – 1862.) počeo 1836. godine proizvodnju Colt Patersona i tako utro put masovnoj uporabi revolvera, paprenice su manje-više ostale u uporabi do kraja Američkog građanskog rata.

No, sve veća popularnost revolvera ipak nije u potpunosti potisnula višecijevno oružje. Posebno na američkom Divljem zapadu, ali i u brojnim europskim zemljama, proširio se mali dvocijevni pištolj (rjeđe je imao i više cijevi) kao sekundarno oružje ili prikriveno oružje iznenađenja. Njegov konstruktor bio je Henry Derringer (1786. – 1868.). Prvo je razvio pištolj s paljenjem na kremen, skraćene cijevi, koji se pokazao uspješnim pa ga je smanjivao i smanjivao, usput usvojivši perkusijski sustav opaljenja. Kako nije patentirao svoje inovacije, počele su ga kopirati velike tvrtke pa se s vremenom pojavljuju slični pištolji s jedinstvenim metkom. Najpoznatiji je bio Remington Derringer Model 95 u kalibru .41 Short Rimfire, a slijedio ga je American Derringer Model 1 i drugi (v. tekst Minijaturni pištolji i revolveri, I. dio, HV 560).

Foto: DoubleTap Defense

Dvocijevni pištolji koje je osmislio John Derringer održali su se do danas. Na fotografiji je jedan od novijih modela koje proizvodi američka tvrtka DoubleTap Defense

ZAŠTO DANAS?

Iako su suvremeni revolveri, a kasnije i (polu)automatski pištolji u potpunosti istisnuli potrebu za konstrukcijom višecijevnih pištolja, ta je praksa zadržana do danas. Primjerice, *derringeri* su još uvijek popularni. Teško je procijeniti zbog čega se zadržala jer današnji su jednocijevni pištolji i revolveri tehnički vrhunski usavršeno oružje s iznimno malom vjerojatnošću zastoja ili otkazivanja opaljenja, koje se i u tako rijetkim slučajevima može vrlo jednostavno otkloniti. Jedini je logičan odgovor želja pojedinih ljudi da posjeduju nešto neuobičajeno, nesvakidašnje, nešto čime se mogu razlikovati od ostalih. Ipak, kod profesionalaca postoje i specifične taktičke potrebe za razvojem oružja specijalne namjene, kao što je, npr., specijalizirano podvodno oružje za ronilačke diverzantske postrojbe.

Ako se iz suvremenog višecijevnog ručnog oružja izostave opisani *derringeri*, koji opet doživljavaju svojevrsnu renesansu, pogotovo u SAD-u, najpoznatije višecijevno kratko vatreno oružje danas je poluautomatski pištolj AF2011A1. Riječ je o komercijalnom oružju koje se, sudeći po službenoj internetskoj stranici tvrtke, u Češkoj i Italiji prodaje pod brendom Arsenal Firearms, a u SAD-u pod brendom Archon Firearms. Podrijetlo oružja je talijansko: konstruktor mu je talijanski oružar Nicola Bandini. Pištolj na prvi pogled djeluje kao spoj dvaju poluautomatskih pištolja Colt M1911. Zbog čega je uopće nastalo to oružje teško je procijeniti, a službeno objašnjenje proizvođača kako je riječ o povećanju balističke sposobnosti metka .45 ACP bez potrebe za razvijanjem snažnijeg punjenja prilično je neobično. Naime, metak .45 ACP odavno se koristi kao vrlo pouzdano streljivo visoke zaustavne moći. Donedavno je to bio jedan od službenih pištoljskih kalibara američke vojske i policije, nebrojeno puta provjeren u brojnim ratovima i oružanim sukobima od početka XX. stoljeća do danas. U praksi je metak .45 ACP dokazao svoju učinkovitost i bez potrebe za dodatnim konstrukcijskim rješenjima na oružju koje je plasirao Arsenal Firearms. Stoga se može konstatirati kako je posrijedi samo oružje koje treba biti drugačije od uobičajenog i, naravno, kao takvo ima odgovarajuću publiku i kupce.

MALI UDAR GROMA

Uglavnom, riječ je o poluautomatskom pištolju mase 1,85 – 2 kg (ovisno o inačici), duljine 220 mm (Standard model) ili 260 mm (Dueller model), s cijevima duljine 125 mm za Standard i 165 mm za Dueller. Obje inačice pune se okvirom s dvostrukim proredom u koji stane 2 x 8 metaka kalibra .45 ACP (u zadnje vrijeme proizvodi se i inačica u kalibru .38

Foto: Standard Manufacturing

S333 Thunderstruck dolazi iz američke tvornice Standard Manufacturing, a proizvodi se od 2019. godine

Super). Pritiskom na okidač meci se istodobno ispaljuju iz obje cijevi pa se može pretpostaviti kako je trzaj tog oružja iznimno snažan. S druge strane, trzaj se vjerojatno može mjeriti (ako nije i znatno manji) s "megakalibarskim" pištoljima i revolverima koji su već dulje u komercijalnoj uporabi, kao što su, npr., ručna oružja u kalibrima .454 Casull, .475 Linebaugh, .475 Wildey Magnum, .50 Action Express i sl. (v. Top u ruci, I. i II. dio, HV br. 545 i 546).

Slične je koncepcije i revolver S333 Thunderstruck, koji proizvodi Standard Manufacturing iz Connecticuta, SAD. I u tom slučaju riječ je o dvocijevnom oružju paralelno položenih cijevi iz kojih se istodobno ispaljuje pritiskom na okidač. Zasad se proizvodi samo u jednoj inačici, mase 510 g i duljine cijevi 32 mm, te u kalibru .22 WMR. Taj metak iznimno je učinkovit, ozbiljne zaustavne sposobnosti na malim udaljenostima. Razmjerno mala masa oružja postignuta je okvirom od duraluminija, a bubanj prima osam metaka, pri čemu se nakon svakog okreta ispred svake cijevi postavi novo punjenje. Drugim riječima, iz tog revolvera moguće je izvršiti četiri okidanja, s tim da se svaki put ispale dva metka. Revolver isključivo dolazi u sustavu *double action*, kao i većina suvremenih revolvera, a proizvodi se tek od 2019. godine.

Na kraju, može se konstatirati kako su tijekom razvoja vatrenog oružja višecijevni pištolji u jednom povijesnom trenutku bili nužnost koja je korisniku omogućavala (ponekad sudbonosnu) prednost zbog veće količine streljiva. No, već s pojavom prvih učinkovitih Coltovih revolvera njihova važnost postupno nestaje. Danas različite vrste *derringera* ili drugih (prethodno navedenih i opisanih) višecijevnih ručnih oružja imaju više komercijalnu svrhu kojom se naglašava njihova posebnost, svojevrstan *remake* nekad brendiranog oružja i sl., nego što su stvarno nužna. Osim specijaliziranog naoružanja, koje u pravilu koristi razmjerno mali broj stručnjaka specijalnih postrojbi, perspektive razvoja višecijevnog ručnog oružja i dalje će ostati u okvirima replika starog oružja, kolekcionarskih potreba i svojevrsne egzotične ekskluzive koju si mogu priuštiti rijetki ljubitelji. Kad je riječ o lovačkom oružju (u prvom redu puškama), perspektiva je potpuno drugačija, no to je tema za neke druge analize.

Foto: Rostec

Sovjetski pištolj SPP-1 s posebnim streljivom 4,5 x 40 mmR ima četiri cijevi

SPECIJALCI POD VODOM

Osim navedenih aktualnih komercijalnih primjeraka višecijevnog kratkog oružja, koji se ipak više javljaju kao svojevrstan kuriozitet i egzotika u oružarskoj industriji, specijalne snage pojedinih zemalja koriste višecijevno oružje kao osobno naoružanje svojih ronilačkih postrojbi, tj. podvodnih diverzanata. Poznat je sovjetski pištolj SPP-1 s posebnim streljivom 4,5 x 40 mmR, koji ima četiri cijevi i mehanizam okidanja dvojnog djelovanja. Pištolj se nakon ispaljenja svih četiriju projektila punio preklapanjem cijevi.

Na zapadu je poznat podvodni pištolj Heckler & Koch P11 kontejnerskog tipa s pet cijevi objedinjenih u bubanj. Oružje pojedinačno ispaljuje potkalibarne čelične projektile na učinkoviti domet do 15 m (detaljnije o tome v. Osobno oružje za specijalne operacije, II. dio, HV 433). Vrlo sličan Hecklerovu P11 bio je i američki podvodni revolver spomenutog sustava paprenica službenog naziva Underwater Defense Gun Mk 1 Mod. 0 (skraćeno M1 Underwater Defense Gun), koji su 1967. konstruirali Irwin Barr i John Critcher za potrebe mornaričkih specijalaca. Ta podvodna paprenica bila je mase 1,02 kg prazna, odnosno 1,89 kg puna, duljine 248 mm (duljina cijevi 108 mm) i kalibra 2,54 mm, a koristila je specijalno streljivo M 59 početne brzine zrna 740 m/s. Zbog razmjerno slabog učinkovitog dometa (najviše 10 m na dubini od 18 m), razmjerno brzo (do sredine 80-ih) američki podvodni specijalci zamijenili su to oružje njemačkim H&K P11.

Foto: FoxWar81 / Wikimedia Commons / CC BY-SA 4.0

Heckler & Koch P11 kontejnerskog tipa s pet cijevi objedinjenih u bubanj

KOPNENA VOJSKA

Foto: 4e Régiment Étranger / Ministère des Armées

Od svibnja 2018. ključni francuski proizvođači oklopnih vozila na kotačima objedinjeni su pod brendom Arquus. Iako je jedan od glavnih ciljeva tog strateškog pozicioniranja povećanje izvoza, glavni korisnik proširene palete proizvoda ostat će francuski KoV

TEKST
Vedran Slaver

VOJNO NASLJEĐE RENAULTA

Louis Renault tek je bio napunio 22 godine kad je u Parizu sa starijom braćom Fernandom i Marcelom osnovao tvrtku Société Renault Frères. Te 1899. razvoj i proizvodnja automobila bili su još u povojima, no braća iz dobrostojeće obitelji industrijalaca bila su ohrabrena prvim vozilom koje su konstruirala prethodne godine. Isprva su bili koncentrirani na utrke, no Marcel 1903. pogiba na jednoj od njih, a bolesni Fernand 1909. umire.
Renault je tijekom Prvog svjetskog rata koncentrirao snage na vojnu proizvodnju, što je ujedno bio i začetak obrambene grane tvrtke. Louis Renault bio je konstruktor tenka koji je koncepcijski zadao smjer razvoja svih kasnijih tenkova. FT17 dovršen 1916. bio je prvi tenk koji je imao i dandanas aktualan raspored funkcionalnih cjelina: upravljački dio naprijed u tijelu, borbeni dio (kupola) na sredini te pogon u stražnjem dijelu vozila.
Još jedna zanimljivost vezana uz Prvi svjetski rat odnosi se na pariške taksije, mahom Renaulte. Naime, 600 taksija prevezlo je u rujnu 1914. tijekom prve bitke na Marni preko noći oko 4000 vojnika kao pojačanje do 50 km udaljenog bojišta. Taksisti su za to bili uredno plaćeni prema iznosu na taksimetru.
Udio Renaultove tehnologije u francuskoj vojsci primijećen je i u Drugom svjetskom ratu. Njegov je laki tenk R35 u njoj bio najbrojniji, a raspolagala je s otprilike 1400 od ukupno proizvedenih 1685. Nakon poraza Francuske u proljeće 1940., uglavnom su bili u uporabi u nekim vojskama saveznica

Oklopni transporter Griffon (lijevo) i njegov prethodnik VAB (Véhicule de l'Avant Blindé) simboliziraju različita proizvodna razdoblja nekadašnje vojne grane tvrtke Renault i drugih srodnih francuskih proizvođača

nacističke Njemačke. Zadnja borbena uporaba R35 zabilježena je 1958. u Libanonu. Nastavak vojne proizvodnje nakon francuske kapitulacije doveo je do toga da je Louis Renault nakon oslobođenja bio optužen za kolaboraciju. Umro je 24. listopada 1944. očekujući suđenje, a tvrtka je nacionalizirana i nastavlja rad.

BLISKA POVIJEST

Renaultova divizija specijalizirana za vojna vozila osnovana je 1966. pod imenom Renault Truck Defense (RTD). Međutim, s novim tisućljećem RTD preuzima grupa Volvo, ali tvrtka raste preuzimanjem preostalih francuskih proizvođača lakih terenskih i oklopnih vozila: 2006. kupuju ACMAT, a 2016. Panhard Defense. Tijekom 2016. sudbina RTD-a došla je u pitanje jer je Volvo pokazao namjeru prodaje svih svojih "obrambenih" podružnica. Ipak, na kraju je odustao, vjerojatno i zbog novih narudžbi francuske vojske. No čak i da je RTD prodan, najvjerojatniji novi vlasnik bila bi francusko-njemačka grupa KNDS koju čini Nexter i KMW, što bi osiguralo domaću kontrolu nad tvrtkom. Od 24. svibnja 2018. tvrtke RTD, Panhard i ACMAT su, kako je bilo navedeno u službenom priopćenju, s ciljem strateškog pozicioniranja objedinjene pod jednim brendom – Arquus. Novo ime spoj je latinskih riječi za oružje (*arma*) i konja (*equus*), što uvelike odražava ono čim se bavi. Tvrtka ima više od tisuću zaposlenih, a njezini su pogoni smješteni u Francuskoj (Saint-Nazaire, Marolles-en-Hurepoix, Limoges i Garchizy). Važnost francuskog tržišta za Arquus

San Diego Air & Space Museum / Flickr

Renault se tijekom Prvog svjetskog rata istaknuo tenkom FT17, prvim u povijesti koji je imao i dandanas aktualan raspored funkcionalnih cjelina

(a i obratno) vidljiva je iz činjenice da 25 000 vozila, tj. 90 % svih vozila na kotačima francuske vojske, dolazi iz te tvrtke. Međutim, tijekom godina su vozila RTD-a i drugih povezanih tvrtki postigla velike izvozne uspjehe. Primjerice, oklopni transporter VAB (Véhicule de l'Avant Blindé) pogona 4x4 i 6x6 važno je i rašireno sredstvo francuskih motoriziranih postrojbi, no u uporabi je i kod još petnaestak svjetskih vojski. Izvidnička vozila Panhard AML 60 i 90 našla su se u četrdesetak vojski svijeta, a njihov nasljednik ERC 90 u nekoliko afričkih i latinskoameričkih. Poznata su i raširena još i laka višenamjenska oklopna vozila VBL (Véhicule Blindé Léger) te laki terenski kamioni ACMAT (Ateliers de Construction Mécanique de l'Atlantique).

AKTUALNI PROIZVODI

U ponudi tvrtke Arquus nove su inačice poznatih vozila, a razvijaju se i potpuno novi sustavi. Prošle godine javnosti je predstavljena nova serija taktičkih kamiona Armis. O njoj još uvijek nema previše detalja, no čini se da je riječ o evoluciji serije kamiona Sherpa. Dolaze u pogonskim konfiguracijama 4x4, 6x6 i 8x8 te imaju modularnu konstrukciju i opcije klasične ili oklopljene kabine te mogućnost primanja daljinski upravljane vatrene stanice – primarno vlastitog sustava Hornet. Proizvođač ističe kompatibilnost vozila s novim digitalnim sustavom veze, upravljanja i zapovijedanja francuske vojske koji proizlazi iz programa Scorpion, tj. svojevrsnom digitalizacijom francuskog KoV-a kombiniranom s uvođenjem nove generacije vozila (v. tekst Škorpion, Grifon i Jaguar, HV 467). Zanimljivo djeluje potencijalno besposadno vozilo. Pogonska skupina inačica je one ugrađene u vozila Griffon i Jaguar, što je dodatna pogodnost vezano uz logistiku.

Trapper/VT4 novo je lako terensko vozilo koje u francuskoj vojsci zamjenjuje Peugeot P4. Zapravo je riječ o inačici terenca Ford Everest III. Pogoni ga dizelski motor od 160 KS usklađen s Euro 3 normom. Ima nosivost do jedne tone i do pet osoba, odnosno četiri vojnika opremljena FÉLIN-om (Fantassin à Équipements et Liaisons Intégrés), tj. kompletom opreme razvijenim u sklopu francuskog programa vojnika budućnosti. Za vojne potrebe nekadašnji je ACMAT modificirao civilni terenac ugradivši nosač za jurišnu pušku HK416, ojačavši kotače, ovjes i odbojnike te ugradivši zaštitne ploče ispod okvira. U vozilo su integrirani sustavi veze, GPS navigacija, uređaj za zamračivanje prednjih svjetala, a na sve staklene površine stavljene su zaštitne rešetke. Ugrađene su i kuke za osiguranje vozila prilikom prijevoza transportnim avionima. Francuska vojska do 2025. namjerava nabaviti ukupno 3700 Trappera kroz dvije serije, a prvih 500 terenaca u Standardu 1 imalo je nešto manje "vojničkih" dodataka.

UTVRDE NA KOTAČIMA

Fortress MK2 nova je inačica lakog oklopnog transportera na kotačima pogona 4x4 prvi put predstavljena 2014. godine. MK2 donosi poboljšanja ponajprije u oklopnoj zaštiti što ga, kako navode u Arquusu, čini jednim od najbolje zaštićenih oklopnih transportera pogona 4x4. Kako bi se masa zadržala na 14 tona kao kod prvih inačica, ojačanje oklopa podnice postignuto je inovativnom arhitekturom donjeg dijela tijela vozila, što znači da oklop nije samo dodan nego da je dio strukture. Vozilo se odlikuje i velikom mobilnošću koju osigurava neovisni ovjes te šestocilindrični motor snage 340 KS (kao i kod originalne inačice), što mu daje odnos snage i mase od 23 KS/t, najveću brzinu 120 km/h i operativni doseg od 1200 km. Prevozi do 11 vojnika, a može se naoružati i daljinski upravljanim stanicama Hornet te komunikacijsko-za-

Foto: Ministère des Armées

Francuska se 2014. prisjetila "taksija s Marne", mahom Renaulta koji su sto godina ranije prevozili vojnike iz Pariza na bojišnicu

Ilustracija: Arquus

Prošle godine javnosti je predstavljena nova serija taktičkih kamiona ARMIS. O njoj još uvijek nema previše detalja, no čini se da je riječ o evoluciji serije kamiona Sherpa

Foto: Armée de Terre

Oklopni transporter VAB važno je sredstvo francuskih motoriziranih postrojbi, no u uporabi je i kod još petnaestak svjetskih vojski

povjednim kompletom Battlenet, koji uključuje i sustav za praćenje vlastitih snaga (Blue Force Tracker).
Bastion je oklopno vozilo vrlo slično Fortressu. Može se reći da je posrijedi jednostavnija inačica namijenjena manje zahtjevnim tržištima. Mase 12 tona, odnedavno se nudi s jačim motorom, snage 270 KS (prije je imao 180 KS). Bastion je popularan u Africi i na Bliskom istoku, što potvrđuje petstoto vozilo, proizvedeno u ožujku prošle godine.
Sherpa Light lako je oklopno vozilo koje je po izgledu, ali i namjeni, slično američkom Humveeju. Prvi je put predstavljen 2006. na Eurosatoryju, a do proljeća 2020. proizvedeno ih je više od tisuću. Dolazi u četiri osnovne inačice. Sherpa Scout višenamjensko je zapovjedno odnosno izvidničko vozilo s prostorom za četiri ili pet vojnika, koje još dolazi i u obliku Station Wagon. Sherpa Carrier transportno je vozilo s otvorenim prostorom za teret, različite sustave ili vojnike, a Sherpa APC oklopni je transporter s većom oklopnom kabinom. Vozilo Sherpa Special Forces, kako i ime govori, optimizirano je za specijalne snage. Masa od otprilike 11 tona plus nosivost do 3,3 tone govori da je posrijedi dobro zaštićeno i sposobno vozilo. Pogoni ga motor od 265 KS, što je dovoljno za najveću brzinu od 110 km/h, a operativni doseg iznosi 1000 km.
VAB MK III važan je korak u razvoju 40 godina starog oklopnog transportera VAB. Mase je 20 tona i prevozi do deset vojnika uz dva člana posade. Kao i prethodnik, može se konfigurirati za niz namjena: od zapovjednog vozila, ambulantnog, borbenog vozila pješaštva, PZO vozila, samohodnog minobacača i dr. Dolazi samo u 6x6 konfiguraciji, što je i razumljivo zbog veće mase od prethodnika. Visoku mobilnost osigurava motor od 370 KS s automatskom transmisijom i neovisnim ovjesom, a ima i sposobnost plivanja brzinom do 10 km/h. Oklopna zaštita doseže STANAG razinu 4, tj.

Trapper/VT4 novo je lako terensko vozilo koje u francuskoj vojsci zamjenjuje Peugeot P4

Foto: Armée de Terre / Twitter

Foto: Armée de Terre / Twitter

Griffon s daljinski upravljanom oružnom stanicom Hornet

Foto: Armée de Terre / Twitter

DUOS – NOVO PODRUČJE

Zanimljivo je da je Arquus odnedavno pokrenuo novu granu proizvodnje. Naime, razvio je seriju daljinski upravljanih oružnih stanica (DUOS) Hornet koje su postale sastavni dio opreme vozila u sklopu programa Scorpion. Prvi su put javnosti predstavljene 2018. na sajmu Eurosatory. Serija uključuje tri inačice: Hornet, Hornet Lite i Hornet S. Sve inačice dijele zajedničke sklopove, što olakšava održavanje i smanjuje troškove sustava.

Hornet je osnovna inačica i stabilizirana je u tri osi. Može biti naoružana strojnicom 12,7 mm sa 300 metaka, strojnicom 7,62 mm sa 1000 metaka ili bacačem granata 40 mm sa 64 granate. Ciljnički blok sastoji se od TV kamere, termovizijske kamere i laserskog daljinomjera. Na DUOS je postavljeno i šest bacača dimnih kutija Galix. Pokretanje stanice je električno i pokriva horizontalno svih 360 stupnjeva, a po elevaciji od –20 do +60 stupnjeva. Ta je inačica glavno naoružanje Griffona.

Hornet Lite laka je inačica, koja može biti naoružana samo strojnicom 7,62 mm i to sa spremnikom od 400 metaka. Zanimljivo je da se DUOS-om, osim automatskog daljinskog načina, može upravljati i ručno. Stabilizacija stanice izvedena je u dvije osi, dok su ciljnički sklop te vertikalni i horizontalni raspon zakretanja identični osnovnoj inačici.

Hornet S (Standard) sofisticiranija je inačica primarno namijenjena kao sekundarno krovno naoružanje tenkova i drugih borbenih vozila. Njom bi najčešće trebao upravljati zapovjednik vozila, a može služiti i kao njegov primarni panoramski motrilački uređaj. Hornet S odabran je za izviđničko vozilo Jaguar. Sustav je naoružan strojnicom 7,62 mm sa zalihom od 550 metaka te pokriva jednake kutove kao ostatak obitelji. Posebnost je Standarda ciljničko-motrilački blok PASEO tvrtke Safran koji je optimiziran za ciljanje topovima od 30 do 120 mm, dakle iznimno je jak što se tiče rezolucije, uvećanja slike i dometa.

štiti od streljiva 14,5 x 114 AP na 200 m i eksplozije mine do 10 kg.

KONCEPT ZA BUDUĆNOST

Nova je uzdanica čiji razvoj još uvijek traje Scarabée: lako oklopno izviđničko/univerzalno vozilo 4x4 na hibridni dizelsko-električni pogon. Arquus je pokrenuo njegov razvoj na svoju ruku, računajući na potencijalnu zamjenu lakih višenamjenskih oklopnih vozila VBL (Véhicule Blindé Léger). Pogon čini dizelski motor od 300 KS i električni motor od 75 kW pogonjen preko dviju litij-ionskih baterija. Ta kombinacija nudi visok odnos snage i mase koji je, primjerice, 50 % bolji nego kod Sherpe Light. Električni pogon može raditi na četiri načina: hibridni, način za pojačanje dizelskog motora (kao kod Formule 1), samo električni (tihi), te način za napajanje električnih sustava vozila. Motori se nalaze na polici koja se može izvlačiti, što uvelike olakšava njihovo održavanje i omogućava zamjenu za samo 45 minuta.

Uz pogon, vozilo ima još nešto novina, primjerice vrata koja se otvaraju pomicanjem u stranu te električno ili ručno otvaranje dijela krova radi lakšeg ulaska i izlaska. Jedna je od sposobnosti i upravljanje svim kotačima, što omogućava bočno kretanje i radijus okretanja manji od pet metara. Vozač je smješten u sredini kabine, dok su ostala tri sjedeća mjesta iza njega što daje dobru preglednost. Scarabée ne pliva, no ta se sposobnost razmatra i moguća je. Dobra je osnova za dodavanje amfibijske sposobnosti činjenica da su otvori za hlađenje smješteni na krovu vozila, daleko od blata i prašine (pa i vode), a baterije su vodootporne. Oklop je modularne izvedbe te vozilo doseže masu do osam tona uz 2,2 tone nosivosti. Naoružanje nije

Foto: Arquus

Fortress MK2 nova je inačica lakog oklopnog transportera na kotačima pogona 4x4

točno definirano, a ovisi o želji kupca. Najvjerojatnija je opcija daljinski upravljiva oružna stanica do kalibra 30 x 113 mm. Električni pogon otvara mogućnost ugradnje laserskog naoružanja koje troši dosta električne energije, primjerice za borbu protiv malih besposadnih letjelica.

NAJZAHTJEVNIJI PROJEKT

Unatoč svim nabrojenim proizvodima, najvažniji se Arquusov projekt provodi zajednički s druge dvije tvrtke sa sjedištem u Francuskoj: Nexterom i Thalesom. Riječ je o razvoju i danas već uhodanoj proizvodnji zamjene za VAB, vozila VBMR Griffon (v. Griffon – novo francusko oklopno vozilo, HV 569). Riječ je o oklopnom transporteru na kotačima pogona 6x6 čija je proizvodnja počela 2019. godine. Za potrebe francuske vojske postavljen je s ambicioznim ciljem proizvodnje i isporuke 1872 vozila u nizu inačica. Planirano je da do 2025. bude isporučeno 936 vozila, a do kraja 2019. isporučena su 92. Unatoč serijskoj proizvodnji, terminske planove neće biti lako ispoštovati zbog pandemije koronavirusa.

Za proizvodnju Griffona tri su tvrtke formirale namjenski konzorcij EBMR (Engins Blindés Multi-Rôles). Arquusova je zadaća proizvodnja kompletnog podvozja Griffona s motorom te daljinski upravljane oružne stanice. Tvrtka pokriva i sve poslove vezane uz održavanje vozila. Nexter je zadužen za tijelo, unutrašnjost i niz podsustava te vrši sklapanje Griffona, dok je Thales zadužen za elektroničku misijsku opremu kao što je sustav za upravljanje bojištem, komunikacijska oprema CONTACT i slično.

U okviru tog konzorcija te uz sličnu podjelu posla počela je i proizvodnja borbenog izvidničkog vozila EBRC Jaguar pogona 6x6 (v. Jaguar – na tragu prethodnika, HV 577). U osnovnim crtama, riječ je o oklopnom vozilu s tri člana posade, kupolom naoružanom topom s teleskopskim streljivom kalibra 40 mm i protuoklopnim vođenim raketnim sustavom MMP (Missile Moyenne Portée) te modernom elektroničkom i motrilačkom opremom. Masa vozila je 25 tona, a pokreće ga motor od 500 KS. Francuska vojska planira nabavu 248 vozila.

Uz Francusku, jednaku je kombinaciju vozila za potrebe svoje vojske naručila i Belgija, točnije 60 Jaguara i 417 Griffona za ukupan iznos od 1,1 milijardu eura. Belgija želi zamijeniti svoje ne tako stare Piranhe III koje pred sobom sigurno imaju još mnogo operativne uporabe i kilometara. Međutim, naglasak je kod odluke o nabavi bio na kompatibilnosti s Francuskom.

Svakako treba spomenuti i da je nekadašnji Renault Truck Defense sudjelovao i u proizvodnji francuskog kotačnog borbenog vozila pješaštva VBCI (Véhicule Blindé de Combat d'Infanterie). Do 2015. isporučeno je 630 vozila francuskoj vojsci, no stranih kupaca nema.

Može se zaključiti da je konsolidacijom triju tvrtki predvođenih Renaultom u jedan brend – Arquus – počela nova era francuskih vojnih vozila na kotačima. No, bez obzira na izvozne ambicije, u Arquusovu će poslovanju i dalje ključna biti podrška domaćih korisnika. Tu se ponajprije misli na francuski KoV te projekte Griffon i Jaguar, no i na održavanje njegova postojećeg logističkog voznog parka. S druge strane, veliku važnost za poslovanje Arquusa ima i činjenica da je ostao u vlasništvu Volvo grupe, nasuprot djelomičnoj nacionalizaciji koju bi donio ulazak u KNDS, tj. gotovo isključivo vojno orijentirani Nexter. Dakle, Arquusu ostaje izravan pristup komercijalnoj tehnologiji, što olakšava držanje koraka s brojnom svjetskom konkurencijom u razvoju kotačnih vozila, ali i omogućava ponudu cijenom konkurentnih proizvoda zbog korištenja gotovih komercijalnih komponenti članica grupe.

Foto: Arquus

Scarabée: lako oklopno izvidničko/univerzalno vozilo 4x4 na hibridni dizelsko-električni pogon

Foto: Arquus

Sherpa Light prvi je put predstavljen 2006. na Eurosatoryju, a do proljeća 2020. proizvedeno je više od tisuću vozila

DIGITALIZACIJA BOJIŠNICE

TAK

Ilustracija: US Army

PAMETNIM DO TAKTIČKE

U proteklih se desetak godina softverska paleta za upravljanje bitkom TAK nametnula kao standard u oružanim snagama SAD-a. Štoviše, evoluirala je u široko primjenjiv i dostupan softver za poboljšanje mrežne situacijske svjesnosti koji rado koriste i civilne organizacije te pojedinci

TEKST Melior Klarić

Pripadnici 6. eskadrile za specijalne operacije Američkog ratnog zrakoplovstva služe se softverom TAK (Tactical Assault Kit) instaliranim na tablet

Foto: USAF / Tech. Sgt. Joshua J. Garcia

TELEFONOM PREVLASTI

TAK (T*actical Assault Kit* ili *Team Awareness Kit*) paleta je softverskih proizvoda za upravljanje bitkom (engl. Battle Management Software – BMS) originalno osmišljenih za potrebe američkih specijalnih snaga koja korisnicima pruža povećanu situacijsku svjesnost u taktičkim situacijama. Među ostalim, omogućava praćenje prijateljskih snaga u realnom vremenu, pristup detaljnim geoinformacijama, precizno navođenje združenih vatri te još mnoge dodatne funkcije. Razvoj TAK-a počeo je 2010. u Istraživačkom laboratoriju Američkog ratnog zrakoplovstva (*Air Force Research Lab* – AFRL), na temelju NASA-ina kartografskog softvera *WorldWind Mobile*. Glavni cilj bio je operativni softver za precizno navođenje paljbe za potrebe Zapovjedništva specijalnih operacija Američkog ratnog zrakoplovstva (Air Force Special Operations Command – AFSOC). Tijekom 2014. i Američka kopnena vojska preporučuje TAK za službenu uporabu i time mu daje prednost u odnosu na ostale geoinformacijske softvere koji su se istodobno razvijali. S vremenom se TAK uvodi u sve američke specijalne snage i neprestano se razvija zahvaljujući i povratnim informacijama dobivenim od krajnjih korisnika. Nakon što se etablirao unutar vojnih specijalnih snaga, TAK postupno postaje dostupan konvencionalnim snagama. Koriste ga i druge institucije ključne unutar američkog sustava domovinske sigurnosti (Department of Homeland Security – DHS), primjerice FBI, DEA, ATF i slične federalne agencije. Sustav kontinuirano pokazuje veliku iskoristivost u različitim međuresornim aktivnostima – odgovorima na uragane i poplave, sigurnosnim operacijama u potpori velikih manifestacija poput sjednice Opće skupštine Ujedinjenih naroda, sportskih događaja (finale profesionalne lige američkog nogometa – *Super Bowl*), kao i u nebrojenim operacijama policijskih snaga unutar SAD-a. Ove godine TAK postaje široko dostupan: na Google Play Storeu postavljena je civilna inačica (ATAK-CIV) namijenjena različitim organizacijama (vatrogasci, hitna medicinska služba, gorska služba spašavanja) i zainteresiranim pojedincima.

INAČICE I FUNKCIONALNOSTI

TAK dolazi u nekoliko inačica. Najčešća je ona već spomenuta za pametne uređaje (*smartphone* i *tablet*) s operativnim sustavom Android, koja se naziva ATAK-CIV (Android Team Awareness Kit – Civil Use). Zbog takve dostupnosti i raširenosti često se cijela paleta TAK softvera naziva ATAK, što nije točno, jer postoje i inačice za ostale platforme. Primjerice, WinTAK je inačica softvera razvijena za stolna računala, tj. kao alternativa ATAK-u za uporabu u taktičko-operativnim centrima (Tactical Operations Center – TOC). Među ostalim, razvija se i inačica za iOS operativne sustave (ITAK), inačica za uporabu unutar *web*-preglednika (WebTAK), te još nekoliko. Osim u inačicama koje određuju platforme za koje je namijenjen, TAK dolazi u još dvije osnovne inačice – vojnoj i civilnoj. Vojna inačica (*Tactical Assault Kit*) omogućuje korištenje dodataka (*plug-ins*) prije svega iz djelokruga navođenja preciznih vatri i korištenja daljinskih senzora, dok civilna inačica (*Team Awareness Kit*) te dodatke ne može koristiti. Vojna inačica dostupna je samo oružanim snagama SAD-a i njihovim saveznicima kupnjom licencija za korištenje softvera, dok je civilna inačica slobodno dostupna preko interneta. Bez obzira na to o kojoj je inačici riječ, funkcije svih TAK softvera u načelu su jednake: pružaju krajnjem korisniku geoinformacije na sličan način kao Google Maps, uz prikazivanje njegove pozicije i nekoliko slojeva kartografskih informacija. Nadalje, ono što TAK čini posebnim jest praćenje lokacije ostalih sudionika spojenih na mrežu u realnom vremenu (pripadnika postrojbe ili združene organizacije), razmjena informacija s njima (*chat*, slanje fotografija ili videoprijenosa, stvaranje ikona po uočavanju protivnika i sl.), kao i spajanje s dodatnim izvorima informacija (npr. prometnim kamerama, postavljenim daljinskim senzorima ili besposadnim letjelicama).

Za prikaz geoinformacija TAK koristi različite standardizirane formate (GeoTIFF, WMS/WMTS, KML i sl.), a javno dostupni kompleti za razvoj softvera (Software Development Kit – SDK) olakšavaju stvaranje dodataka krajnjim korisnicima u skladu s njihovim potrebama.

Za daljnji razvoj i implementaciju TAK softvera (vojnih i civilnih inačica) unutar oružanih snaga SAD-a utemeljen je Proizvodni centar TAK (TAK Product Center – TPC). Na svoj YouTube kanal kontinuirano stavljaju videoisječke koji objašnjavaju uporabu različitih funkcionalnosti softvera. Otkako

Uporaba TAK-a na pametnom telefonu vrlo je jednostavna za krajnjeg korisnika na terenu

Foto: US Army / Staff Sgt. Ashley M. Morris

Foto: USAF / Samuel King Jr.

je u javnost puštena civilna inačica TAK-a, na društvenim su mrežama formirane i različite grupe (Facebook, Discord itd.) preko kojih zainteresirani pojedinci razmjenjuju iskustva i ideje o njezinoj primjeni.

UVEZIVANJE SOFTVERA I KORISNIKA

Kao i većina mrežnih tehnologija, TAK softver sastoji se od dva glavna dijela – klijenata i poslužitelja (engl. *clients and server*). Klijenti su krajnji korisnici s ATAK, ili primjerice, WinTAK softverom na svojim uređajima, dok je poslužitelj centralna točka preko koje klijenti komuniciraju. Za funkcioniranje poslužitelja potreban je zasebni softver – TAKServer kao i dodijeljeni hardver na kojem će on neprestano raditi. U vojnom kontekstu krajnji korisnici (članovi tima) imaju ATAK softver na zaduženim pametnim telefonima koje nose na zaštitnim borbenim prslucima putem posebnih, preklopnih platformi. Pametni telefoni u sebi nemaju SIM karticu, nego su žično spojeni s osobnim radiouređajem (poput AN/PRC-152A ili sl.) i dodatnom baterijom. Podaci između ATAK softvera s različitih osobnih uređaja unutar tima razmjenjuju se putem osobnih radiouređaja koji tvore isprepletenu podatkovnu mrežu (engl. *mesh network*). Vezist u timu (ili zapovjedno vozilo) spojen je preko zapovjednog radiouređaja (poput AN/PRC-117G) podatkovnom radiovezom s TOC-om u kojem se nalazi TAKServer spojen sa zapovjednim radiouređajem. Računala unutar TOC-a na kojima je WinTAK (stolna računala) ili ATAK (tableti) spojena su žičnom vezom s TAKServerom te preko njih zapovjednik i stožer prate tijek operacije.

U civilnom kontekstu krajnji korisnici imaju ATAK softver na zaduženim ili privatnim pametnim telefonima. Pametni telefoni u sebi imaju SIM karticu te su preko repetitorske mreže civilnih pružatelja telekomunikacijskih usluga podatkovno spojeni na TAKServer koji se nalazi u zapovjedništvu, tj. čelništvu organizacije ili na nekoj izdvojenoj lokaciji. Računala unutar zapovjedništva na kojima je WinTAK (stolna računala) ili ATAK (tableti) spojena su žičnom ili bežičnom vezom s TAKServerom te preko njih zapovjednik / čelnik prate tijek aktivnosti. Takav je način vrlo jednostavan te omogućuje uvezivanje različitih organizacija (policijskih, zaštitarskih, vatrogasnih, hitne medicinske službe, gorske službe spašavanja i sl.) dokle god postoji pouzdana civilna telekomunikacijska infrastruktura. U situacijama gdje takva infrastruktura ne može biti zajamčena (npr. u slučaju poplava, potresa ili većih požara), uvezivanje klijenata i poslužitelja može se ostvariti dodatnim komercijalnim rješenjima. Jedno od njih razvila je tvrtka goTenna, proizvođač osobnih radioprimopredajnika sposobnih za interakciju s pametnim uređajima, koji automatski stvaraju isprepletenu mrežu između svih raspoloživih korisnika. Takvo rješenje čini organi-

TAK na zapovjednom mjestu pruža donositeljima odluka situacijsku svjesnost o stanju na terenu

TAK dolazi u nekoliko inačica. Najčešća je ona za pametne uređaje s operativnim sustavom Android nazvana ATAK-CIV

Foto: U.S. Department of Homeland Security / Adam Theo

DIGITALIZACIJA BOJIŠNICE

Uporaba ATAK softvera prilikom HAHO padobranskih skokova s preletom. Uređaj i popratna oprema u posebnim su kućištima (maskama) koje razvija tvrtka Juggernaut Case

Foto: Juggernaut Case

zaciju neovisnom o postojećoj civilnoj telekomunikacijskoj infrastrukturi. Otkako je TAK pušten u javnost, zainteresirani pojedinci, među ostalim, razvijaju i dodatke (*plug-ins*) koji će omogućiti razmjenu podataka između pametnih uređaja s ATAK softverom putem široko dostupnih analognih civilnih radiouređaja (*ARIK/Hammer Open Source*).

DOSTUPNOST POSLUŽITELJA

Trenutačno je kritična komponenta nužna za implementaciju TAK-a unutar neke organizacije softver TAKServer. Za vojne inačice TAKServer se daje na raspolaganje stranom korisniku koji je platio licenciju.
Za civilne inačice unutar SAD-a, službene civilne institucije (policija, vatrogasci, hitna medicinska služba, tragačko-spasilačke službe i sl.) traže potporu izravno od Ministarstva domovinske sigurnosti. TAKServer softver daje im se na raspolaganje besplatno, a ATAK softver mogu nesmetano skinuti na sve svoje pametne uređaje putem aplikacije Google Play Store. Za potrebe privatnih organizacija koje žele koristiti TAK već postoje privatne tvrtke koje nude usluge instalacije i održavanja TAKServer softvera za različite komercijalne potrebe.
Nakon što je civilna inačica ATAK softvera stavljena u slobodnu distribuciju, postoji nekoliko inicijativa unutar *online* zajednice za kreiranje besplatnog TAKServer softvera i izgledno je da će postati funkcionalan tijekom 2021. godine.

NADOMJESTAK ZA TAKServer

U međuvremenu, za organizacije koje žele iskoristiti funkcionalnost civilnog ATAK softvera, ali još nemaju svoj TAKServer, postoji vrlo jednostavna improvizacija koja

ATAK rabi i Američka ratna mornarica. Na fotografiji su časnici na amfibijsko-jurišnom brodu USS America. Lijevo je zapovjednik kapetan bojnog broda Luke Frost, koji na lijevoj ruci ima pametni telefon s instaliranim softverom

Foto: USMC / Sgt. Dominic Clay

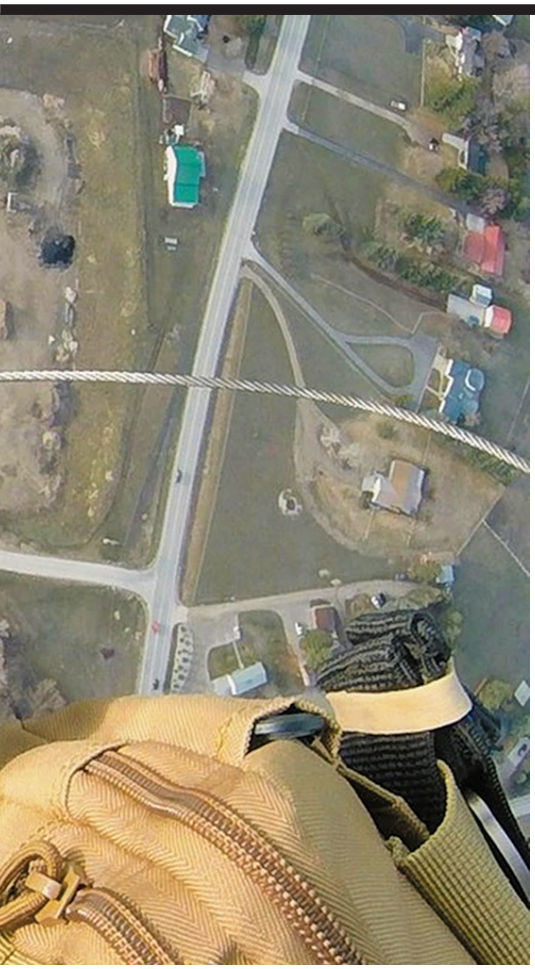

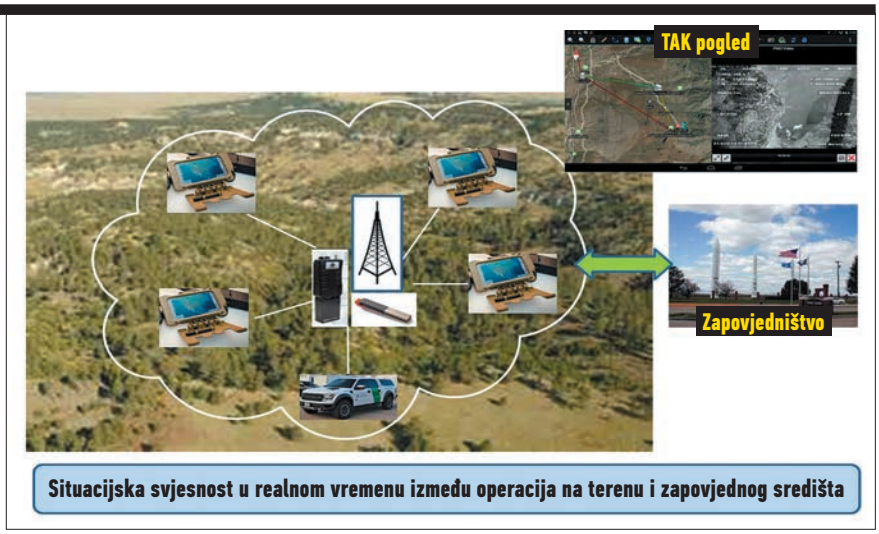

Ilustracija: U.S. Department of Homeland Security

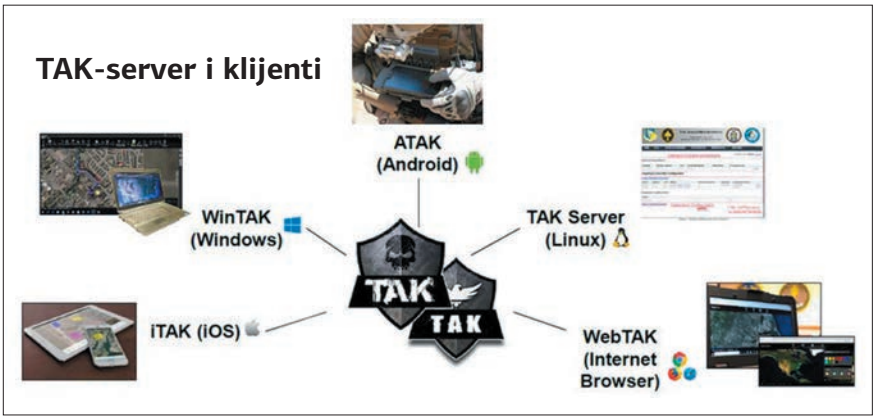

Ilustracija: U.S. Department of Homeland Security

će im to omogućiti. Spajanjem korisnika u *peer-to-peer* virtualnu privatnu mrežu (P2PVPN) omogućuje se razmjena podataka preko civilne telekomunikacijske mreže. Prvo se preko interneta na nekoj od različitih dostupnih *web*-usluga kreira vlastita virtualna privatna mreža. Potom se na pametne telefone krajnjih korisnika s Google Play Storea instalira aplikacija odabrane *web*-usluge te se pametni telefon spoji na virtualnu mrežu. Nakon toga na uređaj se instalira civilna ATAK inačica s Google Play Storea i time će svi korisnici koji su na istoj virtualnoj privatnoj mreži moći u ATAK aplikaciji vidjeti ostale korisnike i komunicirati s njima kao da se koristi TAKServer. Ako je potrebno, na virtualnu privatnu mrežu može se postaviti restrikcija da administrator mora osobno odobriti svakog korisnika prije spajanja u mrežu, a unutar samog ATAK-CIV softvera može se postaviti AES 256-bitna enkripcija za sve sudionike.

Zbog potpune implementacije unutar specijalnih snaga, kao i postupne ali sigurne implementacije u konvencionalne američke vojne postrojbe te civilne organizacije i agencije, TAK se nametnuo kao standard BMS softvera unutar SAD-a. Postupno ulazi u uporabu i u ostale članice NATO-a (poput Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade itd.), a odnedavno se javno dostupne civilne inačice koriste i u različitim institucijama širom SAD-a, poput policije, vatrogastva, hitne medicinske službe i gorske službe spašavanja.

Razvojem besplatnih TAKServer softvera, pratećih dodataka i komercijalnih hardverskih rješenja za uvezivanje krajnjih korisnika u terenskim uvjetima, implementacija TAK-a u nevojne institucije širom svijeta dodatno će biti olakšana. Dok se ne stvore ti preduvjeti, uporaba dostupne civilne inačice TAK softvera uz uspostavu virtualne privatne mreže omogućuje spajanje nekoliko desetaka korisnika preko civilne telekomunikacijske mreže. To odmah pruža nebrojene prednosti različitim timovima i organizacijama koji zahtijevaju agilnost u djelovanju i donošenju odluka.

PODLISTAK

Osim što su ispaljivali pojedinačne topovske kugle, ratni brodovi XVII. i XVIII. st. spajali su ih u različite kombinacije koje su teško oštećivale protivnička plovila

Wikimedia Commons / Rama

BRODSKO TOPNIŠTVO

JEDRENJACI BEZ JEDRILJA

TEKST Mario Galić

Biti topnik na ratnom brodu u XVII. i XVIII. stoljeću prije svega je značilo puno teškog fizičkog naprezanja. To se podjednako odnosilo na obuku i borbeno djelovanje. Štoviše, tijekom obuke i vježbi, kad se punjenje topa samo simuliralo, zadatak je bio još teži. Naime, kako nisu ispaljivali kugle, topovi se nisu sami ni vraćali u stražnji položaj, tj. unutar palube. S obzirom na to da su se punili preko usta cijevi, taj je položaj bilo nužno postići i tijekom vježbi. Zato je posluga tijekom obuke i vježbi imala dodatni zadatak: vući top u paljbeni položaj, a potom u položaj za punjenje. Pritom se mora imati na umu da su svi brodski topovi postavljeni na drvene lafete s kotačima imali masu veću od tone.

Punjenje topa preko usta cijevi bilo je puno složenije nego što je danas punjenje preko zatvarača. Stoga je svih pet članova posluge topa imalo svoju zadaću. Da bi se povećala brzina paljbe, svih pet moralo je svoj dio posla praktički obaviti automatski. Svaki član posluge imao je svoj broj, koji je označavao redoslijed postupka tijekom punjenja. Član broj tri morao je tankom šipkom očistiti otvor u koji je sipan barut koji je služio za opaljenje, pa je imao položaj na samom kraju cijevi s gornje strane. Nakon što bi očistio otvor (zapravo rupu), na nju bi stavio prst, kojeg je od vrućine štitio debeli kožnati naprstak. Potom bi član broj dva morao motkom nazvanom crv (engl. *worm*) očistiti cijev od ostataka prijašnjeg pucnja. Naziv crv došao od dviju spirala na vrhu metalne šipke. To nije bila bezopasna zadaća jer

Švicarski umjetnik François Aimé Louis Dumoulin (1753. – 1834.) naslikao je *Bitku svetaca,* koju su u travnju 1782. kod Guadeloupea na Karibima vodile pobjednička britanska i francuska flota. Detalj slike dobro prikazuje oštećenja kakva su na jedrilju izazivali onodobni topnički hici

je nakon dulje uporabe topa znalo u cijevi ostati dovoljno neizgorenog baruta da dođe do sekundarne eksplozije koja bi šipku velikom brzinom izbacila iz cijevi. Potom bi član broj jedan mokrom spužvom koja se nalazila na vrhu drvene šipke temeljito očistio cijev. Voda je trebala i smanjiti temperaturu kako ne bi došlo do spontanog opaljenja tijekom punjenja. Suhom bi spužvom vodu iz cijevi uklonio član broj dva. U bitkama su se topovske cijevi toliko zagrijavale, posebno ako je brzina paljbe bila veća od dvije kugle u pet minuta, da bi voda isparila sama.

OPASNI OSTACI BARUTA

Zadaća člana broj pet bila je pripremiti barutno punjenje koje bi na zapovijed glavnog topnika donio do topa. Kod nekih bi ratnih mornarica barutno punjenje u cijev ubacio član broj četiri, a kod nekih broj dva. Prvi postupak ubrzavao je punjenje pa se češće primjenjivao. Potom bi član broj jedan nabijačem (engl. *rammer*) lagano potisnuo barutno punjenje do kraja cijevi. To je bio najopasniji dio punjenja jer topnici nikad nisu mogli biti sigurni je li cijev dovoljno hladna da ne dođe do samoopaljenja.

Nakon što je barutno punjenje bilo sigurno ubačeno, dolazio je prvi sloj krpa ili platna koje je služilo kao svo-

jevrstan čep, tj. zaštita da kugla ne dođe u izravan kontakt s barutnim punjenjem. Naime, tijekom ubacivanja kugle u cijev znalo je dolaziti do iskrenja koje je moglo aktivirati barutno punjenje. Nakon ubacivanja krpa ubacivala se kugla. U pravilu je svaki top imao svoje kugle. Usto, u kompletu je bila i posebna šablona koja je točno odgovarala kalibru cijevi. Teoretski, prije punjenja kugle u top glavni je topnik trebao šablonom provjeriti je li kugla odgovarajućeg promjera. No tijekom bitke to se u pravilu nije poštivalo. Stoga su u posebnim postoljima uz svaki top stajale naslagane njegove kugle. Nakon što bi kugla bila ubačena u cijev, član broj dva nabijačem bi je vrlo lagano gurnuo do platnenog čepa. Potom bi, teoretski, posluga morala ubaciti još jedan platneni čep. No, kad su nastojali ispaliti što više hitaca, taj bi se dio postupka u pravilu preskočio. Potom bi glavni topnik usuo barut u rupu na kraju cijevi i top je bio spreman za opaljenje.

S obzirom na to da su bile inertne, kugle su se nalazile u neposrednoj blizini topova. No, barutna su se punjenja čuvala u posebnim prostorijama u središnjem i najzaštićenijem dijelu broda. Zadaću njihova donošenja do topova imali su najmlađi članovi posade, uglavnom stari između deset i 14 godina. Barut se prenosio u drvenim posudama kako bi ga se zaštitilo – manje od vode, a više od vatre i iskri.

NOVO OZNAČAVANJE

Nakon što je top bio pripremljen, posluga ga je morala s pomoću drvenih kolotura i užadi postaviti u položaj za opaljenje. Glavni topnik potom bi naciljao i potpalio barut, čija bi eksplozija aktivirala barutno punjenje i uslijedilo bi opaljenje.

Donekle precizno ciljanje brodskim topovima moglo se obaviti samo na vrlo mirnom moru kad nije bilo ljuljanja broda. I bilo je učinkovito samo protiv nepokretnih ciljeva kao što su bile pomorske utvrde. Pomorski su se dueli vodili na malim udaljenostima od nekoliko desetaka do nekoliko stotina metara. Pritom je važnija od ciljanja bila brzina paljbe. Veliki i vrlo veliki ratni brodovi s više paluba na

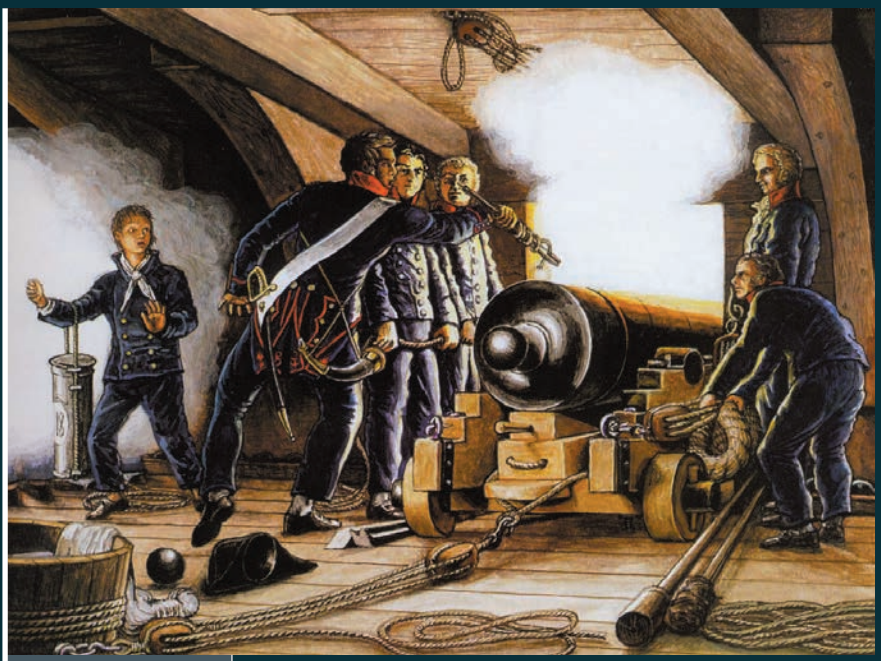

Wikimedia Commons

Topničke posluge XVII. i XVIII. st. uglavnom su imale pet članova, s tim da je najmlađi donosio barut do topa. Francuski slikar Louis-Philippe Crépin (1772. – 1851.) ovdje je prikazao iznimnu scenu, kad fitilj na 18-pounderu pali časnik

kojima su se nalazili topovi primjenjivali su taktiku plotuna kako bi što više oštetili protivnički brod. To je značilo da su sve posluge na jednom boku jedne palube morale u što manje vremena napuniti topove kako bi bili spremni za istodobno opaljenje. Nakon što bi bitnice s paluba opalile, brod bi se okrenuo kako bi mogao ispucati bitnice s drugog boka.

Krajem XVII. st. postupno je napušteno označavanje topova imenima kao što su kartauna ili falkon. Umjesto toga uvedena je klasifikacija prema promjeru cijevi ili masi projektila što je donekle omogućilo standardizaciju streljiva, barem unutar svake vojske. Standardizacija kalibara i streljiva omogućila je masovnu proizvodnju jer se više nije moralo za svaki pojedini top praviti odgovarajuće streljivo. Barem je tako bilo teoretski, a tijekom XVIII. st. sve više i u praksi. To se posebice odnosilo na brodsko topništvo, gdje nije bilo mogućnosti redovite dopune streljiva. Ono što je ukrcano tijekom isplovljenja moralo je biti dostatno do povratka broda u matičnu luku ili barem u neku od baza njegove ratne mornarice. A i tad je bilo upitno ima li u skladištima baze odgovarajućeg streljiva. To se prije svega odnosilo na topovske kugle jer je barut bio standardiziran.

SAMO KINETIČKA ENERGIJA

Streljivo brodskog topništva u XVII. i XVIII. st. bilo je vrlo jednostavno. Osnova su mu bile metalne kugle iako su neke ratne mornarice još uvijek rabile i kamene. Do kraja XVII. i početka XVIII. st. gotovo sve europske vojske usvojile su masovnu proizvodnju metalnih kugli postupkom lijevanja. Kugle nisu imale eksplozivno punjenje pa su na cilj djelovale isključivo kinetičkom energijom. A to je značilo da se pove-

Topovska kugla i polukugla povezane lancem, izložak švedskog Muzeja Vasa

Foto: Anneli Karlsson / Vasamuseet / Wikimedia Commons / CC BY-SA 3.0

ćanje učinkovitosti moglo ostvariti povećanjem mase kugle, povećanjem brzine leta ili kombinacijom tih dvaju rješenja. Najbolji su se učinci ostvarivali ako je kugla imala nešto manji promjer od kalibra cijevi. Premali promjer značio je da se dio energije barutnih plinova nastalih tijekom eksplozije barutnog punjenja gubio kroz zazor između cijevi i kugle te kugla nije dobivala najveću moguću početnu brzinu. Zbog toga se smanjivala učinkovitost topa. No, barem nije bilo opasnosti za poslugu topa, barem ne onakve kao u slučaju uporabe kugle čiji bi promjer bio nešto veći od kalibra cijevi. Posluge su u žaru borbe mogle nagurati takvu kuglu u vruću cijev (metal se zagrijavanjem širi i postaje mekši), što bi dovelo do zaglavljenja kugle i eksplozije topa. Pa čak i kad bi kugla izletjela, vjerojatnost teškog oštećenja cijevi bila je vrlo velika.

KAKO POSTATI LAKA META

Prve metalne kugle uporabila je 1450. godine francuska vojska na poticaj artiljerijskog inženjera Samuela Besha. Tijekom XVIII. stoljeća, s pojavom topova s ožlijebljenom cijevi te napose topova sa zatvaračem, kugle su istisnute iz uporabe te su zamijenjene topničkim granatama.

Posluge brodskih topova na raspolaganju su imale i streljivo koje su činile dvije kugle spojene lancem. To je streljivo bilo posebno učinkovito protiv jedara i jarbola zato što se tijekom leta brzo rotiralo te je moglo prouzročiti veliku štetu. Isto tako, bilo je učinkovito i u "čišćenju" palube. Postojalo je nekoliko osnovnih vrsta: dvije, tri ili rijetko više klasičnih kugli spojenih lancem, te dvije polovine kugle spojene lancem. Zbog specifičnosti leta, kugle spojene lancem bile su učinkovite samo na manjim udaljenostima zato što su tijekom leta brzo gubile energiju.

Karteča (*grapeshot*) izvađena s olupine oklopnjače CSS Georgia, koja je u Američkom građanskom ratu bila u floti Konfederacije. Karteča je bila napravljena od više manjih kugli umotanih u platnenu vreću oko metalne šipke

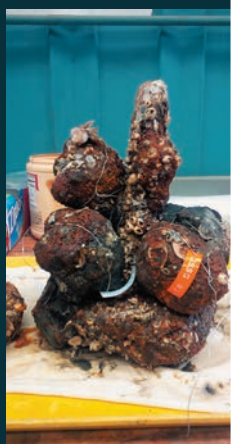

Foto: U.S. Army Corps of Engineers / Flickr

Vrlo sličan učinak postizao se uporabom dviju kugli spojenih metalnom šipkom. Zapravo je u brodskom topništvu ta vrsta streljiva bila učinkovitija, posebno protiv jedara, jarbola, pa i užadi, čije bi prekidanje znatno oslabilo manevarske sposobnosti broda. Precizan pogodak dviju kugli spojenih šipkom s dovoljno male udaljenosti ili iz topa velikog kalibra mogao je rušiti i jarbole, čiji bi pad na glavnu palubu znatno otežao djelovanje posade tijekom bitke. Pad jarbola preko boka broda u more često bi ili zaustavio brod ili ga toliko usporio da bi postao gotovo nepokretna meta.

Osim toga, platnena jedra koja su pala na palubu znatno su povećavala opasnost od izbijanja požara. Brodski topnici koristili su za "čišćenje" paluba i karteču (engl. *grapeshot*) napravljenu od više manjih kugli umotanih u platnenu vreću oko metalne šipke. Na vrhu šipke bila je pločica koja je omogućavala guranje karteče u cijev, a na dnu velika ploča koja je odgovarala kalibru cijevi. Karteča je bila vrlo učinkovita na malim udaljenostima protiv brodske posade na otvorenoj palubi jer tamo praktički nije bilo zaklona. Učinkovitost se povećavala prilikom ispucavanja iz topa koji je bio u visini palube ili blago iznad nje.

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

Velik dio lokaliteta na kojem su živjeli, boravili, vjenčavali se i umirali kraljevi, velikaši i vojskovođe još je dandanas neistražen

STARI GRAD KRAPINA

Prošlog su ljeta u malom krapinskom Perivoju Janka Draškovića, neposredno pod brdom na kojem se nalazi Stari grad, počeli radovi na budućem spomen-obilježju hrvatskim braniteljima. Međutim, trajali su vrlo kratko: čim su radnici zaorali površinu, sve je moralo biti prekinuto zbog nailaska na arheološki vrijedne dijelove stare keramike. Izišavši na teren, arheolozi su došli do zaključka da najstariji nalazi datiraju otprilike u XIII. stoljeće. Iako vrlo zanimljiva, vijest zapravo nije iznenađujuća, jer središte Krapinsko-zagorske županije nazivaju Gradom povijesti i kulture. Izvanredan položaj između šumovitih brda i planina, u udolini koju je izdubila rijeka Krapinica, značio je i mjesto bogato špiljama, vodom i divljači, koje je još u pretpovijesno doba privuklo plemena neandertalaca. Naseljenost se produljila i u antičkom te srednjovjekovnom dobu, kad je na brdu istočno od Krapinice sagrađen Stari grad Krapina, prvi put spomenut 1193. godine u povelji kojom pečuški biskup Kalan dodjeljuje zagrebačkom biskupu Dominiku i njegovim nasljednicima pravo na desetinu. Lokacija je bila idealna za tadašnje fortifikacijske zahtjeve, brdovita, lako opskrbljiva i lako branjiva, a zatvarala je svim potencijalnim osvajačima put k sjeveru. Stoga ne čudi da nitko na nju nije ni pokušavao ozbiljniji pohod, od Tatara preko Turaka i seljačkih vojski u buni 1573. godine.

TEKST i FOTO
Domagoj Vlahović

ODMAH ISPOD VLADARA

Prema dosadašnjim istraživanjima, vidljivo je da se Stari grad sastojao od više objekata povezanih ili okruženih visokim zidovima. Zbog važnosti, sigurnosti i prostranosti njegovi su izravni ili neposredni vlasnici redovito bili pripadnici najvišeg plemstva, pa čak i kraljevskih dinastija Arpadovića i Anžuvinaca. To je dalo mjestu i izrazit politički značaj. Primjerice, 1225. godine tad još prijestolonasljednik Bela IV. Arpadović (1206. – 1270.) pozvao je u Krapinu splitskog nadbiskupa, krbavskog biskupa i splitskog kneza i s njima potpisao ispravu vezanu uz neki spor. Krajem XIII. ili početkom XIV. stoljeća pod gradom se počinje formirati trgovište i naselje. Kralj Ludovik I. Anžuvinac (1326. – 1382.) njegovim je stanovnicima 1347. dodijelio povlastice slobodnog kraljevskog trgovišta. Vrlo je važan trenutak za povijest Krapine 1399. godina, kad je Žigmund Luksemburški (1368. – 1437.) zajedno s još nekoliko gradova daruje Hermanu II. Celjskom (oko 1360. – 1435.). Taj moćni grof u više je navrata spasio Žigmundov život i podržavao ga tijekom međudinastijskih borbi pa se kralj s njegovom obitelji povezao i – ženidbom. Kraljevski brak sklopljen je 1404. ili 1405. upravo u Krapini, a mladenka se zvala Barbara Celjska (oko 1381. – 1451.). Poslije će u narodnim predajama postati poznata kao Crna kraljica. Celjski su nekoliko desetljeća po moći i utjecaju praktički bili odmah ispod vladara, a jedno od važnijih sjedišta bila im je Krapina. Arheološki nalazi govore da su Hermanov sin Fridrik II. Celjski (oko 1377. – 1454.) i njegova supruga Elizabeta Frankopan živjeli u burgu prema visokim stan-

dardima tadašnjeg velikaškog života. Nakon suprugine smrti 1422., možda izazvane i ubojstvom, i Fridrik će postati junakom jedne od poznatih zagorskih narodnih legendi. Temeljena na istinitom događaju, priča govori o njegovoj tragičnoj zabranjenoj ljubavi s Veronikom Desinićkom.

Središnji palas Starog grada i danas stoji nad Krapinom. U njemu bi trebao biti smješten muzejski postav Crna kraljica

DALEKO OD OSMANLIJA

Kad je 1456. umoren Ulrik II. Celjski (r. 1406., v. tekst Matija Korvin, HV 620), s njim nestaje i obitelj čija se moć protezala kroz tri stoljeća. Krapinu preuzima njihov bliski suradnik Jan Vitovec (umro 1468.), a potom njegovi sinovi. No kralj Matija Korvin (1443. – 1490.) prije smrti daje grad svojem nezakonitom sinu Ivanišu Korvinu (r. 1473.). Unatoč kraljevoj želji, Ivaniš ga nije uspio naslijediti pa se morao zadovoljiti banskim naslovom. Mladić se početkom XVI. stoljeća hrabro borio protiv Osmanlija, no nakon što je poražen kod Knina sklanja se u Krapinu gdje 1504. i umire. Grad otad prelazi iz ruke u ruku, a najviše se ističu obitelji Keglević, Lichtenberg i Ottenfels-Geschwind. Daleko od kriznih područja i osmanlijskih udara, fortifikacija je ostala važno mjesto okupljanja najvišeg plemstva i planiranja hrvatske obrane. Život je prilikom posjeta Krapini 1624. završio i Toma II. Erdődy (r. 1558.), herojski zapovjednik pobjedničke hrvatske vojske iz Bitke kod Siska 1593. godine. Kao i u slučaju mnogih drugih hrvatskih fortifikacija, s XVIII. stoljećem i prestankom osmanlijske opasnosti počelo je njezino zanemarivanje i propadanje. Jako je oštećena u potresu 1775., no već je tad bila više-manje napuštena. Od svih građevina danas je cijeli ostao samo dio bedema te središnji palas, koji je barun Franjo Ottenfels početkom prošlog stoljeća darovao gradu Krapini.

Posebnost je fortifikacije u tome što se nije prilagođavala samo brdu na kojem je smještena nego i velikoj špilji prirodno izdubljenoj u pješčenjaku

BDIJE NAD GRADOM

Posebnost Starog grada Krapine jest u tome što se nije prilagođavao samo brdu na kojem je smješten nego i velikoj špilji prirodno izdubljenoj u pješčenjaku. Prva gradnja prave fortifikacije vidljiva je u romaničkoj jezgri na samom vrhu brda. Najzanimljivije je da je velik dio lokaliteta još dandanas neistražen, a gotovo svako zabijanje lopate donosi nešto novo te otkriva bedeme, utvrde, kao i vojne, gospodarske i stambene objekte s najrazličitijim nalazima. Palas je prije nekoliko godina renoviran i noću osvijetljen bdije nad gradom, no zatvoren je za posjetitelje. Danas je Stari grad tek svojevrstan šumoviti vidikovac te jedno od omiljenih šetališta stanovnika Krapine i turista koji prije svega žele vidjeti Muzej krapinskih neandertalaca. Međutim, u planu je oživljavanje lokacije u sklopu Projekta Crna kraljica. Njim se brdo na kojem je Stari grad jedinstvenim pješačkim visećim mostom želi povezati s Parkom skulptura Forma Prima u šumi Josipovac, tj. susjednim brdom Hušnjakovo na kojem je spomenuti muzej i nalazište neandertalaca. Sličan je most prema predaji postojao još u antičko doba, u vrijeme braće Čeha, Leha i Meha. U palasu bi bio smješten muzejski postav Crna kraljica, koji bi uz pomoć brojnih izložaka interaktivno pripovijedao o fantastičnoj, ali uvelike istinitoj prošlosti Starog grada. Projektna je dokumentacija završena, a financirana je iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Krapina je grad koji najviše vezujemo uz pretpovijest, no ni ona "prava" povijest nije ništa siromašnija. Već sad nam o njoj govori mnoštvo povijesnih izvora, a oko Starog grada postoje još brojni koji tek čekaju da budu otkriveni.

PRIČE IZ DOMOVINSKOG RATA

MISA

Na Natječaju za kratku priču o Domovinskom ratu za učenike srednjih škola u Republici Hrvatskoj 2020., Ministarstvo hrvatskih branitelja zbog iznimne je kvalitete pohvalilo pet pristiglih radova

Amalija Danjek,
učenica 3. razreda
III. gimnazije
Zagreb

Probudili su me isprekidani rafali strojnica nedaleko od kuće. Mislio sam da sanjam jer je zvuk bio kao iz ratnog filma. Ubrzo su pucnji utihnuli, a kroz pitomo nedjeljno jesensko jutro rašireno se strašni zvuk sirene, komešanje i uzvici: "Uzbuna!"

Sestra na krevetu do moga, zbunjena i u panici, uzviknula je: "Ivice, što je to?" Ja, kao stariji brat, trebao bih znati što se događa, no zatečen sam. Promrmljah: "Lezi na pod!" Brzo sam ustao i približio se prozoru sa spuštenom zelenom rolo zavjesom. Pažljivo sam podigao zavjesu samo za centimetar i provirio. A joj, vojnici zauzimaju borbene položaje! Gotovo oči u oči, na udaljenosti od 30 metara, iza hrpe bijelih vreća između dviju zgrada ugledah vojnika s mitraljezom. Još po jednog na središnjem prozoru svake od zgrada, i to na trećem katu. Spremni su, ali ne pucaju. U pozadini na platou u zrak se dizao dim, oživjela je do tada spuštena cijev tenka. "Ivice, što ćemo?" zavapila je sestra. U isti tren zapucale su strojnice, ali i mitraljezi sa zgrada. Uplašen viknuh sestri: "Ankice, bježˈmo!" U kuhinji smo shvatili da se nalazimo u prostoru unakrsne vatre. ZNG je krenuo u zauzimanje vojarne iz naših vrtova iza kuća, a JNA je uzvraćao. Kuda ćemo, što ćemo? Kuhinja je preblizu vojarne, idemo u šupu, to je malo dalje. U šupi je pucnjava još jača, čuju se i ispaljeni minobacački plotuni upućeni prema vojarni. Sve se odvija u nekakvom ritmu. Isprepleću se pucnji strojnica ZNG i odgovor mitraljeza JNA, a najjače bubnjaju naša srca u mukama panike. Kako pobjeći od svega? U trenutku zatišja začujemo glas: «Djeco, gdje ste?" Sestra tiho primijeti: "Ivice, susjed Zvonko nas zove." I da, susjed Zvonko nas je pozvao da se sklonimo u njihov podrum. Čekali smo priliku da pucnjava zastane. Sestra se u trenutku sjetila: "Pa vreću nismo uzeli!" "Koju vreću?" upitah, a ona nastavi: "Mama je spakirala vreću s nešto odjeće, novcem i fotografijama kao da je znala što će biti. Bez toga ne smijemo ići, što će nam mama reći?" Vratio sam se u sobu po vreću moleći Boga da ne zapuca. Sestra me je čekala uza zid kuće u dvorištu tik do prolaza prema susjedovu podrumu. Nije bilo lako proći između kuća u direktnom vidnom polju mitraljesca s trećeg kata zgrade. Susjed Zvonko nam je i tu pomogao. Pratio je kretnje vojnika i dao nam znak da pretrčimo. Slijedili su pucnji, proparali travu u dvorištu, odbacili kamenčiće i zemlju. Sestra je briznula u plač, u trenu je shvatila da smo mogli poginuti. Susjeda Maca u podrumu ju je odmah zagrlila i tiho zaplakala zajedno s njom. Pitala je: "Djeco, gdje vam je mama?" "Na misi," uzvratismo, "godišnjica je tatine smrti." "Djeco, pa vi ste goli i bosi!" Ja u pidžami, a sestra u spavaćici, oboje u natikačama. U strahu nismo razmišljali o odjeći i obući. Susjeda Maca zagrnula nas je dekama, a sestri su dobro došle i hlače iz vreće koju smo ponijeli.

Pucnjevi su u podrumu bili prigušeni, tiši i udaljeniji. Prorijedila se prvotno intenzivna paljba s obiju strana. Kasnije se činilo da jedna osoba pucnjevima strojnice iz vrtova kuća provocira, a da JNA mitraljeskim rafalima iz zgrada uzvraća po crijepu kuća. Jako smo se uplašili snažnih topovskih pucnjeva. Onaj je tenk sada

Foto: Središnji vojni arhiv

izišao iz vojarne i počeo gađati kuće redom. Jeza nas je prolazila kad bismo čuli da je tenk zastao i pomicao kupolu. Zvuk je bio poput navijanja stare "vekerice", ali mnogo glasniji, potom kratka tišina i na kraju pucanj. Nismo znali čija je kuća meta. Bilo je to u našoj blizini, možda na udaljenosti od samo dvadesetak metara, kasnije i u daljini. Odjednom, prolomila se snažna eksplozija. Susjed Zvonko brzo se iskrao iz podruma. Nije mu vrag dao mira, prošao je on Drugi svjetski rat, Križni put i neka tamnovanja, imao je hrabrosti. Susjeda Maca brinula je za njega, a sestri i meni u mislima je bila samo naša majka. Što se događa u crkvi?

Susjed se vratio u podrum garavih ruku i zbunjen zaustio: "Mogli smo izgorjeti!" "Kako?" upitala je Maca. "Draga moja Maco, novine što smo držali na ormariću u dnevnoj sobi pogođene su zapaljivim metkom. Eto, zahvaljujući Božjoj providnosti, kao da sam predosjećao nešto, uspio sam te zapaljene novine baciti kroz razbijen prozor. Vidite, stare kuće ruše tenkom, a nove gađaju zapaljivim mecima. E, i ona jaka eksplozija... još je vidljiv trag na nebu, dignuta je Barutana."

Povremenu paljbu slušali smo tijekom dana više u daljini nego u blizini, sve do večeri. Susjed Zvonko iz podruma je izašao pred kraj dana i brzo se vratio. Učinilo mu se da je vojarna zauzeta jer je vidio da u nju ulaze ljudi u uniformi, ali i civili. Kuće u ulici uništene su. Uzbuđeno je nabrajao redom čija je kuća pogođena tenkovskom granatom, a čija je spaljena zapaljivim metkom.

Sestri i meni nije bila važna kuća, brinuli smo gdje je mama. Nije nam bilo jasno zašto se ne vraća iz crkve kada su vojarne zauzete. Progonjeni tom tjeskobnom mišlju zapali smo u nemiran polusan sjedeći cijelu noć u podrumu. Čim je svanulo, izašao sam iz podruma. Vidio sam ulicu, vojarnu, našu kuću... Shvatio sam da su mete tenka bili nadvoji, metalne traverze iznad prozora starijih kuća koje su se kod pogotka cijele raspale. Naša kuća pogođena je u nadvoj baš onog prozora s kojeg sam ja u zoru promatrao što se događa. Sada se prljava zelena rolo zavjesa nazirala među komadima cigle i krhotinama stakla. U sobi uništen namještaj, tragovi šrapnela granate posvuda, sve u prašini i perju...

U razrušenoj kući jedva sam uspio pronaći nešto odjeće. Brzo sam se odjenuo i uputio prema crkvi. Išao sam istim putem i u isto vrijeme kao i mama dan ranije, putem kojim smo svi kao obitelj nebrojeno puta prije prošli. Ipak, ovaj je put sve bilo drugačije. Hodao sam sam, olovnih nogu, neizvjesnost mi je pritiskala prsa. Činilo mi se kao da onaj koji hoda nikad duljim putem do crkve nisam ja. Ništa nije stvarno, ovo se ne događa meni, nama... Zaglušenih ušiju osjećao sam pulsiranje krvi u sljepoočnicama. Gledao sam u strahote jednodnevnog ratovanja u gradu, šrapnelima topovskih granata okrhnute fasade kuća, ogoljele krovove, polomljene grane starih kestena u centralnom bjelovarskom parku... Crkva se iz parka činila neoštećenom. Ušao sam na sporedna vrata kroz prostor župnog dvora i spazio da su razbijena sva prozorska stakla i vrata koja iz hodnika vode na crkveno dvorište i prema sakristiji. Uputio sam se do velikih dvokrilnih hrastovih vrata, sada u triješću. Zastao sam vidjevši tragove krvi na podu, a stopala teških nogu kao da su se zalijepila za crkvene pločice. Gledao sam ima li koga. Župnik je lopatom za snijeg skupljao krhotine stakla na hrpu. Prišao sam mu teškim korakom i upitao nekim tuđim glasom: "Gospodine župniče, mama mi je jučer otišla na jutarnju misu i nije se vratila kući?" "Je, tri žene su poginule ovdje, za jednu znam koja je, a za druge dvije nisam siguran koje su," župnik je uzvratio, prazno i kao bez osjećaja, te dodao: "Odvezene su na patologiju u bolnicu."

Hodao sam prema bolnici skoro nesvjestan riječi koje sam čuo. Nastavio sam usput uočavati posljedice razaranja. U glavi sam vrtio riječi koje je mama izrekla nekoliko dana ranije vidjevši na TV-u ženu koja je poginula u vlastitom dvorištu: "Pa žena je poginula na svome!" Istovremeno sam se uvjeravao da je mama vjerojatno ipak negdje na putu kući. U krugu bolnice, na putu do patologije, zaokupila me misao da u bolnici često nismo ni bili, zdravlje nas je, hvala Bogu, služilo. Prateći putokaze, stigao sam do Odjela patologije. Ugledavši maminu cipelu pred metalnim ulaznim vratima, slabašni tračci nade za koje sam se hvatao rasplinuli su se kao dim na vjetru. Sve mi je bilo jasno: "Mila moja majko, pa ti si poginula u crkvi!"

U SPOMEN NA 15. SIJEČNJA 1992. – MEĐUNARODNO PRIZNANJE HRVATSKE

Sjećanja na taj 15. siječnja 1992. mnogima su i danas živa, do detalja bistra i obojena jakim emocijama – dan kad je svijet eksplicitno priznao i prihvatio postojanje nove samostalne države Hrvatske činio se hrvatskim građanima kao početak nekog novog života, neke nove stvarnosti. Činio se kao dan u kojem je počela budućnost

DAN KAD JE POČELA BUDUĆNOST

TEKST
Lada Puljizević

FOTO
arhiva HVGI-ja

Mjeseci do tog 15. siječnja bili su sumorni i teški, dan za danom valjali su se uvezani neprekinutim nizovima imena razorenih hrvatskih gradova i sela kojih je bilo sve više, vijestima o teškim borbama i nerijetko novim izgubljenim vojnim položajima, slikama pogreba, boli i stradanja, nizovima imena poginulih branitelja i civila, kadrovima dugih kolona očajnih, prognanih i izbjeglih ljudi. Mnogi koji se danas, 29 godina kasnije, sjećaju tog vremena i svojih života tad življenih na bojišnici ili u skloništima reći će kako je najjači, duboko prisutan osjećaj bio onaj da smo sami; da ni Europu ni svijet nije briga za stradanja i razaranja u Hrvatskoj i da smo u borbi za golo održanje i preživljavanje prepušteni sami sebi.

To je bio kontekst unutar kojeg je 15. siječnja 1992. godine i međunarodno priznanje hrvatske neovisnosti izazvalo erupciju euforije, suze radosnice i masovna, spontana slavlja širom Hrvatske.

Premda ni same tad još nisu bile priznate, Republiku Hrvatsku prve su priznale zemlje bivšeg Sovjetskog Saveza – Litva, Ukrajina, Latvija i Estonija, a od međunarodno priznatih zemalja Hrvatsku su prvi, još 19. prosinca 1991., priznali Island i Njemačka. Njemačka odluka o priznanju bila je donesena, ali odlučeno je da će stupiti na snagu onda kad Hrvatsku priznaju i ostale članice tadašnje Europske zajednice. Među onima koji su odluku o priznanju Hrvatske donijeli prije ostalih bila je Sveta Stolica i papa Ivan Pavao II., koji su tako odlučili 13. siječnja, te San Marino dan kasnije. Republiku Hrvatsku priznale su 15. siječnja 1992. godine Austrija, Belgija, Danska, Francuska, Grčka, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Španjolska, Velika Britanija, Bugarska, Kanada, Mađarska, Malta, Poljska i Švicarska. Nakon tih zemalja priznanje Hrvatske objavile su, među ostalim, i Argentina 16. siječnja, Turska 6. veljače, Ruska Federacija 17. veljače, Iran 15. ožujka, Japan 17. ožujka, SAD 7. travnja, Kina 27. travnja, Indija 11. svibnja, Indonezija 16. svibnja 1992. godine.

Predstavništva Republike Hrvatske osnivana "(...) radi promicanja interesa Republike Hrvatske, uspostavljanja i učvršćivanja njezinog državnog suvereniteta i međunarodnog subjektiviteta," (Narodne novine, br. 21/1991) postojala su još 1991. u Stuttgartu, Münchenu, Bruxellesu, Parizu, Tokiju, Washingtonu, Rimu i Londonu. U mjesecima nakon međunarodnog priznanja Republike Hrvatske hrvatska su veleposlanstva osnovana u Beču, Bonnu i Rimu. Kruna međunarodnog priznanja Republike Hrvatske bio je njezin primitak u Ujedinjene narode 22. svibnja 1992. godine.

"Današnji dan, 15. siječnja 1992., bit će zlatnim slovima uklesan u cijelu, četrnaeststoljetnu povijest hrvatskog naroda na ovom prostoru, za nas svetom tlu između Mure, Drave, Dunava i Jadrana. Nakon što je proglasila svoju samostalnost i suverenost i raskinula svoje državnopravne veze s bivšom jugoslavenskom državnom zajednicom, Republika Hrvatska postigla je međunarodno priznanje svoje neovisnosti očuvavši u tijeku cijele svoje povijesti, usprkos svim nedaćama, svoju nacionalnu samobitnost. Priznajući Hrvatsku, Europa je osvjedočila i sebe u ovom novom dobu demokracije i samoodređenja naroda. Hrvatska, svoja i suverena, neće iznevjeriti svoju Europu i slobodan svijet," rekao je u predvečerje 15. siječnja 1992. i sam ganut prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman.

Premda je bio prijelomna i za povijest važna točka, 15. siječnja nije bio kraj rata, stradanja i borbi za Hrvatsku – ni onih vođenih po bojišnicama širom tad raskomadane i okupirane zemlje, ni onih na diplomatskom polju. Bitke su i dalje trajale, ali nizale su se i pobjede. I danas je tako, i sutra će biti. Svako vrijeme treba svoje pobjednike i pobjede – no mnogo je današnjih ili sutrašnjih pobjeda kojih ne bi bilo da nije ostvarena ona pobjeda 15. siječnja 1992.

Premda je bio prijelomna i za povijest važna točka, 15. siječnja nije bio kraj rata, stradanja i borbi za Hrvatsku – ni onih vođenih po bojišnicama širom tad raskomadane i okupirane zemlje, ni onih na diplomatskom polju. Bitke su i dalje trajale, ali nizale su se i pobjede. I danas je tako, i sutra će biti. Svako vrijeme treba svoje pobjednike i pobjede – no mnogih današnjih ili sutrašnjih pobjeda ne bi bilo da nije ostvarena ona pobjeda 15. siječnja 1992.

Od međunarodnog priznanja do danas Republika Hrvatska održava diplomatske odnose s većinom međunarodno priznatih zemalja svijeta. Tijekom svoje samostalnosti Hrvatska je postala aktivna članica mnogih europskih i svjetskih tijela, međunarodnih procesa i inicijativa. U članstvo Vijeća Europe primljena je 6. studenog 1996., članica NATO saveza postala je 1. travnja 2009., a 28. članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine.

DALJSKI

Završetak procesa mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja 1998. godine omogućio je na tom području ekshumacije, koje su provela nadležna tijela Republike Hrvatske za pitanje osoba nestalih tijekom Domovinskog rata. Jedna od tad pronađenih i ekshumiranih masovnih grobnica nalazila se u Daljskom ataru – Glogovcu, Općina Erdut

TEKST
Ana Filko

FOTO
Ana Filko,
Ministarstvo
hrvatskih branitelja

U dosadašnjem su procesu iz 150 masovnih grobnica ekshumirani posmrtni ostaci 2162 žrtve Domovinskog rata. Od ukupnog je broja 16 masovnih te više stotina pojedinačnih grobnica pronađeno na području Osječko-baranjske županije – jedne od niza županija teško pogođenih ratnim razaranjima i destrukcijama svih dimenzija identiteta Republike Hrvatske.

I danas, 25 godina od završetka Domovinskog rata, Republika Hrvatska putem Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja traga za 80 svojih državljana/građana nestalih na području Osječko-baranjske županije.

Naime, 1998. je završetak procesa mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja omogućio ekshumacije na spomenutom području, koje su provela nadležna tijela Republike Hrvatske za pitanje osoba nestalih tijekom Domovinskog rata.

Jedna se od tako pronađenih masovnih grobnica, u nizu velike količine informacija kojom su tad raspolagala nadležna tijela, nalazila u Daljskom ataru – Glogovcu, Općina Erdut, kao jedan od sedam dosad pronađenih bunara – masovnih grobnica korištenih s ciljem prikrivanja počinjenog zločina.

Nakon zaprimljenih informacija o postojanju masovne grobnice – bunara u šikari kukuruznog polja, 23. listopada 1998. nadležna su tijela Republike Hrvatske počela ekshumaciju. Pritom je, uz druga nadležna tijela, Ministarstvo obrane bilo zaduženo za provedbeni dio ekshumacije.

Prilikom dolaska na mjesto ekshumacije, na početku

I danas, 25 godina od završetka Domovinskog rata, Republika Hrvatska putem Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja traga za 80 svojih državljana/građana nestalih na području Osječko-baranjske županije.

ATAR

Prilikom dolaska na mjesto ekshumacije, na početku njive pronađen je bunar okružen šikarom, okruglog oblika i oko metar u promjeru, bez zaštitne ograde. Uočeno je da je bio obzidan ciglom do dubine od 1,8 m, a na samom su početku otkopavanja unutra pronađeni nabacani razbijeni dijelovi automobila, podvozja, dijelovi motora i guma kojima se željelo maskirati mjesto zločina

njive pronađen je bunar okružen šikarom, okruglog oblika i oko metar u promjeru, bez zaštitne ograde. Uočeno je da je bio obzidan ciglom do dubine od 1,8 m, a na samom su početku otkopavanja unutra pronađeni nabacani razbijeni dijelovi automobila, podvozja, dijelovi motora i guma.

Zanimljivo je istaknuti kako se teško uočljiv bunar Daljski atar nalazi u velikom polju, kilometar od najbliže ceste, četiri kilometra od najbliže farme i šest kilometara od ruba sela Dalja, dok se najbliža automehaničarska garaža nalazila čak 25 kilometara južno, u Vukovaru. Jasno se može zaključiti kako se predmetima poput automobilskih guma nastojalo prikriti svu težinu zločina koji se nalazio ispod sloja suhog zgrudanog vapna.

Brojne masovne grobnice iz Domovinskog rata čekaju da budu pronađene

Dakle, ispod sloja automobilskih dijelova ekshumacijom se došlo do sloja zgrudanog vapna u kojem su pronađeni i osobni predmeti žrtava, a ispod vapna naišlo se na prve posmrtne ostatke. Ukupno gledajući, do dubine od 8,5 metara, kad se došlo do tvrde zemlje i pronalaska zadnjih posmrtnih ostataka, ekshumirane su ukupno 23 žrtve od kojih su sve identificirane.

Međutim, sam se bunar po nekoliko važnih obilježja razlikovao od ostalih bunara. Tijela su bila raspoređena u više slojeva, što navodi na zaključak kako se koristio kao svojevrsno "sabiralište" usmrćenih žrtava.

U samoj masovnoj grobnici svi pronađeni posmrtni ostaci bili su umotani pojedinačno u šatorska krila zajedno s osobnim predmetima. Ipak, sama skupina žrtava bila je homogena isključivo po činjenici kako su ih nasilno odveli pripadnici srpskih paravojnih formacija tijekom i nakon okupacije hrvatskog Podunavlja. Prva osoba, koja je

ekshumirana na samom dnu bunara, nestala je već 9. studenog 1991., kad su je iz Dalja odveli pripadnici srpskih paravojnih formacija. Sljedeće tri ženske osobe doživjele su jednaku sudbinu, ali one su odvedene 18. studenog iz Borova naselja. U istom je sloju pronađen i bračni par iz Dalja, odveden 24. studenog. Nakon navedenih, u bunaru su pronađeni i posmrtni ostaci osoba nasilno odvedenih iz Erduta 10. prosinca te žrtava Erduta smaknutih na Božić 1991. godine.

Uzevši u obzir kako su pri vrhu bunara pronađeni posmrtni ostaci pet osoba usmrćenih u veljači 1992. te kako je do sloja žrtava usmrćenih na Božić 1991. pronađena znatna količina kukuruzovine, može se zaključiti kako su žrtve u samom bunaru pronađene u dva odvojena sloja. Zanimljivo je primijetiti kako je među identificiranima bio i Milorad Stričević, tad visokopozicioniran pripadnik srpskih paravojnih formacija vezanih uz Željka Ražnatovića Arkana.

Brončano spomen-obilježje s vječnim plamenom, rad profesorice Đurđice Ostoje, podignuto je na Memorijalnom trgu u Vukovaru i podsjeća na ljude poginule u Domovinskom ratu – one pronađene, i one za kojima Hrvatska još uvijek traga

Sama ekshumacija završila je 28. listopada 1998., kad su pronađeni posmrtni ostaci 23 žrtve prevezeni na Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku u Zagrebu radi provedbe postupka obrade i identifikacije u kojoj su sudjelovali i predstavnici Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije.

Valja objasniti i kako su tadašnjem tijeku ekshumacija u svrhu monitoringa nazočili i djelatnici Promatračke misije Europske unije, ali istodobno i predstavnici spomenutog suda. Naime, ne treba zaboraviti kako upravo forenzičke istrage mjesta masovnih grobnica mogu biti najbolji način osiguranja neoborivih, materijalnih dokaza o počinjenim ratnim zločinima. Imajući na umu kako Republika Hrvatska putem Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja traga za još 1869 osoba nestalih u Domovinskom ratu, može se zaključiti kako punina istine o težini stradanja tek treba biti utvrđena.

Ne treba zaboraviti kako upravo forenzičke istrage mjesta masovnih grobnica mogu biti najbolji način osiguranja neoborivih, materijalnih dokaza o počinjenim ratnim zločinima. Imajući na umu kako Republika Hrvatska putem Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja traga za još 1869 osoba nestalih u Domovinskom ratu, može se zaključiti kako punina istine o težini stradanja tek treba biti utvrđena.

RAZVOJ ODORA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE

Oznake pripadnosti granama OSRH mijenjaju se u skladu sa zadnjom ratnom sustavnom izmjenom službenih odora i dijelom su Pravilnika o vojnim odorama. Time se nadzire sustav uvođenja oznaka grana, ali i dalje izostaju oznake rodova i službi OSRH koje će pričekati dva desetljeća da bi se razmatralo njihovo uvođenje, a sustavno i cjelovito rješenje još nije dobilo svoj praktični okvir

OZNAKE PRIPADNOSTI, SPECIJALNOSTI I VJEŠTINA U OSRH (II. DIO)

TEKST
Marin Sabolović

Izmjenom službenih odora pristupilo se i izmjeni znakovlja, a 7. glavom Pravilnika o vojnim odorama propisano je nošenje oznaka činova i drugog znakovlja. Tako se na službenoj odori nosi oznaka pripadnosti Oružanim snagama RH, oznaka grane, roda ili struke, oznaka pripadnosti postrojbi, oznaka čina, pločica s prezimenom, oznaka savladane vještine, oznaka završenog vojnog učilišta te odlikovanja i priznanja. Valja istaknuti i nove-stare oznake pripadnosti za kapu službene odore. Izgledom odgovaraju prvotnim rješenjima, samo što se koristi pozlata, kao i kod svih drugih elemenata odore (gumbi, oznake za zapučak, držači obodnog remena kape) za HKoV, odnosno posrebreni dijelovi, uključujući i oznaku, za Hrvatsko ratno zrakoplovstvo.

Oznake pripadnosti grani OSRH za zapučak službene odore izmijenjene su djelomično i podijeljene po skupini činova. Sadržavale su izvornu pokratu HV, a izmijenjen je stilizirani prikaz unutar same oznake. Oznaka za zapučak dočasničke skupine činova HKoV-a sadržavala je prikaz pletera duž slova, a izrađena je tehnikom šupljeg otiska na metalu. Oznaka za zapučak časnika izrađena je tehnikom punog otiska na metalu, a njezina je površina ispunjena tamnim emajlom i sadrži pozlaćeni prikaz pletera duž slova. Oznaka pripadnosti Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu za zapučak za dočasničku skupinu činova zadržana je s razlikom u boji srebra, a oznaka za časničku skupinu činova izrađena je, kao i oznaka za časnike HKoV-a, s razlikom u boji pletera koji je posrebren i s ispunom sive boje. Obje oznake imaju ispust duž slova u boji pletera. Oznake pripadnosti granama OSRH za generale izgledom odgovaraju prethodnim oznakama pripadnosti za generale. Modificirane su tek na rubnom pravokutnom vezu gdje je, umjesto pletera, izvezen pravocrtan pravokutni ispust, a kasnije se vraća pleter. Boje oznake pripadnosti za generale Hrvatskog ratnog zrakoplovstva odgovaraju srebrnoj kao i na ostalim oznakama HRZ-a, odnosno izvezene su srebrnim vezom. Oznake HRM-a za zapučak odore dijelom su izmijenjene, ali su za razliku od dotadašnje patinirane oznake s pokratom "HRM", pozlaćene. Pozlaćena je i igla za kravatu, koja je ostala jedan od prepoznatljivih dijelova odore HRM-a.

Oznaka pripadnosti HKoV-u za zapučak službene odore časnika. Izrađena je tehnikom punog otiska na metalu

Izvor: *Odoroslovlje hrvatskih oružanih formacija 1990. – 1996.*, str. 167.

Unatoč negativnim stranama, sve je više poklonika računalnih igara, posebice među mladima

Rijetko tko toliko uživa u svakodnevnom poslu ili obvezi (npr. školovanje) da je spreman raditi to i u slobodno vrijeme. Gotovo svatko ima neku aktivnost kojom se bavi kad prilike dopuštaju, uglavnom bez novčane naknade

MARKE – HOBI

TEKST Ivo Aščić

Uspinjanje na planine i pješačenje planinskim krajevima osim za zdravlje, korisno je u širenju znanja i kulture, a pristupačno je svim dobnim skupinama

Spomenuta se aktivnost naziva hobi. Najčešće se povezuje sa sportom, kolekcionarstvom, fotografiranjem, glazbom, lovom i ribolovom, čitanjem i pisanjem, planinarenjem, putovanjima, računalnim igrama i sl. Jedan je od popularnijih hobija filantropija, odnosno uključivanje u humanitarni rad – bilo osobno, bilo putem različitih udruga. Među njih se ubrajaju i članovi dobrovoljnih vatrogasnih društava te pripadnici gorskih službi spašavanja. Mogućnosti bavljenja nekim hobijem brojne su, a sve je stvar osobnih sposobnosti i preferencija. Bavljenje određenim hobijem ovisi o različitim faktorima: financijama, mjestu življenja, obrazovanju, životnoj dobi i sl. Neki hobiji mogu prerasti u stalni ili povremeni posao, ali i donijeti nagradu, npr. zaljubljenicima u kvizove. Gotovo svaki hobi zahtijeva posebne vještine i znanja te posjedovanje određene opreme koja može biti znatna stavka (npr. dalekozor za promatranje ptica, ronilačka oprema). Hobiji su postali popularni posebice od druge polovine XX. stoljeća, kad su ljudi pronalazili više vremena za sebe, bili financijski neovisniji te radili za plaću određeni broj sati mjesečno. Bavljenje hobijem čovjeka opušta, pozitivno djeluje na obitelj, poslodavca i okolinu. Danas gotovo nema razgovora za posao na kojem poslodavac ne pita čime se njihov potencijalni kandidat bavi u slobodno vrijeme. Hobi je i stvar prestiža, posebice među bogatijim ljudima: skupljanje rijetkih zbirki kao što su umjetnine i automobili. Danas se sve više mladih bavi računalnim igrama. Premda su neke igre edukacijskog karaktera, a neke razvijaju određene psihičke i motoričke sposobnosti, sve se češće postavlja pitanje negativnih strana takvog oblika zabave, koji kod pojedinaca može stvoriti svojevrsnu ovisnost te dovesti do otuđenja od društva i stvarnog života. Stoga se kod tog hobija, ali i svih onih koji zahtijevaju sjedilački položaj i boravak u zatvorenom prostoru, preporučuje bavljenje i dodatnim fizičkim aktivnostima.

Čitanje je jedan od najjeftinijih i najdostupnijih, ali istodobno i najpoučnijih hobija

Brojni hobiji s vremenom postaju unosni, poput numizmatike, koja proučava nastanak, izradu, razvoj i uporabu kovanog novca

Lovstvo je jedan od najraširenijih hobija, a u Hrvatskoj ima oko 55 tisuća lovaca

Spašavanje života i imovine brojnim je ljudima više od hobija. Obavljaju ga uglavnom u slobodno vrijeme i bez novčane naknade

HRVATSKI VOJNIK

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama

facebook twitter YouTube LinkedIn

Sve što vas zanima pitajte nas:
hrvojnik@morh.hr

Snimio Tomislav BRANDT